

Date

kovara
kulturi

Nr.16 Zimistan 2002

Vate

Kovara Kulturi

Hûmare: 16

Zimistan, 2002

Serredaktor:

Malmîsanij

Redaksiyon:

Haydar Diljen, J. İhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

İnsiyatîfê destpêkerdişî:

Osman Aytar, Yıldırıay Beyazgul,
Çeko, Münzûr Çem, Memo Darrêz,
Nihat Eli, Cemîl Gundogan,
Lerzan Jandîl, Huseyîn Kulu,
Seyîdxan Kurij, Robin Rewşen,
Kazim Temurlenk, Şukrî Urgun

Temsîkarê Almanya:

Münzûr Çem

Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seveta aboneyîye û têkiliye (Almanya de):

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Temsîkarê Berlîni:

Aydin Bingol

Temsîkarê Norveçî:

M. Darrêz

Box: 2545

7001 Trondheim/NORVEÇ

Temsîkarê Hollanda

Ferhad Amedî

Delfzyl Str. 81

6835 CM Arnhem/HOLLANDA

Tel: +26-323 26 95

Sertê aboneyîye:

Welat	serrêk	6 aşmî
Türkiyâ:	40 DM.	20 DM.
Almanya:	40 DM.	20 DM.
Swed:	250 SEK.	125 SEK.
Welatê bînî:	70 DM.	35 DM.

Vayı: 10 DM./50 SEK.

Îlan:

Riperrêk: 200 DM./1000 SEK.

Nêm riperr: 100 DM./500 SEK.

Çarêgriperr: 50 DM./250 SEK.

Çap: Apec Tryck & Förlag, Stockholm

ISSN: 1401-2995

Postgiro:

Kurdiska Kultur och Språkföreningen

475 16 98-4 SWEDEN

Adresa têkiliye:

Ihsan Türkan

Eksätravägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

Tel: +46-(0)8-97 76 56

E-mail: ihsan.turkan@chello.se

Berpîrsîyarîya her nuşteyî ya nuştoxî/nuştoxe bi xo ya.

TEDEYİ

Wendoxan rê	3
Malmisanij	
Şêx Selaheddîn û Beyatname	4
Şêx Selaheddîn Firat	
Beyatname	10
Mûnzûr Çem	
Di Şêrê Kurdîstanî: Alîşêr û Zerîfa	16
W. K. Merdimîn	
“Mi rê Vûnî Yadîn! Xelasê Şima Mi Dest ra Çinê ya!”	22
Firat Çelker	
Ma Gimgim de Nêbîme, Gimgim Zerreyê Ma de Bî	31
Yekta Lezgin & Roşan Lezgin	
Vanê “Şâîrî Sey Ecacê Pêlê Behran a...”	33
Orhan Zoxpayîj	
Dewî Vînbîyayê	54
Heydo Keçanîcî ra Di Şîrî	58
Roşan Lezgin	
Rem	60
Xezala Şarikî	
Kekû	68
Cemîl Oğuz	
Malmisanijî Va	70
Hamdi Ozyurt	
Vatişê Bêvateyî	79
Firat Çelker	
Vateyê Verênan	81
Jêhatî Zengelan	
Vengbûrek	82
Abdulmuttalîp Koç	
Vilik	96
Mihani Licokic	
Birawo Aqil û Birawo Gêc	97
Seyîdxan Kurij	
Ripele Fiqrayan	99
Gawanê Welâtî ra Şîrî	103
Celadet Ali Bedirxan	
Ferhenga Kurdî (Kurmancî)-Frensi-XVI	106
Kitabê Kirmancî (Zazakî)-VIII	111
Alfabeye	112

Wendoxan rê

Wendoxê delalî,

Hûmara maya ke destê şima de hûmaranê mayê dewlemendant (pêtan) ra yew a. Na hûmare de ma di nuştoxanê kirmancî (zazakî) danî naskerdene: Şêx Selaheddînê Şêx Seîdî (1910-1978) û Şâir Mem yani Mela Mehemedê Mela Ebdulxefûrê Hezanî (dayîkerabîyayîş 1939). Nê nuştoxan, Mela Ehmedê Xasî û Usman Efendîyê Babijî dima kitabê hîreyin û çarînê kirmancî yê ke neşr bîyê nuştê. Ma na hûmare de nê kitabekan ra Beyatnameyî newe ra neşr kenî ke wendoxî bivînê. Kitabê bînî yanî Eqîdetu'l-Îmanî zî ma hûmara Vateyî ya 17. de neşr kenî.

Reyna na hûmare de ma şêranê welatî ra Alîşêr (Elişêr), Zerîfa û Yadoyî hîna nêzdî ra nas kenî.

Na hûmare de ardimê nuştoxanê -sey W. K. Merdimîn, Roşan Lezgîn, Jêhatî Zengelan û Xezala Şarikî- ke welat ra bi nuşteyanê xo piştî danê ma, dewam keno.

Keda zaf nuştoxanê ma na hûmara ma de esta. Hêvîya ma a ya ke şima nuşteyanê ïnan ra tam bigîrê.

Embazê ke vilakerdişê Vateyî de fedakarîye kenî, moral danê ma. Ma anê wendoxan vîrî ke Vate ewro kitabrotoxanê (kitabçîyanê) Dêrsim, Erzingan, Çewlig, Dîyarbekir, Xarpêt, İstanbul û Anqara de zî yeno rotiş. Eke nas û dostê şima nê şaristanan (şehîran) de estê xebere bidî ïnan.

Wa para şima zî neşrbîyayîş û vilabîyayîşê Vateyî de bibo ke Vate serra 2002 de hîna xurt bibo.

Weşîye û şayîye de bimanê.

Vate

ŞÊX SELAHEDDÎNÊ ŞÊX SEÎDÎ Û BEYATNAME

MALMÎSANIJ

Kurdan bi serekîya Şêx Seîdî, 1925 de vera dewleta tîrkan sere hewa na. Peynî de ser nêkewtî û gelekî kurdî kişiyayî, dar de bîy yan zî surgun bîy. Berpirsiyaranê dewlete Şêx Seîd bi xo zî dar de kerd. Lajanê ey ra Şêx Elîriza û Şêx Selaheddîn vejîyay teber. Her di birayî û embazê inan verî şî Kurdistanê Rojhelatî (Îran), dima şî Îraq û çend serrî uca mendî. Tirkîya de ke ef vejîyayo, Şêx Elîriza 1928 de, Şêx Selaheddîn zî 1929 de agêrayo welat. Her di zî o wext mintiqâ Erziromî de mendî.

Şêx Selaheddîn Firat (1910-1978) ⁽¹⁾ birayê xo Elîrizayî ra qijêr (şenikêr) o. Wexto ke Îraq de bîyo, Bexdad de akademîyê eskerî (mektebê herbîya) de wendo.

Îraq ra agêrayışî dima Şêx Selaheddîn û çend tenî Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî virazenî labelê verî ku xebate bikî emniyetê dewlete inan tepîşeno (tayê cayan de herunda Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî de Partîya Şîmalê Kurdistanî nusîyêno).

Goreyê vatişê lajê Şêx Elîrizayî Qasim Firatî, eslê xo de oyo ke Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî viraşa Şêx Elîriza bîyo. Îxbaran dima, emniyetê dewlete semedê na cemîyete (dernege) ra Şêx Elîriza tepîsto, cezaya idamî daya ey labelê semedo ke emrê (umrê) Şêx Selaheddînî qij bîyo, ey vato “Ney, na cemîyete mi viraşa”. Naye ser ra idamê Şêx Elîrizayî ra fek vera dayo, diwêş (des û di) serrî ceza daya Şêx

1. Uğur Mumcu nuseno ke Şêx Selaheddîn êlula 1970 de merdo la no tarîx şaş o (biewnî: Mumcu, Uğur, Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 202).

Selaheddînî Mensûbanê na cemîyete ra yewendes (des û yew) tenî zî tewqîf bîyê (2). Nê vateyê Qasim Firatî rast ï yan rast nîyê, lazim o ke ser o bêro vindertiş. Gelo rast a ke qerarê idamê Şêx Elîrizayî dayo? Eke dayo, senî no qerar hewa nayo (betal kerdo)? Hetê huqûqî ra no senî bîyo? Ma zanî ke Şêx Selaheddîn 1930 de mehkemeya Anqara de muhakeme bîyo. O wext vîstserre yo. Gelo (eceba) vîstserrebîyayîş cezawerdişî rê tay o? Mi ke vateyê Firatî wendî, nê persî ameyî hişê mi. Heto bîn ra Qasim Firat semedê Şêx Elîrizayî û Şêx Selaheddînî vano "1932 de ef ke vejîyêno agêrenî" (3) labelê ma zanî ke ê 1932 ra zaf ver Îraq ra agêraybî.

Tayê rojnameyê Tirkîya yê ê wextî behsê nê meseleyî kenê. Goreyê iddiayanê mehkemeya Anqara, Şêx Selaheddîn 29.09.1929 de Erzirom de şîyo keyeyê Memduhî û uca esasê na cemîyete tesbit kerdê. Înan çend morê (muhurê) na cemîyete day viraştiş. Morî Mistefayî viraşti. Mebusanê (miletwekîliyanê) kananê (kehenanê) Bayezîdî û Bidlîsî ra Şevket Beyazitî serekîya şubeyê Bayezîdî qebul kerda. Muhakemebîyayoxanê na dewa ra yew zî Ehmed Beg o (4).

Îfadeyê Şêx Selaheddînî yê mehkemeya Anqara ra fam beno ke o 1326 (1910) de maya xo ra bîyo. Nameyê maya ey Emîna ya. Zewicnaye yo, domanê (qicê, gedeyê) ey çinê yê. Reyna goreyê nê ifadeyî, vejîyayîşê efi dima Şêx Selaheddîn Bexdad de şîyo mezlehetguzarê Tirkîya Talat Zîya Begî het û "hukmatê cumhûrîyet ê ma rê sedaqetê xo erz kerdo". Şêxî 29ê aşma kanûnisanî (çele) 1929 de mufettîşê mintiqaya Kurdistanî İbrahîm Talî ra yew mektub girewto. İbrahîm Talî nê mektubî de vato "Ti key bêri Tirkîya ti serbest i". Agêrayış de Şêx verî ameyo Mîrdîn, uca ra ameyo Dîyarbekir, dima zî ameyo Erzirom. Wina fam beno ke çiyê ke Şêx Selaheddînî Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî ser o mehkeme de û qereqol de vatî yewbînî nîgênî (cîya yî). Goreyê vatisê Şêxî, ifadeyê eyo verên zorkanî (bi zor) bi ey dayo imzakerdiş. Ey mehkeme de Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî încar kerda û vato ma yew "cemîyeta îlmî û içtîmaî" viraşta, "ma waşt yew ocaxe virazi". Naye ser ra serekê

2. Dava, İstanbul, sayı: 8, Haziran-Temmuz 1992, s. 14

3. Dava, sayı: 8, s. 14

Sewbîna tayê kitaban de zî nusîyayo ke Şêx Selaheddîn 1930 de yan zî 1930 ra pey Îraq ra agêrayo labelê şas o.

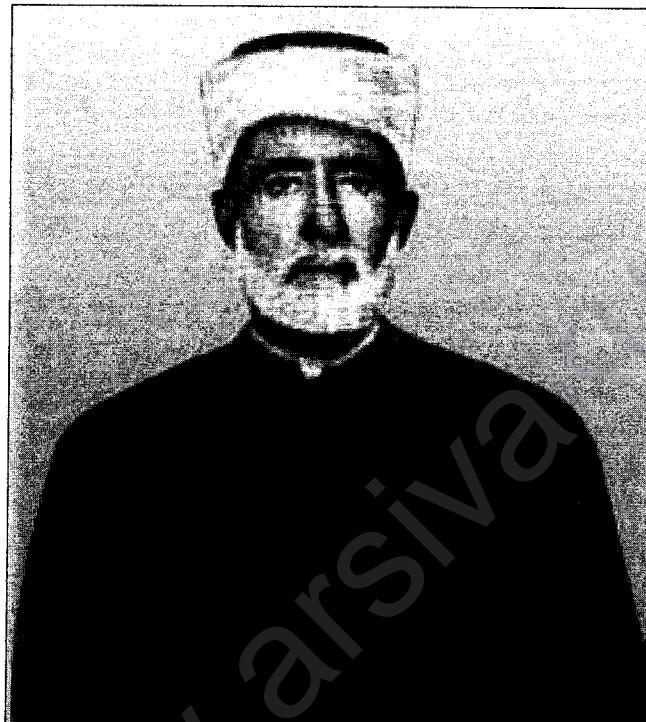
4. Berhem (kovara lêkolînên civakî û çandî), hejmar: 3, Stokholm, s. 30-32

mehkeme persoно:

-Ocaxê Tirkan (Türk Ocakları) estê; eke meqsedê şima no yo, çira şima teşebbus nêkerd ke şérînê uca?

Cewabê Şêxî:

-E, Ocaxê Tirkan estê; labelê tena tabela ïnan esta. Ez di aşmî [Erzirom de] menda; ocaxe ne konferansêk da ne zî kombîyayışêk (ïctîma) viraşt...

Şêx Selaheddîn

Dima Şêx vano “No teşebbusê ma sîyasî nîyo, iftîra kenê”. Persanê dozgerî (savci) ser ra Şêx vano “Ez nêzana Kurdîstanê Şîmalî kam (çî) cayî rê vanê. Îfadeyê mi şaş nusî-yayo”. Labelê emnî-yetê dewlete morê ke Şêx Selaheddînî daybî viraştiş, tepîş-tîbî. Hem zî yew nê, hewt morî. Semedo ke morî meydan de bî, Şêxî nê morî încar nêkerdî. Morî ser o herfê şîn-kaf-cîm yanî ŞKC bîy. Nê bi

tirkî kilmnuşteyê (kısaltma) “Şîmalî Kurdistan Cemiyeti” bî, labelê Şêx Selaheddînî mehkeme de na încar kerdibî, vatbi herfa şînî (Ş) “Şark”, kaf (K, G) “Genç”, cîm (C) zî “Cumhuriyeti”/“Cemiyeti” ifade kena; yanî ŞKC “Şark Gençlik Cumhuriyeti-Cemiyeti” yo.

Şêxî încar kerdînî labelê karê ey zehmet bi. Çunke wina fam beno ke Moran ser o îbareyê kurdî nuşte bîy. Hakim Şêxî ra sebebê kurdkînuştişê serê Moran persabi. Şêxî cewabê xo de vatbi ke memleket de kesê kurdkîqiseykerdoxî (kurdkîqalîkerdoxî) zafî, seba wendîşê ïnan kurdkî nuşto. Dozger derheqê nê çekuyan (kelîmeyan) de persabi, Şêxî

zî cewab dabi. Mavajî çekuya “azadegan” (azadan)î ser o ey vatbi:

-Manaya “azade” hurr o, “azadegan” zî manaya hurran (tirkî de “hürler”) dana. Kurdî pêro (heme) hurr î.

-To verî vatbi ke yena manaya “Kurdistanê xoser”î (Kurdistanê musteqîlî).

-Haşa, ma Kurdî xora xoser î, sewbî xoserîye (îstîqlal) luzum nêkena.

Moran ser o rismê xencerî, rojî û destî bîy. Hakim derheqê nînan de zî persabi, Şêxî wina cewab dabi:

-Xencer sembolê teessubî yo. Memleketê ma de teessub esto. Xencer delalet keno ke ma nê teessubî vila kenî⁽⁵⁾.

Rojnameyê tirkan nameyanê çend kesanê ke dewaya Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî ra muhakeme bîyê zî nusenê. Mavajî rojnameyê Cumhuriyetî 06.07.1930 de wina nuşto:

“Çabukçor [Cebaxçur]’un Azizan köyünden Talha oğlu Sadi ve arkadaşları Çaran, Sevki, Ömer, Ahmet oğlu Halit”. (Dewa Cebaxçurî Azizan ra Sadî lajê Telhayî û embazê ey Çaran, Şewqî, Emer, Xalit lajê Ehmedî⁽⁶⁾.)

Xebera Cumhuriyetî ra fam beno ke mehkema eşkera nêbîya, nimitikî (gizli celse) bîya. Tîya de vajîyêno ke Şêx Selaheddînî û Memduhî ifadeyê xoyê verênî de tayê çî xo nayî (îtitraf kerdi). Seke mi verî zî nuşt, goreyê vatişê Şêx Selaheddînî, nê çiy zorkanî bi ey daybî vatiş. Tîya de reyna behsê moran zî beno. Moran ser o çend ibareyê kurmanckî (kirdaskî) bîy. Mavajî: hogir, komî yekum, komî duvem, komî seyum, komî çarum, komî pencum (yanî embaz, koma yewine, koma diyine, koma hîrine, koma çarine, koma pancine).

Pisporanê (bilirkişi) mehkeme, çekuya “kom”e se “şube” tercume kerda⁽⁶⁾.

Goreyê tayê çimeyan, Şêx Selaheddînî na dewaya Cemîyeta Şîmalê Kurdistanî ser o hewt serrî hepisxane de mendo. Ey serranê 1950î de peynameyê (soyadîyê) xo Firat ra bedilnayo (vurînayo), kerdo Saitoğlu labelê darbeya eskerî ya 1960 ra pey, bi muraceetê dozgerî (savcî),

5. Berhem, hejmar: 3, s. 30-31

6. Karaca, Emin, Ağrı Eteklerindeki Ateş: Bir Kürt Ayaklanması Anatomisi, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 25, 39-41, 47-49, 54

mehkeme no peyname betal (iptal) kerdo (7).

BEYATNAME

Beyatname (bîatname) mewludanê Ehmedê Xasî û Usman Efendîyê Babijî dima kitabê hîrin ê kirmancî (zazakî) yo ke neşr bîyo. Weşananê (neşrîyatê) kirmancî mîyan de belgeyêko tarîxî yo. Cuwe ra ma tîya de newe ra vejenî.

Beyatname kitabeko werdî yo, se (ze) broşur vejîyayo. Pêro pêsero hewt rîpelî yo. Girdeya (ebada) rîpelan werdî ya. Yew kaxidê A-4 sey çar rîpelanê ey o. Qapaxê ey ser o “Beyatname Sureti” nusîyayo.

Şêx Selaheddîn bi xo şêxê terîqetê neqşibendî yo û ey no broşur semedê mirîdanê nê terîqetî nuşto. Vernîya broşurî de Şêx behsê şertanê muslimanîye û bawerîye keno. Cayê de wina vano:

“Ez bi xayrî partîyî Haq te’ala ra wet, yanî hîzbû’llah ra wet, temamî partîyan ra we terîqî delalet ra dur we berî ya; yardım we me’awînet yîn nîkena welew kî pî min bû we laj min bû we biray min bû we aşîretî min bû.”

Peynî de ûsulê wirdî (tirkî de “virt”) mirîdan rê nuşto. Înan rê yew liste viraştta. Ganî mîrid çend rey “îstîxfar”ê xo û “selawat” bîyaro, çend rey Sûreya Îxlasî, Feleqî, Nasî, Fatîha biwano, çend rey vajo “Ellah”, “La îlahe illâ’llah” na liste de nuşte yo. Tewr (en) peynî de zî “Ettehîyat” e esta. Kes biwazo şîno (besekeno) sewbîna duayan zî biwano.

Şêx wişka-wişk mirîdi/mirîde tenbîh keno ke çi biko, çi nêko. Şîretanê ey ra merdim fam keno ke terîqet çi tewir yew merdimî wazeno û senî şekl dano ruhîyetê ey.

Çîyo balkêş (enteresan) o yo ke Şêx Selaheddînî no broşur bi kirmancî (zazakî) nuşto. Goreyê zanayışê mi, reya verên a ke şêxîk bi kirmancî kitabêk nuseno. Derheqê nê kitabî de nuştişê mi zî naye ra yo.

Beyatname nimitikî neşr bîyo, yanî illegal vejîyayo. Aye ra nameyê nuştoxi, weşanxaneyî û çapxaneyî, ca û tarîxê çapbîyayîşî kitab de çîn o. Mi bo xo no broşur verî zî dîbi. Eke şaş mi vîr de nêmendo 1977 de. Ez pê hesiyabîya ke mirîdanê Şêxî de “yew kitabo kirdkî” esto, ez nas û

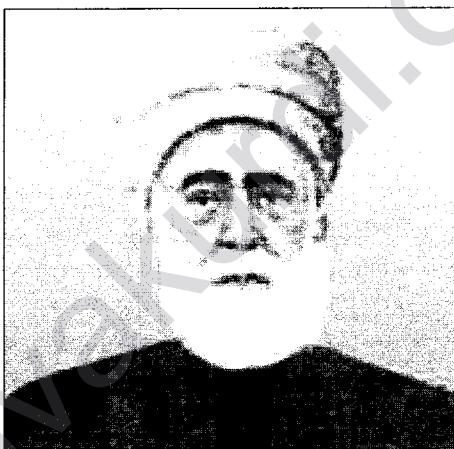
7. Mumcu, Uğur, Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 202.

dostan ra persaynî la mirîdan sîrrê xo nêdaynî teber, vatnî “Xebera ma kitabê inasarênî ra çin a”. Tayêne nêwaştinê sîrrê xo bidî teber, tayêne zî rast vatinî, no broşur her mirîdî de zî çinê bi. Xora her mirîdî wendîş nêzanaynî. Wendîş zanayîş zî bes nêbi, ganî (gerek) mirîdo zaf emîn bibînî ke no broşur bidîyaynî ey. Peynî de mi Beyatname peyda kerd û mi ey ser o yew nuşte zî nuşt. Mi no nuşte şawit (rusna) yew kovare rê labelê nuşte nêşr nêbi. Zanayîşê mi gore, semedo ke kitab terîqetî ser o bi, nuşte névejîyabi. Kovara kê ez behs kena kovarêka şoreşgêranê (devrîmcîyanê) kurdan bî.

Çend serrî ser de şî, no broşurê mi wextê cuntaya eskerî de vîndî bi. Wexto ke ez keye de nêbîya, merdimanê mi nimitbi û vîndî bibi. Xeylî serrî ser de şî, nîhayet demeyê ra ver Hişyar Sîwanijî ma rê no broşur peyda kerd. Sayeyê ey de ma tîya de newe ra neşr kenî.

Eslê nê broşurî bi alfabea tirkî nusiyayo. Semedo ke na alfabe de herfê È, Q, W, X çinê yê, wendîş û famkerdişê ey zehmet o. Ma bê ku bibedilnî (bivurînê) newe ra bi alfabea kurdkî nuşt û hetê rastnuştişî (îmla) ra goreyê zanayîşê xo rast kerd. Mavajî tayê işaretê rastnuştişî yê ke eslê metnî de çinê bî, ma ronayî (sey vîrgulî û nuqta). Tayê çekuyî (kelîmeyî) şaş nusiyaybî, ganî rast bibîynî; ma nînan ra tayêne het parantezanê goşedaran (köşeli parantez) mîyan de formê hîna rastî nuştî. Tayê cayan de zî semedo ke cumle hîna weş bêra famkerdiş, ma parantezanê goşedaran mîyan de tayê çekuyî yan zî herfî îlawe kerdî, yanî herf û çekuyê ke parantezanê goşedaran mîyan de yê ma îlawe kerdî. Semedê izehkerdişê çend çîyan zî ma notî nuştî.

Tayê çekuyî eslê kitabî de bi di forman nusiyaybî. Ma vajî cayê de “nimac” cayê de zî “nimaj” nusiyabi. Yan zî “roce” û “roci”, “İbrahimî” û “İbrahimî”, “La İlahe İllallah” û “La İlahe İlellah”. Newe ra nuştiş de ma yew formê nê tewir çeku û ibareyan tercîh kerd. Semedo ke famkerdiş hîna asan bibo ma ferhengekêk zî îlawe kerd.

Şêx Elîriza

BEYATNAME

Şêx Selaheddîn FIRAT

Bîsmî'llahî'r-rahmanî'r-rehîm, elhamdû ⁽¹⁾ lî'llahî rebbî'l-'alemîne we selat we selamû 'ala seyyîdîna Mûhammedîn we 'ala alîhî we sehbîhî ecme'în.

Ez bi zanayîşî vatîşî xu şehadetî dana, eşhedû en la îlahe îlla'llah we eşhedû enne Mûhammeden resûlullah ⁽²⁾.

Yanî ez xayrî Allahû te'ala çeyî r' 'îbadet we îta'at nîkena. Ez xayrî vatîşî Allahû te'ala bi vatîşî çoy ihtiqaqt we 'amel pê ⁽³⁾ nîkena.

Ancî [ez] bi zanayîş û vatîşî xu şehadetî dana, Mûhammed selle'llahû we sellem peyamberî axîrî zaman û resûlî Homayo te'alay û [o]; xayrî vatîşî yî bi vatîşî çoy ihtiqaqt we 'amel nîkena, ancaq bi hûkmî şerî'atî îslam 'amel kena.

Emîr we nehyî şerî'atî îslam, [ez] di nefsi xu d' we di nefsi ehl û 'ayalî xu d' we di mal xu d' ana ca we pê 'amel kena. [Ez] bawerî bi caardîş ferziyetî nimajî panc waqt ana. Caardîşî edayî panc waqt nimajî iman û, nîcaardîş [canêardişê] nimaj we terkî nimaj kûfr û; bînimajî [bênimajî] ser bimirû, şinû cehennem, zana.

Eger camî we cema'at nîbû, daîmî di key xu d', [ez] ezanî waqt, sunnetî ratîbanî waqt we tesbîhanî waqt bi ehlî xu, bi cema'at ana ca.

[Ez] bawerî bi dayîşî zekat ana, her serr hezî vatîşî şerî'at zekatî xu dana. [Ez] dayîşî zekat iman zana we nîdayîşî zekat mûrtedîye zana. Kom zekat bidû benû zengîn we bereket konû malî yî, zana.

[Ez] bawerî bi caardîşî farziyetî sewmî ramazan ana; her serr, di aşmî ramazan di roce gena, roceguretiş yî sedaqetî iman û, nîguretiş yî

-
1. Eslê metnî de wina (no tewir) nusîyayo: Bismillahirrahmanirrehimi Elmahdu.
 2. Eslê metnî de na "kelimeya şehadeti" de çend herfi şâş nusîyaybî labelê rîpelê hewtine de rast nusîyaybî, ma tiya de zî şeklo rast nuşt.
 3. Eslê metnî de yew ca de "pi", çendna cayan de "pi" nusîyabi; ma herunda nînan de "pê" nuşt.

Eğer Camî ve cemaat nîbu daîini di keyhûd
ezanî vakt sünnetî catibâni vakt ve - tesbihanî
vakt bi châlihu bi cemaat ana ca.

Baveri bi dayîsi zekât ana her ser hezi va-
tişî şeriat zekatîha dana. Dayîsi zekât iman za-
na ve nida'yîsi zekât mürtedîye zana. Kom zek-
kat bînu benu zengin ve bereket konu maliyi
zana.

Baveri bi caâdiî farzîyeti sevmi ramazan
ana, her ser di aşmî ramazanî roce gena, roce
guretişî sedakati imanu ni guretişî minâlikî-
ya zana. Teravîtan kena ha bi cemaat ha tensa,
ve zekatî fîsîr dama ve piya müslümanun roci
ve roşan kena.

Baveri bi ferzîyeti Hac ana eger miel şiyâ-
yişi Hac müyesser bîbu, ca ardiî Hac had ana
ca bi temâmi menasîki hac amel kena.

Ex baveri bi temâmi avvalîti nefâlîti İm-
mâniye teâlâ C.C. ana ve kamî temâmi hûd biyâ-
ruca resenü rehetiyu selameti dünüp ve ahiret
ve pi aziz serfîz benu konu zümreyi iâbadus-
salihin.

- 2 -

Ex baveri bi emra nîhiî vatişî resulî ek-
rem yekhîne ana pi amel kena. Bi hilafî vatişî
resulî ekrem baveri pi niuna ve pi amel nikena
bi düşmenanî yînra hiz ve dostayi nikena ve yin
duma alşina, kam yînra hax bakru ve dostayı
bakru yekinen mümin ve müslüman ve İslâm ni-
yu Cenabı hak talâ iman ve taatiyin kabul ni-
kena.

Ex bi gayri partîyi hak teâlâra vet yanî hiz-
bullahra vet temâmi partîyanra ve teriki deka-
lettra dûr ve beriya, yardım ve meavînet'în ni-
kena velevki pîminbu ve lajminbu ve biraynum
bu ve aşiretiminbu La ilâhe illâllah Muham-
medurresulullah, dosti homîi tuâlâ ve resulî ek-
remiya bi ena vatişra vetrâ çoyri vatiş min ci-
niyu hatta mîng enu iktikatîhu ser devam ve pi
amel kena İnşaallahurrahman ve mînhul avnu
refîhsan.

Kam bi satku rastî ve bi menfiati dünya e-
nu pânc rûknâni amel bîru bi hilafî vatişî ho-
mâyî ve resulî ekrem ita ve pi amel nikru benu
châli seadet şînu cennet.

- 3 -

minafigî ya, zana. [Ez] terawîhan kena, ha bi cema'at ha tena, we zekatî fitir dana we pîya muslimanan roce we roşan kena.

[Ez] bawerî bi ferziyetî hac ana, eger mi rî şiyayîşî hac muyesser bibû, [ez] caardîşî hac xu d' ana ca, bi temamî menasîkî hac 'amel kena.

Ez bawerî bi temamî awamîr [ewamîr] û newahîyî Homayı te'ala cc. ana we kam bi temamî xu d' bîyarû ca, resenû rehetî yû selametî dunya we axîret we pê 'azîz-serfîraz benû, konû zumreyî 'îbadu's-salihîn.

Ez bawerî bi emr û nehyî vatîşî resûlu ekrem yeqînen ana, pê 'amel kena. Bi xîlafî vatîşî resûli ekrem bawerî pê nîana we pê 'amel nîkena, bi duşminanî yîn ra haz we dostayî nîkena we yîn dima nîşina, kam yîn ra haz bikrû we dostayî bikrû yeqînen mumîn we musliman we îslam nîyû, cenabi Haq te'ala îman we ta'atî yîn qabûl nîkenû.

Ez bi xayrî partîyî Haq te'ala ra wet, yanî hîzbû'llah ra wet, temamî partîyan ra we terîqî delalet ra dur we berî ya; yardım we me'awînet yîn nîkena welew kî pî min bû we laj min bû we biray min bû we aşîretî min bû. La ılahe illâ'lah Mûhammedû'r-resûlu'llah. [Ez] dostî Homayı te'ala we resûli ekremî ya. Bi ena [nê] vatîş ra wet ra çoy rî vatîş min çînî yû [yo], hatta merg [ez] enû [nê] ihtiqaçî xu ser dewam we pê 'amel kena, in-şa-allahû'r-rahman we mînhû'l-awnû we'l-ihsan.

Kam bi sitqû [sidqo] rastî we bî [bê] menfiyatî dunya enû [nê] panc ruknan 'amel bikrû, bi xîlafî vatîşî Homayı we resûli ekrem îta ve pê 'amel nîkrû, benû ehlî se'adet, şinû cennet.

Gerek yeqînen bizanû, kam xayrî Homayı te'ala cc. 'îbadet we îta'at bikrû we duşmînani yîn ra haz bikrû, yeqînen şinû cehennem.

Kam îta'atî⁽⁴⁾ şerî'at nîkrû we pê 'amel nîkrû, vatîşanî duşminanî Homayı te'ala dima şeyrû [şiro], musliman we mumîn we îslam nîyû, Homayı te'ala çıkış yîn ra qabûl nîkenû. Yanî nimaj yî, zekat yî, rocey yî we hac yî betal kenû; sebeb, hazkerdîşî duşmîn we vatîşî duşmînani yîn dimaşîyayîş û.

Kam yeqînen bi ena şekil, xasseten lî'lahî te'ala ra sadiqane 'îbadet we îta'at bikrû we xayrî Homayı te'ala ra nîtersû we xayrî yî çoy dima nîşîrû, benû mumîn-î kamîl we dunya we axîret [de] resenû se'adet we selamet; bi nûrî kemalî îman munewwer benû, konû zumre[y]î meşaleyî

4. Eslê metnî de wina nusîyayo: itaayi.

Des [û] hîrîn we şinû hawzî Kewser ser, pîya resûlî ekrem Pirdî Sîrat ser [ra] vîrenû, şinû cennetû'l-fîrdews, benû layîqî dîdarî Homayî te'ala we benû cînarî resûlî ekrem.

Kam bi ena [nê] şerî'atan beyat bikrû, hatta merg ser [o] vindirû, ez bena kefilî yî enî nî'metan, lewra mubellîxa(n) şima rî rayî se'a[de]t beyan we tarîf kerd kî [şima] daxîlî zumreyî hîzbû'llah bibîn⁽⁵⁾; mûhaqqaq şima benî xalîbî dunya we axîret, ela îinne hîzbe'lllahî humu'l-xalîbûn. Yanî agah we hîşyar bibîn, xalîbiyet [û] se'adet partîyî Homayî ta'alahû, dewam bikrû benû xalîbî dunya we axîret.

Ey mumîn! En [nê] vatîşan we qalan rin[d] bid[e] hiş-aqil xu, mana yî bizan, sarî xu fîn, ser [o] vindir, zaf-zaf tekrar bikir wa sek⁽⁶⁾ we şuphe qalb tu ra şeyrû we 'ayne'l-yeqîn tu rî hasîl bibû; hînî vatîşî mûxalîfan we munkîran tu di tesîr nîkrû, şeytan we tabî'i şeytan tû nîxapînû; lewra [ti] vînenî, munkur roj û şew karî yîn fitne we fesadiyî salîhan û. Daîma zem yîn kenû. Ci yîn dest ra bîrû taqsîr nîkenû, pîya tabî'an xu şima dima konî, hatta şima bikîr hezî xu. Zînhar goş mekû vatîşan yîn, [ê] şî delalet we felaket, wazenî şima bikîrî anbazî xu; ti hînî zana mekr û hillî yîn, muslimanîyî xu ser dewam bikir, bizanîn we'l-aqîbetû lî'l-mutteqîn ray se'adet we selamet we xalîbiyet ma rî ihsan bikrû. En [nê] beyat xu dima şîrin, şima resenî xanîmetî dunya we axîret, we'llahû 'ala ma n[e]qûlû wekîl⁽⁷⁾ we'l-hamdû lî'llahî rebbî'l-alemîn.

25-100 (8) Îstîxfar

25 weya 100 Selawatî şerîf

11 Qûl hûwe'llah⁽⁹⁾

3 Qûl eûzû bî rebbî'l-feleqî⁽¹⁰⁾

5. No qism de beno ke meqsed wina bo zî: "lewra [ez] mubellîx a, [mi] şima rî rayî se'a[de]t beyan we tarîf kerd kî [şima] daxîlî zumreyî hîzbû'llah bibîn".
6. Eslê metnî de herunda "wa sek"î de wina nusîyayo: we sekhu.
7. *we'llahû 'ala ma neqûlû wekîl* (erebkî): wa Homa vateyê ma (çiyê ke ma vatî) ser o wekîl bo.
8. Yanî, 25 yan zî 100 rey vaje.
9. Naye ra meqsedê ey sûreya Quranî ya 112. yanî Sûreya Îxlasî ya.
10. Naye ra meqsedê ey sûreya Quranî ya 113. yanî Sûreya Feleqî ya.

3 Qûl eûzû bî rebbî'n-nasî⁽¹¹⁾

7 Fatîha⁽¹²⁾

300 Allah

100 La îlahe illâ'llah

ETTEHÎYATÎ EWWEL MEZHEBÎ ŞAFÎYAN Û

Ettehîyatû 'l-berekatû [el-mubarekatû], es-selewatû, et-teyyîbatû lî'llahî, es-selamû 'aleyke eyyuhe'n-nebîyyu we rahmetû'llahî we berekatûhû, es-selamû 'aleyna we 'ala 'ibadî'llahî's-salihîne. Eşhedû en la îlahe illâ'llah we eşhedû enne Mûhammede[n] resûlu'llah. Allahumme sellî 'ala seyyîdîna Mûhammedîn 'abdîke we resûlike'n-nebîyyî'l-umîyyî.

Enû Ettehîyatû ewul û, çîkî îlawe nîbenû.

ETTEHÎYATÎ PEYÎN DI EN İLAWE BENÛ

We 'ala alîhî we ezwacîhî we eshabîhî, kema selleyte 'ala seyyîdîna İbrahîme we 'ala alî seyyîdîna İbrahîme fî'l-'alemîne îinneke hamîdun mecid; rebbî'xfîr lî we lî walîdeyye we lî'l-mumînîne yewme yeqûmû'l-hîsab.

Zobîna ci dûa îlawe bikirû benû we sewab û.

-
11. Naye ra meqsedê ey sûreya Quranî ya 114. yanî Sûreya Nasî ya.
 12. Naye ra meqsedê ey sûreya Quranî ya 1. yanî Sûreya Fatîha ya.

FERHENGEKÊ BEYATNAMEYÎ

(er.) erebkî

'ala (" 'ela")yê erebkî ra): ser, ser o

anbaz: embaz, heval

awamîr ("ewamîr")ê erebkî ra): Na çekuye zafhûmara "emr"î ya. Emrî.

berî (er.): kesa/keso ke xelisîyaya/xelisîyayo, filitîyaya/filitîyaye, pak/pake

beyat ("be'yat")ê erebkî ra): e kerdiş (qebul) û tesdîq

cc.: Kilmnuşteyê "celle celaluhu"yê erebkî yo û semedê Homayî vajîyêno. Manaya "wa girdeya ey berz û ezîz bo" dano.

cînar ("cîran")ê erebkî ra): imbiryan, embrîyan, cîran

çeyî: yewî, kesî

çoy: yewî, kesî

d': de, di

didar: rî

en: no

en: nê

ena: na

enî: nê

enû: no

haz kerdiş: hes kerdiş

hezî: sey, zê

hîzb (er.): 1)qism, zumre 2)terefdar 3)partî

'ibadu's-salihîn (er.): evdê salihî, evdê başî, îbadetkerdoxê salihî

ihtiqaqat ("îtiqad")ê erebkî ra): bawer kerdiş, înan kerdiş

îstîxfar (er.): Vatişê "estexfirullah" yanî "ez Homay ra ef wazena".

îta: tiya

lewra: çunke

lî (er.): seba, semedê ... ra, qandê

lî'llahî (er.): seba Homayî, semedê Homayî ra, qandê Homayî

me'awinet (er.): ardim, muawenet

mekr (er.): deke, dubare, xape, hile

menasîki hac (er.): ruknê hacî, çîye ke merdim wextê hacîbiyayîş de ano ca

mubellîx (er.): teblîxkerdox, keso ke dano zanayış

munkîr (er.): keso ke înakar keno, înkarkerdox

munkur (er.): b. **munkîr**

mutteqî (er.): 1) keso ke terseno 2) keso ke Homayî ra terseno

muyesser bîyayîş: bi asaniye bîyayîş, mumkun bîyayîş

mûrtedd (er.): keso ke dînê îslamî ca verdano, îslamiye ra vejîyêno

nehy (er.): qedexe, yasax

newahî (er.): Na çekuye zafhûmara "nehyî"î ya. Qedexeyî, yasaxî.

râtib (er., zafhûmar "rewatib"): 1)nimaj yan zî duayê ke ferz nîyê, sunnetê muekkede 2)zikr

r': rê

rî: rê

selawat ("selewat"ê erebkî ra): Duayê ke pêxemberê muslimanan Muhammedî rê benê, sey

(zê) "eleyhî selatî we's-selam", "selewatullahî 'eleyh" û "selle'llahû 'eleyhî we sellem".

sewm (er.): roje, roce

ta'ala ("te'ala"yê erebkî ra): wa berz bo

terîq (er.): rayîr

tesbîh (er.): vatişê îbareya "subhane'llah"

welew (er.): wazeno, wazena wa, hetta

wet: o het

xalîb (er.): serkewte

xayrî (er.): ... ra teber, bê

xîlaf (er.): vera, zid, eks

xu: xo

yî: ey

yîn: ïnan

zînhar: nêbo ke, nêbo nêbo, saqîn

zobîna: sewbîna

Di şêrê Kurdîstanî

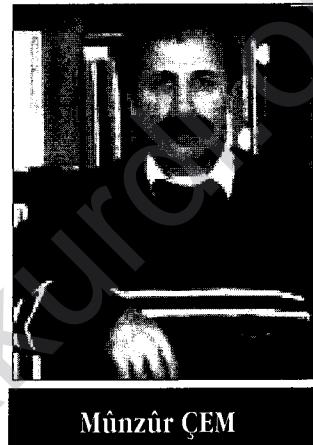
ALÎŞÊR Û ZERÎFA

Sey (zê) roja ewroyêne êno ra mi vîrî, domanîya (gedeyîya) mi de, apê mi Sawsivî (Sawsivê Pulikê Usênê Mîrzalî) rojê ma rê qalê tayê meselanê verênan kerd, o mîyan de nameyê Alîşêrî vat û şîirêda ey ra parçeyê wend. Mi kî (zî) o sire de dest kerdibî ci endî (hinî) şiyêne mekteb. Seke "Hotay Serra Usivê Qurzkizi" de kî hîra êno qalkerdene, Sawsiv hewt serrî hepisxaneyê Erzinganî de mendibî, uca tirkî musabî.

Parçeyê şîira Alîşêr Efendî yo ke Ap Sawsivî wend wina (nîya) bî:

Koçkiri başladı harba
Sesi gitti şarka garba
Kaç ordu asker geldi
Dayanamadı bu darba

Dilo yaman yaman
Çîyan girto berf û duman
Me ra bişîn Şahê Merdan
Ew dermanê hemû derdan

Münzür ÇEM

Kirmanckîyê nê di qitayan wina (nîya) yo:
Qoçkîrî⁽¹⁾ dest bi herb kerd
Vengê xo şî rojhelat û rojawan
Çend ordî esker ame
Binê na darbe de mend

1. Mîyanê şarê Dêrsimî de "Qoçkîrîye" kî vajîno.

Dilo yaman yaman

Koyan girewto berf û duman (²)

Ma rê biruşnê Şahê Merdan

O dermanê heme (pêro) derdan

Wendişê na şîre ra dime, mi caran (dêyme) nameyê Alîşêr Efendî xo vîr ra nêkerd. Labelê mi derheqê ey de çiyêkî nêzanêne. Kam bî, se kerdibî, heyatê xo senî vêrdibî ra, hayîya mi ci ra çîne bîye. Serrê mi ke ameyî dormeyê 25î, mi kitabê Nûrî Dêrsimî “Kurdistan Tarihinde Dersim” (Tarîxê Kurdistanî de Dêrsim) de derheqê Alîşêr Efendî de tayê çiyî wendî. Mi ke dest bi hazırlîya nuştîşê “Gülümse Ey Dersim” (Bihuye Ey Dersim)î kerde kî endî Alîşêr her tim verê cimanê mi de bî. A roj a na roj a, o rojeva mi ra nêvejîno.

Çiyêde balkêşo ke mi mîyanê şarê Dêrsimî de nê meseleyî ser o hata ewro dîyo no yo: Şarê ma Alîşêr û Zerîfa sey di kesanê fîrazan (bimbarekan) vîneno. Hîris serre ra zêde yo ez ziwan, kultur û tarîxê Dêrsimî rê alaqadar a, hona mi nêdiyo ke dêrsimijê derheqê Alîşêr û Zerîfa de çekuyêda negatîfe vata. Tabî ayê ke înan ra hayîdar ê, meqsedê mi ê yê. Çi waxt û kotî beno bibo, tawo ke qale ameya ra, dêrsimijan zaf bi hurmet qalê înan kerdo û kenê.

Ma no hurmet û heskerdiş kotî ra êno, sebebê ney çik o eceba? Seba cewabê nê persî kî bêguman merdim ganî cuyê (heyatê) Alîşêr Efendî û Zerîfa Xanîme bizano, înan nas bikero. Merdimî ke nîya kerd, cewab bi xo êno dayene. Wastena mi kî a ya ke çarçewa nê nuşteyî de ez Alîşêr û Zerîfa Xanîme bidîne naskerdene.

Alîşêr dewanê Qoçkîrî ra Azgîr de amo dinya. Tayê çimeyan de tarîxê bîyayîşê ey 1862 êno dayene. Goreyê Nûrî Dêrsimî, Alîşêr ke 1937 de ame kîştene 75 serre bîyo. Eke merdim nê reqemî esas bigîro, tarîxê bîyayîşî rastî kî 1862 vejîno. Labelê mi rê no tarîx realist nêaseno. Alîşêr ke o tarîx de maya xo ra bîyo, maneyê xo o yo ke Xoverdayîşê Qoçkîrî (1921) de 59 serre bîyo. Fotografê Alîşêr û Zerîfa yo ke sirê nê xoverdayîşî de amo antene û zaf cayan de kî neşr bîyo, ey de Alîşêr 50 serre ra şenikêr (qijêr) aseno. Goreyê albayê tîrkan Nazmî Sevgînî Alîşêr ke amo kîştene 55 serre bîyo. Nazmî Sevgîn na reqeme kotî ra dano, o kî belu nîyo.

Alîşêr ke kîşîyo, nuşte, kitab û dokumentê ey kewtê ra Nazmî Sevgînî

2. “Berf” kirdaskî yo. Kîrmancîkîyê Dêrsimî de manaya na çekuye de “vare/vore” esta. Labelê sey idiomî “berf û duman” kîrmancîkîyê Dêrsimî de kî esto.

dest. Beno ke o mîyanê nê dokumentan de, derheqê bîyayîşê Alîşêrî de rastê wesîqeyê amo. Labelê eke nîya bo kî, no nîno a mana ke no ïnformasyon rast o. Çike o dem de kurdan ya domanê xo qeyd nêkerdêne, ya kî erey (herêy), yanî qij nuştene. Çiyêde bîno ke no xusus de merdim ganî bigîro verê çiman no yo: Rojê ke Alîşêr û Zêrîfa kîşiyê, ê rojan de Sêy Rizayî ke qalê Alîşêrî kerdo, ge-gane vato "o kokim". Goreyê qanaatê mi, seba kesêde 55 serreyî nêvajîno "o kokim". Heto bîn ra, tarîfanê kesanê ê roje kî ke merdim gêno verê çiman, vîneno ke Alîşêr sîrê kîşiyayene de 55 ra cor bîyo. Texmînê mi, o dormeyê 65î de bîyo.

Goreyê haydarîyane Nûrî Dêrsimî, Alîşêrî Sêwaz de mekteb wendo. Tawo ke wendisê xo qedêno kî gêro (cêro) ra amo Qoçkîrî, katibiya Mistefa Begî kerda. Mistefa Beg ke 1902 de bi planêde dewlete Sêwaz de amo kîstene, lajê ey Alîşan Begî hurendîya ey girewta û Alîşêr Efendi na rey kî katibiya ey kerda.

Nê karî, yanî katibiye, îmkanêde weş do ra Alîşêr Efendî dest ke şarî de tekiliyanê xo pêt biko. Xora ey kî hen kerdo. Alîşêr Efendî hem bi zanayış û efendîyiya xo, xo bi miletî dayo heskerdene hem kî bi kar û gureyê xoyo pratîk. Heyato rojane de o hertim mîyanê miletî de bîyo, ïnan de nişto ro û vaşto ra (weriştö-roniştö), ïnan de huyo, berbo (bermayo), ïnan de ardim kerdo. Alîşêr pîlî de pîl, qîjî de qij bîyo. Kesanê ke o diyo, nas kerdo pêro naye vanê.

Welatheskerdoxiya Alîşêrî, bêsinor a. O safî kurd o. Seba ey azadiya kurd û Kurdîstanî ra muhîmîr çiyê çin o. Aye ra gore kî ey menfaatê xo yê şexsî hertim dê ra hetê, seba xelisiyayena miletê xo û welatê xo ci ke dest ra amo, texsîr nêkerdo.

Kurdî bê, tirkî bê, kesê ke sirê Herbê Cîhanî yê Verêni de qalê kurdanê Dêrsimî û dor û verê Dêrsimî kenê, bê Alîşêr Efendî nêşkînê (nêşînê) çiyê binusêne. Bê ey nuştîşê tarîxê kurdanê a mintiqâ mumkun nîyo.

Nûrî Dersimî, kitabê xo "Tarîxê Kurdîstanî de Dêrsim" de wina (nîya) nuseno:

"Alîşêr, 1914 de Herbê Cîhanî yê Verêni de, seba temînkerdişê xelasîya Kurdîstanî, ordiyê rûsî de kewt tekiliye, binê idareyê rûsî de seba sazkerdişê idareyê Kurdîstanî yo otonom, bi sifetê temsîlkarê Qoçkîrî, Sêwaz, Malatya û Dêrsimî kar kerd. Demo ke rûsan Erzingan işxal kerd, Alîşêr bi mufrezeyêde leşkerî ame merkezê Pulurî (bi tirkî Ovacık-M. Ç.), uca idareyê tirkan betal (laxv) kerd û idareyê kurdan

Alışêr û Zerîfa
na ro.“⁽³⁾

Nuştoxêdê bîn ê tirkan Albay Nazmî Sevgan kî vano: “... Alışêr Begê katibê Mistefa Begî ra a mintiqa de zaf amêne heskerdene û ey rê hurmet amêne kerdene. Bi şâîriye û bi kar û gureyê xoyê seba heqanê kurdan namdar bîbî. Siro ke rûsî ameyî Erzingan, qumandaro armenî yo ke mîyanê ordiyê rûsî de dêne pêro, ey de qesey kerdibî. Alışêrî, ê serrê xo mîyanê eşîranê Pulurî de viyarnayî ra, herbî ra dime gêra (cêra) ra şî Qoçgîrî.“⁽⁴⁾

Alışêr Efendî ke Pulur ra peyser şono Qoçkîrî, karê xo yê politîkî qet sist nêkeno, bi heraret dewam keno.

Hem demê Herbê Cihanî yê Yewinî de, hem kî o ra dime hata 1921 seranserê Dêrsimî de hewayo politîk' zaf germ bî⁽⁵⁾. Na mintiqa bîbî

3. Dersimi, Vet. Dr. M. Nuri, Kurdistan Tarihinde Dersim, Kom-Kar Yayınları, Köln, 1990, r. 280

4. Sevgan, Nazmî, Koçgirili Alişer, Resimli Tarih Dergisi, r. 377 ra neqilkerdoxe: Aydar Çiçek, Evîn, Koçgiri Ulusal Kurtuluş Hareketi, r. 42

5. O dem mîyanê şarî de Qoçgîrî kî parçeyêde Dersimî hesabîyêne û mi kî na mana de nuşto.

merkezêde welatheskerdoxiya kurdan. Şarê ucayî, seba heqanê xo yê milîyan aktîf kar kerdêne. Roşnvîranê kurdan kî o dem tayê organîzasyonê milîyê politîk û kulturî saz kerdibî. Nînan ra organîzasyono ke zêde namdar bî, Kurdistan Teali Cemiyeti (Cemîyetê Berzîya Kurdistanî) bî. Kurdê Dêrsimî na cemîyete de xêlê aktîf gureyêne. Înan Dêrsim û Qoçkîrî de şubeyê na cemîyete saz kerdibî. Rojnameyê cemîyete "Jîn" mintiqâ de vila kerdêne. Kurdanê mintiqâ bawerîya xo bi Mistefa Kemal û hevalanê ey nêardêne û înan ra duri vinetêne. Roşnvîr û serekânê eşîranê kurdan hetê ra milet heşar (hişyar) kerdêne hetê ra kî hazîriya politîk û leşkerîye diyêne. Bêguman no kar de Alîşêr wayirê rolêde bingeyîne bî û tîrkan kî na rastîye rindek zanêne.

"Toximê fesadîyeyê ke Alîşêrî Dêrsim de ramitibî, dest pêkerd zîl da, tesîrê xo ard mîydan. Mudurê verên ê nahîyeya pêroyîya Vacixe Çerpazine, Mistefa Axa, hata dewanê *Kemaxî* ame û vat 'Seba komkerdişê leşkerî emrê padişayî çîn o, dêrsimijî esker nêdanê, va kemaxijî medêne', şar tembih (temey) kerd û wast ke komkerdişê leşkerî bidone vindarnayene." (6)

Albay Nazmî Sevgen rolê ey ser o nîya vano:

"... Ma noca de endî Alîşêrî sey serekêde hereketê dustê dewlete û memleketî vînenîme ...

"Xêlê şîrrê ey ê sîyasî û hîcîvkî yê ke Dêrsim de kewtê ra ma dest, estê. Ey daîma xo sey xelisnayoxê nê diyaran dîyo, winî (hen) nîşan dayo. Ey de fîkr û armancê kurdîye kî esto. Seba nê fikir û armancan Peymana Herbê Girdî ra dime Alîşêr bi emelanê xo yê qilêrin û fesadan kewto meydanan. Peyniye de ma adara 1920î de Dêrsim de, ey Vacixe û Xozat de bi nasnameyê eyo sîyasî yo rastikên vînenîme –ke uca bi qeseykerdişê xo şarî tehrîk keno-. ... Alîşêrî no cesaret reîsê Kurdistan Teali Cemiyeti Ebdulqadirî ra girewto ..." (7)

Walîyê Erzinganî Alî Kemalî zî nê meseleyî ser o, yanî bi Pulur ameyişê Alîşêrî û hevalanê ey ser o vindeno. Walî, eşkera nuseno ke Alîşêr uca seba xelasîya Kurdistanî gureyo. O, qeseykerdişê ey ra qismê kî neql keno û vano "Nê meseleyî ser o bi kurdkî konferansî dayî". (8)

6. Kemali, Ali, Erzincan, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, 1932, r. 152-154

7. Dersimi, Nuri, Hatıratım, Öz-Ge Yayınları, qismo ke Mehmet Bayrakî ilawekero, r. 229-230

8. Kemali, Ali, ec. r. 152-153

“MI RÊ VÛNÎ YADÎN!

XELASÊ ŞIMA MI DEST RA ÇINÊ YA!”

W. K. MERDIMİN

Mehmedî: -Hejî Xenî vatînî, cuwa pê waxto g' hînî gêrênî qaçaxûn, tesbît kerdînî; kûm, kûm, kûm, dêni arîye. Subayî g' yesîr guretîbî, îtiya (tîya) Tafkuerûn (¹) de, kêtê Nowfûn de bî. Vatînî zaf heqaret pê kerdînî. Sil kerdînî sel, daritînî ci, berdînî yegûn. Yini (yesîrûn) vatînî:

-Lîya bo (biewnî) ma zî îslûm î, ma zî umetê Mehemedî ya; ma subay î, ma eskerayî ra çi zûnî. Ma zî hê şima paştî ya. Îstîfadeyê ma rasenû şima.

Vatînî heqareto ma pê kerdo, Alla zûnû... Zew g' (seke) hama esker îtiya nûmêbî, cuwa ver.

Merdimîn:

-Yesîr guretîbî, tayînî pê sil eştînî, tayînî zî pê zewbîna gurê kerdînî.

Mehmedî: -Eee la. Hejî Xenî vatînî, cuwa pê zew g' hînî merdîm dê arîye berdî, ez zî berda. Ez berda Xarpîyet. In Lewendûyî surgun kerdîbî û idûm qerarî dabî mi. Ez berda Xarpîyet, aw cawo ke tede mehkema nawa rû. In şarê Ziktêyî (²), şarê dewûn Çewlîgî benî zerri, ca d' idûm, idûm; idûm dûnî ci. Salûna ke tede ûmê pêser, ez ûnîyawa ayini ra, yow awi g' Tafkuerûn de ma heqaret pê kerdu, aw o... Xerrîya (xêra) nûmûn wûneno û keno zerri. Mi dî ûme destî mi guret, va:

-Hoo! Xenî Axa, Xenî Axa! Hoş geldîn! Safa geldîn! Nasilsin?

Vatînî girê gina mi zûnî re, ez nêeskîyawa vajî wit. De merg o, ez se kirî? Vatînî va:

-Xenî!.. Tû dî şima se kerd ma? Şima ci felekî ardî ma ser o. Bo êro

1. **Tafkuerûn:** Yew dewa Çewlîgî ya. Pabesteyé merkezî ya.

2. **Ziktê:** Dara Hêni de nameyê yew mintiqâ û eşîr o.

(ewro) kûm ruej o? Dêmeg êro îstîqbalê tû ho mi dest d' o?

Vatînî ez berda zerri, uca de pay vinarnawa. Bo ihna (wina) wîrişt we, ê hakimûnê ke hê mehkema de rûnişt' ê, ez mueta ayini û va:

-Bu zati goruyor musunuz? Bu zat olmasaydi bîzîm kemîklerîmîz şîmdî yerîn dîbîndeydî.

Vatînî ma rê yow wade kîra kerdibi. Cîl dêbî ma. Yemeg (werd), ruej de hîrecem dêni ma; miqatê ma bînî.

Mi va qê ho pê mi kay kenû, ez gureta qafa. Lîya Alla wekîl inê ser ra ard ca d' nuşt va "beraat!.."

Yow qaxit nuştibi dabi ci. Heta inî serrû zî o qaxit vîn (vîndî) nêkerdibi, tede bi.

Merdimîn:

-Tersê xo ver?

Mehmedî:

-Tersê xwi ver la. Vatînî mi ci rê (rey) merdimo vîjdûnlîyo zê ay nêdî; ez bizûnî sulalêyê yi ha çâ, ez şinî qê yini.

Merdimîn:

-Inî ke ita ra berdî kûmî bî? Yew Silemûnê Hejî bi?

Mehmedî:

-Nê! Yow Alî Hejî bi Az ra, yow Silemûnê Hejî bi yow zî Silemûnê 'Emerî bi. Hîre têni ez zûn Az ra, inî wir (her) dî (Silemûnê Şerîf û Ehmedê Şerîf) zî Wisifûn ⁽³⁾ ra bî. Ay bînî hînî şexûn (şêxan) ra bî, mîrûn ra bî. Lajê Xûnimê Sinî çahar hewî pîyorêyî berdî xeneqinê ⁽⁴⁾, Mîrûn ra zî xêlêkî berdî, şexûn ra zî xêlêkî berdî.

Merdimîn:

-In babîyê İbrahîmê Mîrzûnî Mehê Sêfi, wi zî berd Çewlîgî de kîst?

Mehmedî:

-Nê! Aw ita de mehkum bi. Tepîşt, pê sungîyûn kîst. Aw, ca d' îtîya mînê (mîyanê) Darê Hesûnî de tepîşt. Wo û yownê mehkumî adir kerdibi we, verî adirî de şîbî hûn (hewn) a. Cendirmê ûnîyêni, yow dûno bari mînê darê Hesûnî ra vejîyenû. De darê Hesûnî, zê gem, yow daro derg û qalin bi. Şinî, ûnîyêni hê hûn de. Hûn de tepîştibî. Kerdibî zit (rut, bane), bestibî astuerûn a. Pê telî, yow telow sîya esto pê ay kîstibî;

3. **Wisifûn:** Yew dewa Çewlîgî ya.

4. Bi raştî hîrê hebî lajî yê û yew bira yan zî birarzayê yê bîyo.

ardîbî heta verê çirrê serê Mehlê Musîyûnî. Pê yini mezêlî yini kêndî û zerrê mezelûn de sungî kerdî, kîstî. Înkê mezelî yini ho uca d' o.

Babîyê İbrahîmî o qêdi (qayde) bi.

Merdimîn:

-Mehê Sefî û yew zî Welûn ra bi,ça ra bi?

Mehmedî:

-Willay ez nêzûn awo bî kûm bi. La di têni bî.

KÎŞÎYAYÎŞÊ YADÎ Û CINÎYA EY TÊLÎ

Merdimîn:

-Binê biaris û ma rê meseleyê Yadî vaje. Yad yew merdimo yaqışlı (beremende) bîyo yan nê?

Mehmedî:

-E, zaf yaqışlı bîyû. Ti qayîl bî bûnî tera. Inî tay dergî estî, zê ïnûn nêbîyo. Yow dergo yaqışlı bîyo. In İbrahîm Begî Yuzbaşî Cendirmûn, wi zî yow dergo qeyapi bi. Ardînî zê Yadî kincê Helebî dêni xwi ra, şâ'rê Hama bestînî xwi sare ra, sîlê fişekûn bestînî; inî mehkumî g' teslîm bîbî (Hesê Begûn yin), pîya gérêni Yadî bitepsî. Yuzbaşî vatînî:

-De vajîn! Ez yaqışlı ya nîyû Yad?

Yini vatînî:

-Ti yaqışl' î.

Yî hûnê (reyna) vatînî:

-Eşekoxlî, willay şima hê zurî kenî; Yad hînê yaqışlı yo zê mi.

Inî zî, inî mehkumî g' teslîm bîbî, pîyor pîya şî in hetî Ziktêyî ya. Yî û Yad uca de raştê yowbînûn ûmê. Tifngî nêbî (naybî) yowbînûn a. Mehkumûn ïnûn ra çend têni zî kîstîbî. Inî tepîya remê. Yuzbaşî İbrahîm, Hesê Begûn ra vûno:

-Hesen Axa! Bo Yad ho vûn se? Vûn "Wa mi rê sarê xwi berz kiri". Ti ven (veng) dî ci, pê tû yênu.

Hesê Begûn va:

-Telaq, yowa tek nûno min a, mezgê mi hawa ra kay kenû!

Yî kowtibî dima, gérêni Yadî bitepsî. Zêrr ra zî gérêni.

Merdimîn:

-Halla halla?!

Mehmedî:

-La-lîya kurdî ma!.. Şima derdî mi têra kerdî. La Şex Seîd xelisîyabi. Şînî, tim û tim şînî, xelisîyênî. Pa çowras hebî asparî ya. Îta ra nuxtê xwi bellu kerdibî. Mesela şarê itayî berdînî rasnêni Qarlıowa, Qarlıowa berdînî rasnêni Erziruem, uca ra zî hetûnî Îrûn. Yanî ihna xwi rê ca kerdibi hazır ke bixelisiyo. Îtiya Qasim ⁽⁵⁾ -wi zî kird, kird ma wo- şî xeber da eskerayî, ûmê şî serê pirdî ya tepişt, berd xeneqina.

* * *

Mehmedî:

-Bo! In fotrafê Yadî yo. Sûriya de veto. De o waxt fotraf makînê holî çînê bî.

Merdimîn:

-Têkuweyî nêyo. Yew derg û barî yo.

Mehmedî:

-E, bar' o.

Merdimîn:

-Yadîn esas xora badî Meselêyê Şexî bîyo namedar?

Mehmedî:

-Wi kû wa (ko ra) mend, badî Meselê Şex Seîdî. Çawo g' (çawo ke) vêrdiyê wêriye (kewtî têmîyan), yi guret. Ermi (emin, neha) kerdî, başarı yi guret. Eskerî ver de remênî. Feleki ardînî ser. Kûm berengo ke wi tê bînî, esker nêeftêni şîyorû ser. Alayî, mufreze, tumen nêeftêni (nêhewtanaynî) şîyorû ser. Ca ra ven dêni ci, vatînî:

-Ez ha îtiya! Mi rê vûnî Yadîn! Xelasê şima mi dest ra çînê ya.

Ihna nûmi guret, guret.

Merdimîn:

-Xêlêkî yew dem îtiya kûnê (koyanê) Cewaxçurî ya mendî û dima şî Binê Xetî, Sûriya.

Mehmedî:

-Şî binê Xetî. Xelisîyêbî. Geyra a, ûmebi cînîyê xwi berû. Cînîyê yi Têlî ya. Umêbî îtiya. Hînê taynê mehkumî kowtîbî kişti. Umêbî rasêbî îtiya.

Kincê subayûn dêbî Têlî ra. Yow Mehê 'Evdî, baxirê (barixa) Têlî ra bi, vistowrê Yadî bi. Yow yaqışlî bi. Ûmêbî kêtîyê yi. Lajê yi estî, hûnî Hergsuerrî ⁽⁶⁾ de. Bîy zengînî, înkê makînê yini estî. Wi zî tede bîyo.

5. Meqsedê ey Qasim Begê Cibrî yo.

6. **Hergsuerr:** Yew dewa Çewligî ya. Resmîyet de dewa Gueriz ser o ya, Gueriz zî pabesteyê merkezê Çewligî ya

Mehî ca ra news (nefs) mi rê qalî kerd. Eynî kîyê yi de mi rê qalî kerd. Meh bajînê xelisîya, berat kerd. Hetûnî inî serrûnî pêyînûn zî -waxto g' şima mekteb de bî, şima lîse çî wendînî- Meh weş bi. Lewê Şargî de makîna da pirê, merd. Mehî vatînî Yadî va "EZ nûmisê xwi îtîya niverdena". Şînî Sûrîya. Vatînî itâra ma hînî kowtî kiştê, ma şî. Ma şî hînî Darê Yêni zî viyarna, ma kowtî inî dewûnê Ziktêyi.

Merdimîn:

-Cînî zî ha tede?

Mehmedî:

-E. Va cînî zî ha ma de. Ma şî di ceyûn a (cayan ra), naverî awk a (Ruê Muradî ya), nizdî dewûnê Ziktêyi, ma wû mufrezê cendir-mûn raştî yowbînûn ûmê. Ma cendirmê nê tifingûn fek a, remê-nî. Waxto g' vatînî "Yad", ca d' qerpalī eskerûn pa kay kerdin, erziyêni şînî. Yadî zî vatînî "Meşîyerîn, meremîn!" In hetî pê Darê Yêni de vûnî "Mistûn", "Buetî-yûn", uca di-hîre têni ma ra kîşî-

Yado (heto çep de) û Ado

yê. Têli bî bîrîndar. Ma şeş têni bî, bê yi. Îta, inî zerrê yê ra lueqilê yê ûmêbî tever (teber). Ven da, ma pîyor şî ser. Yow şâ're Hama sare ra pîstibî. Aya sare ra vet, lueqilê yê pîyorêyi kerdî zerri, pîst. Ma hê duşmîş benî, butunî mufrezûn vernîyê ma, pênîyê ma, duar-malê (dor û verê) ma guretû. Ma hê mînê yow darî de. Vatînî va:

-Yado!..

Yadî va:

-Hê!..

Va:

-Yado, nûmê tû esto. Nûmê tû dîna ra bîyo vîla. Wa çô pê qalî nêkerû, nêvajû "Yadî nûmisê xwi mînê eskerî de verdo". Ez senî ina darb a ciwîyen?

Ma vindertî bimirû, de nîmirena, ha qalî kena. Ma zî vindertî, ma

vûnî de înkê mirena, ma heq kirî (defn bikî). Ma ihna hê rûnişt' ê; ya ha uca kowtî, Yadîn zî ho uca duşmîş benû. Tifingê yi zî ihna ho serî çaqûnê yi ya. Ma va:

-Yado, ma senî tifing nûnî pa? Hetûnî rueh tira nêşîyorû, ma senî tifing nûnî pa?

Ma zûnî, ma zê gew çahar hetî ya hê çemberî de. Ma hen dî tifingê Yadî va “teq!” Ihna. Ma nê dî yi tifing kerdi berz, ma nê dî yi tifing şâ xwi quel. Ma dî Yadî va:

-Hi, ihhi! Willay tifingê mi kerd ra!..

Ca d' gina ci û ca d' fek a pêsa. Hînî pê quesaturûn ma erd kend, kend, guerê yow çaqî mezêlî yê kend, ma Têlî pa kincûn a vîst de. Ma herr da ser. Yadî va:

-De şakil bîyarîn.

Ma şakil ard kerd ser ra. Yadî va:

-De biûnîn! Ço durî ra biûnîyo, zûn meyît ho îtîya?

Ma va:

-Ço nêzûn.

Senî g' uca ra ma wirîşt we, ci qêdi g' (senî ke) tuwerg varena, o qêdi gulê ûmê. Tî nîvûnî mînê darûn de tertîbat gureto. Yadî va:

-Meremîn!

Yow berengi ma kerdi xwi fek a. Ma qerefna. Uca de di têni ma ra şî. Ma çaharî mendî. Ma xêlêkî ca şî, mi dî hewê ihna lingê mi tadîya, tadîya û ihna dîya mi bin a.

Merdimîn:

-Ling ra bi bîrîndar?

Mehmedî:

-E, şikîyabî. Vatînî mi va:

-Yadîn, ez bîya bîrîndar!

Yadî va:

-Meho, xwi binimni! Teslîmê inî xinzîrûn mebi!

Vatînî Yad û ay hîre heminê bînî g' mi dî ay bî. Yî şî... Mi ard lingê xwi pîst, pîst, wa pê günî nêşîyorû. Tay yegay (hêgâyî) hê min a cêr î. Bi tarî, mi xwi kaş kerd, ez şîya ver ay yegûn. Yow gûme ho uca. Mi tifingê xwi eşt mînê yow birrê şakilîn. Şakil da ser. Fîşekî xwi û aw yelegî Helebî mi eştî zerrê quç. Ez şîya zerrê gûmî. Hetûn destê siway ez hûn a nêşîya. Ruej vecîya, ez ûnîyawâ tay rencberî çî ûmê şî, ez nêeftawa

gûme ra bîyerî tever. Ez zaf bîya têşûn. Mi dî yow merdim ûme verî gûmî. Cuwa ver cit kerda, nîrê yi ho ucay ver a nayı. Di gay xwi ardî bestî de û ho cit keno. Ez ha zerrê ay gûmî d' a, nîmruej dîya; mérîkî gay verra dê. Ez ûnîyawa desmaj guret ho nimaj keno. Mi dî yow ga ho yêno zerrê gûmî. Lingê mi masawa, ez nêeşken bileqî. Çî erzen ci, nêeşken gayî bifetelnî. Ez vûna "Mêrik yêno gûme, mi vîneno". Pêni de mîrik ûme zerri û ez dîya. Va:

-Lîya ti çi kes î?

Merdimîn:

-Kûm dew bîya?

Mehmedî:

-In hêtî Buetîyûn bîyo. Vatînî va:

-Lîya duexrî vaj, ti çi kes î?

Mi va:

-Ez xwi rê reyûn (raywan) bîya. Mufrezê û mehkumî vêrdiyê wêriye, ez beyntê (beynatê, beyntarê) gulûn de menda, lingê mi şikîyawa.

Va:

-Ti mehkum î! Duexrî vaj.

Mi va:

-Nê, ez mehkum niya.

Mi dî binê kelgirê (kelegirî) bi, va:

-Ti nêzûnî Yad esto, çinê yo? Ti eşkenî mi rê inê ca kerî?

Mi va:

-Lîya willay ez duexrî vûna; ti mi nûnî hukmatî dest a, se kenî ti zûnî: Ez ca ra wistowrê Yadî ya û Yad û hîre têni xelisiyê şî.

Vatînî va:

-Keyeemîlyayi (keyemirîyaye)! Senî ti ina qal mi ra nêvûnî?

Vatînî berma, aya cit nêkerd, ca verda. Ard lingê mi pişt. Şûn dîya, ez nişnawa (wenaya) yow herî, berda kîyê xwi. Çoras pûnc ruejî ez kîyê ay merdimî de bîya. Zew g' ez berda kîyê xwi, ven da yow cerrehî, yow hekîm ard. Lingê mi kerd a, pansumûn kerd, astê mi şê têver a.

Vatînî va:

-Înşallah eg ti gûnî ra tê nêgêrî, toyê tû nibenû.

Vatînî ruejê diyin va:

-Willay Yad kîşîyo. Meqehirî, kîşîyo.

Mi va:

-Ça kîşîyo?

Va:

-In hêtî dewûnê Mistûnî-Buetûnî ya.

Di biray şîbî vernî, bêbextî pê kerdi'bî, kîstibi.

Merdimîn:

-Eskerûn nêkîstibi?

Mehmedî:

-Bo ci qêdi kîstibi: Çahar-pûnc hebî mufrezê bî, va "Kûmi g' bîyorû vajû 'Mi meyîti Yadî ardû', ma mukafat dûnî ci, îkrûmîya dûnî ci".

Kûm şarê ucayî şînî ser, ço nêzûn. Meyît yi zêd ra gulûn xerepnabi. Çêw nêşinasnêni. Vatînî waharê kîyî va:

-Willay ez şin.

Mi va:

-De caw g' ti şînî, zê mi ina lingê yi ya raşt, darbê yi zî pa êsena.

Waxto g' hukmatî cînî şexûn guretîbî berdîbî Fexrûn de kerdi'bî zerrê bûnûn û vatbi "Ma veşnenî", şex pîyorêyi remêbî şîbî. Yadî eşnawit, üme şî vera eskerayî vinert û ay cînî xelesnê. Hama Sûriya nêşibi, o waxt; Yad uca de lingê xwi ra bîyo birîndar û darbê yi zî pa êsena. Inê zîmê Fexrûnî ya yow ca kendibi û çend aşmî Yad uca mendibi. Yow merdimo kuesi (kose) Fexrûn de bi, tim ûmînî unîyêni ci û aya darbê yi kerdi'bî weş. Vatînî mi va:

-Yow nîşûnê yi zî, yow gîştûni ho gîsti d' o. Nûmê Allayî hûnî yo murê gîştûnî ser a. Gîştûni zî sîmîn o. Nîşûnê yi inî wir dî yê.

Yad zew g' şînû, ay hîre hemi zî kîşîyenî, têna mûnenû. Şînû inî dewûnê Mistûn-Buetiyûn, vûnû "Lîya ca ra pûnc hebî fişekî mi mendî". Pê perûn -perê tê zaf bî- fişekûn êrnenû (herîneno), kenû yelegî xwi û vûnû "Mira (mela, boka) ez pê inû bixelisi". Xwira xelisîyabi zî.

In Hejî Avdulayê Duernûnî qalî kerdi'n vatînî:

-Ay îlergelûnûn ucayî vatînî. Hem bermêni û hem zî vatînî: "Willay ma ci rê fişekî ardî pêser, ma perê zî tera nêgureti. De hukmatî îlûn kerdi'bî vatibi kûm Yadî ya tepîşû ya zî bikişû, nêzûna ma çendêk perûn, altunûn dûnî ci. Inî di biray ma ra mîyûnî (nimitikî) şînî serî cehdî ya pusî gênî. Unîyêni Yad têna ho yênu. Yini qarşuy yi de xwi eştib pê yow kerrî. Wir dînî pîya naw pa. Wir dî lingê yi zî şikîyêni."

Ca d' uca de vatînî va:

-Weh! Weh! Mi rê vûnî Yad! Şima mi de bêbextî kerda!

Hînî zê makînalî herindê xwira ateş kerdîn duar-malê xwi. Hûnê yini (her di birayan) ma rê qalî kerdinî. Vatînî mira çeq ay kerrûn ra perrênî. Ma hînî nêşkenî çimûnê xwi akeri. Pê yi dekowti bîyo, yini nêzûnabi lingê yi şikîyê. Yini vatû "Xwira înkê wirzenû we û ma kişeno". Remêbî. Yêni xeber dûnî eskerayî, vûnî "Ma Yad kîşt".

Vatînî aw yo qumandarê eskerayî astuer ra bîyû peyi, vîstî pa, vîstî pa, vatû:

-Şima in halê xwi ya senî Yad kîşto? Şima ûmê zurî kenî.

Vatînî va:

-Willay ma kîşto! Hûnî yo ho uca d' o!

Fînî xwi, benî caw g' kowtû. Durî ra muejnên ci (bide nawnenî), pê durbîn ûnîyêni, vînenî. Di yuzbaşî û yow başçawîşê suwarî, kêf kênî, şinî benî nizdî, ita ra heta verî bexçê mi. Tifingê yini zî tetîg de nêyî, yî vûnî "Xwira merdû". Wi ca de wirzenû xwi ser, vûno:

-Mi rê vûnî Yad! Şima ihna rehet-rehet yêni meyîtê mi ser?!

Yini û astuerûn pîya, şeş hemin zî qeldenû (qelibneno) pêser.

Inahew (nara) yini se kerdibi? Yini çahar cey a axir makînalî saz kerdîbî. Ayini g' seyr kerdibi vatînî "Senî g' gêrmî ti nûnî ser gîryena, cawo g' wi tede bi herrê yi ihna gîryêni".

Kîştişê Yadî ihna bîyo.

In Mehî qalî kerdîn, vatînî:

-Ay merdim qêrrênî, qêrrênî, mînê bermî ra vatînî "Liya willay wi û herr tê alawîyêbî, yalnuz o gîştûno g' ti vûnî, aw gîştî de bi".

Mehî vatînî ay merdimî va:

-Ti çitayî Yadî sinaşnêni?

Mi va:

-Ez Yadî vînî, ez sinaşnena.

Vatînî:

-Gîştûni muet mi, mi ca de zûna aw gîştûnê Yadî yo la mi va "Aw gîştûnê Yadî nêyo".

Mehî zûnabi, nêvatibi. Ez hama çinê bîya Yad kîşîyo la heta ez bîya pîl zî şarî vatînî "Yad weş o". Ayini g' zûnêni ayini zî nêvatînî, vatînî "Wa pê bîqehirî".

MA GIMGIM DE NÊBÎME, GIMGIM ZERRÊ MA DE BÎ

Firat ÇELKER

Qijîya mi û xortîya mi Gimgim de derbaz bîye. Gimgim cayêde wes bî. Merdim (mordem) Muş ra ke ameyê, wertê kewetîye de kifş nêbîyêne Gimgim. Bine ra çemê Goşkarî derbaz bîyêne. Kamcî qewax awa (axwa) çemê Goşkarî gina piro, zêde bîyêne derg.

Ma bîme pîl, keyeyî (çeyî) ma rê teng amay. Vejîyayîme çarşiyê Gimgimî. Çarşî pêmit, santîm santîm, metro metro. . . Cayo ke linga ma nêgina piro çine bî. Zafêrî ma şiyêne qehwexaneyan. Kulî tal (veng) bî. Kesî kesî ra lom nêkerdêne. Grub û partîyê çepî kewtîbî bi (ebe) Gimgim. Dîndaran cennet pare kerdîbî, partîyan û grubanê çepan taxî. Ge-gane serekân, sempatîzanê xo guretêne û grubane bînan de munaqše kerdêne. Verê TÖB-DERî ra dest kerdêne ci hetano taxa Batî Vartoyî. Da-vîst hebe na het ra, da-vîst hebe heto bîn ra. Ge-gane ca nêmendêne ke erebeyî û insanî derbaz bibêne. Şoreşgerîye (dewrîmcîyîye) ra, sosyalîzmî ra, felsefe ra behs kerdêne. Welatê xo xelesnêne ra labelê zeman zêde mendêne. Nafa (narey) kî duwelanê (dugelane) bînan ser ra vindetê. Her cayî ser ra ma fikirdar bîme. Bawerîya kulîne (pérune) bîye. Bîyêne yaxeyê rojî ra, ardêne bi erd (ard). Kulî (pêro) sert bî. Kulî bi bawerîye bî. Labele Batî Varto durî nêbî. Meydan rew qedîyêne. Serekî xaf tela (nişka ve ra) cêrêne ya (ağêraynî), vîst-hîrês sere kî tey cêrêne ya. Çiyê têsere re nêkerdêne, bîyêne mexreb (muxurbe). Meydanê palawrayî xo wezîfeyane bînan rê kerdê hazir. Wezîfeyî nêwedîyêne. Şandane herkesî boyaxê xo kerdêne hazir, vejîyêne nuştena sloganan. Labelê sloganî dergî bî, duwarî (dêsî) kilmî bî. Sloganî vîş mendêne. Şefeqê zehmetkêşî ancîyêne keyeyanê (çêyanê) xo. Seba arasîyayene. Bi roj demê vilawekan (bîldîrîyan) bî. Kamî zêde vila bikerdene, o zêde xebatkar bî. Çiqas zerreyê ma bawer mekerdêne kî, cinî (cenî) kulî ma rê wayî bî. Ge-gane mektubê heskerdişî kewtêne mîyanê vilawekan û dênê "wayan". Ma heskerdiş, şoreşî ra

dimayî rê verdabî. Ge-gane perodayîş vejîyêne orteyê ma de. Ma kulîne şoreş waştene. Goreyê ma, ma rast bîme, ê bînî çîyê rê nebîyêne. Herkes rastiya xo ra şiyêne. Kesî şasîtiya xo qebul nêkerdene. Çira, keyeyê (çê) xo de heqlî bî herkes.

Roje amey wayîre zulmî, dest na bi her cayı ser. Ma kerdîme vila, ma bîme vila. Ma ra tayê şî Ewropa, tayê şî metropolanê Tirkîya. Tayê amayî girewtene (guretene). Para tayêne re merdene kewte. Ters kewt zerreyê însanan. Wayîrane tarî, ters kerd zêde. Mişone fişt (vist) re miletî ser. Adir varna. Tern û huşk têmîyan de veşayî. Remayîş bîye rêçe însanan rê.

Ma vejîyayeme teber (tever). Şîme kotî, hetêde ma Gimgim de mend. Gimgim ma vîr ra neşî. Hesreta Gimgimî zerreyê ma de nêqedîye. Ma Gimgim de nêbîme, Gimgim zerreyê ma de bî, hewnanê ma de bî.

Mem (Mela Mehemed):

VANÊ “ŞAÎRÎ SEY ECACÊ PÊLÊ BEHRAN A...”

Ê MIN, EZ ANÎ NÎYA

Roportajkerdoxi: **Yekta LEZGİN
Roşan LEZGİN**

Yekta: Seyda, merheba. Ti senîn î, baş î?

Mem: Şima çiman ser amê. Ez zehf baş a. Keyna mina delale, şima seyîn (senîn) ê?

Yekta: Ma weşîya şima pîlanê mayê erjayeyanê zanayan wazenê. Seyda, ma nameyê kovara (dergîya) ma Vateyî ser o wazenê to dir roportajêk bikerin. Ti eşkenî xeyrê xo bineyke xo bi ma û wendozanê kovara ma bidê şinasnayış?

Mem: Wey çimanê min ser. Ci ra ez nîeşkena? Ez bi şîirêke xo bidi şinasnayış:

Nasnameya Min

Nasnama min: Ji Amed, ez kurd im, pel-darê Med
Di pişt hezarî, neh sed û sîh bijmêre pişt neh sed
Ji dayik bûm li Hezan, Mehemed li me nav dan
Huner nîne bav û kalan bijmêrim; şêx û melan...
Hezan gundekî pirr xweş bû, bavê m' melayê gund bû
Pêş xwendina m' li ber hebûn feqeh, ew dem gelek bûn
Di sala cil û nehan de li gund çêbû dibistan
Min xwend ew dem dibistan, lê hindik bûn xwendevan
Lê xwendina min pirrî li ba Seydayê Licî
Ebdullah bû navê wî, Bêçare bû paşnavê wî
Feqehtî kir me çend sal, temam kir me l' îlmê qal
Bûm mamoste hatim mal, li mejî welat, xîyal
Di sala pêncî û şes de doza welat li dil geş
Rojin me pêş buhurîn reş, hêvîdar im rojin xweş

Bi mal û can bûm hember, bi dijmin re me kir şer
Boy welat didim ser, ez natirsim ji hember
Amedî me b' dil û can, navçe Licê û gund Hezan
Pesin nadim bi bavan; ci mela û ci şêxan
Memê jar im; helbestvan, evîna min Kurdîstan
Bijî welatê me kurdan, bijî kurd û Kurdîstan

Yekta: Seyda, herçiqas to bi wendişê na şîira xoya kurmanckî bineyke xo bi ma da şinasnayış zî ez bi xo kurmanckî nêzana û ez bawer a ke zafê wendoxanê kovara Vateyî zî bi kurmanckî fam nêkenê. Ti eşkenê xeyrê xo xo wendoxanê kovara Vateyî rê bi kirmancakî, yanî bi zazakî bidê şinasnayış?

Mem: Çiman ser. Namê min Mehemed o, min ra vanê Seydayê Mele Meheme. Ez emeklî imam a, yanî ez melatî (melayîye) ra teqawit bîya. Ez vacî "Ma niştê ro". Enka ez şestî û di serrî ya. Ez bi eslê xo Hezan ra wa; Hezan dewêkey Licê (Licey) ya. Verî ra, wextê ma de, bîya nahîye; yanî bi Tirkî enka vanê "belde".

Ez serra hezar û new sey û hîris û newine de Hezan de amîya dinya. Bayê (babîyê) min melay dew bi. Badê ge (ke) ez şes-hewtserrî biya, min wendişê xo yê het wend; wendişê erebî û Quranî.

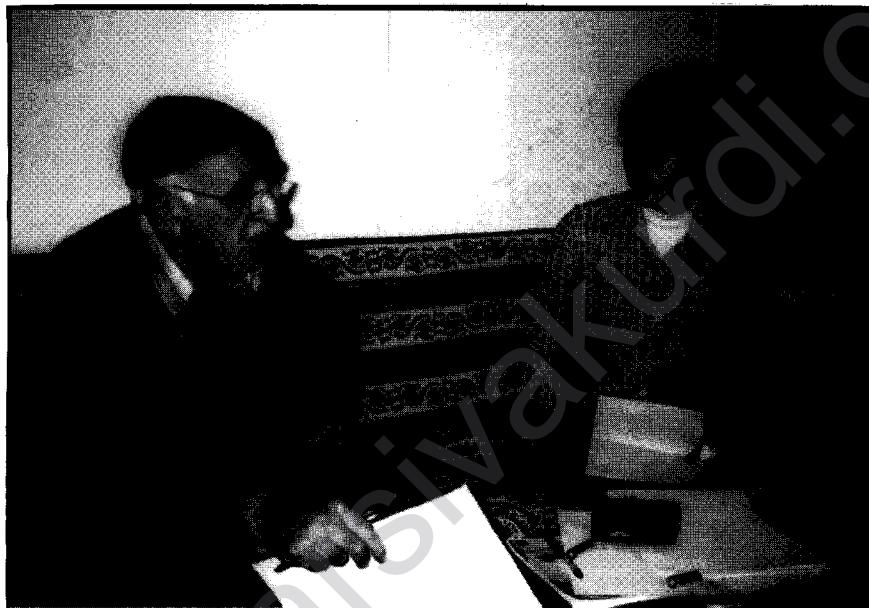
Badê ge serra hezar û new sey û çewres û new de dewê ma de mekteb viraziya, ez şîya mekteb. Min panc serrî mekteb wend. Badê ge min enê panc serrî mekteb wend, ez kewta teber; şîya feqîti. Ez şîne min feqîti teber a wendêne, dewan de wendêne.

Yekta: La ci rê to dewa xo de nêwend? Dewa to de zî medreseya feqîyan çinê bî?

Mem: È keyna min, kiçî (kes) dewê xo de nêwaneno. Yanî mîyanê dewê xo de merdim nêşkeno heşê xo bido wendişî ser. Gere merdim anî (winî) cêk biwano ge (ke) xeyalê merdimî çiyêna ser o nêbo. Ay gore ra ez şîya wendiş. Wendişê xo zî min çend cayan de wend. Ewilî ez amîya Dîyarbekir; Dîyarbekir de camîyê Hezretê Umerî de, hebêke seydayê ma bi te ra vatêne Mela Evdisemed. Min yê het wend. Badê yê ez şîya Licê, min Mela Evdilay het wend. Hezar û new sey û pancakes û hewt de ez ageyraya şîya dewêk ma het bî, te ra vatêne Balicne. Serrêke min wica (uca) wend. Badê yê ez şîya Metranî. Metranî ra zî ez şîya Kengelî, dewêyke Bismilî bî. Wica ra ez şîya dewêyke Mêrdînî, qederêke

zî, hinkî zî, ez wica menda. Badê yê ma amey Baroxlî. Baroxlî de min wend û wendişê xo temam kerd.

Mabeynê enê wendişî de, tabî **eskerî** min zî amî; min eskerî xo zî mîyanê enê wendişî de derbas kerdebî. Ez amîya bîya îmam, min dest kerd bi îmamtî. Hezar û new sey û şestî û new de ez bîya qadrolî îmam. Yanî ez bîya mela. Serra hezar û new sey û neway û dîyine de zî ez emeklî bîya.

Sâîr Mem û Yekta Lezgîn

Ê tabî eno mîyan de ma zehf çî dîy. Şima ci pers kerê, ma ancîna eşkenê vacin.

Yekta: Seyda, to key dest bi nuştîşê şîîran kerd?

Mem: Min hezar û new sey û pancas û heşt de dest bi şîîrnûştîşî kerd. Ez a gavî (game) şîyes-hewtîyesserrî bîya.

Yekta: Şîîra toya ewilîne ci bî, ci ser o bî? To vîr de ya?

Mem: Şîîra mina ewilîne, serê Berzanî de min nuştibi. A gavî wica şer bi. Min yê ser o hinkî viraştîbî.

Yekta: To vîr de ya? Qe misrayê aye yenê vîrê to?

Mem: Welle keyna min, enka nîno min vîr. Nêzana, de hendî hişê min de nêmendê. Badê yê epey ramit, wext tede şî, hezar û new sey û

heştay de min kitab viraşt. Leyla û Mecnûn kitabêkê min o. Enka min het esto.

Yekta: Ça (kotî, kure) çap bîyo?

Mem: Metbea de nêvejîyayo. Min kerdo fotoqopî. A gavî min heba yîne deyne hezar kaxid. Ena rey Nûbiharê ewkî de, enê mayê Zehra (Zehra Vakfi) de vecîyabi. Û min û yewê Sweydî vano, di sey serr verê min viraştibî, ê min yê kerdbî têmîyan û yê heba yîne dayne di milyonî. Vanê “Wayirê enê ge (ke) nuşta, bîn doqiz yuz sekstan bir de, yanî hezar û new sey û heştay û yew de nuşta, ma vanê qey Rojhelat ra yo. Ma namê yê zî nêzanê”. Yanî namê min zî nênuşto. Halbikî namê min zî hoy tede. Yanî míyanê misrayan de namê min nuşte wo.

Yekta: Çiqas heyf! Nêzanê ê kamî yo zî . . .

Mem: Zanawo la mexsûs nêkerdo ci. Çimkî namê min zerrê a ewkê min de esto.

Yekta: Kurmanckî yo?

Mem: Kurmancî yo.

Roşan: Seyda, to vernî de bi kurmanckî dest bi nuştiş kerd, yan?

Mem: E. Ewilî min bi kurmancî dest bi nuştiş kerd.

Yekta: Ci ra kurmancî?

Mem: Ma het zêdetir kurmancî çî ameyne nuştiş. Ziwanê edebî kurmancî bi. Eno badê cû, pê ge vinî nêbo min bi zazakî nuşto. Hezar û new sey û heştay ü yew de min “Eqîdeyê Îmanî” bi zazakî nuşt.

Yekta: O kamca yo, to het esto? Kirmanckî yo?

Mem: Erê (e), erê. Mesnewî yo û min bi zazakîyêka weşe nuşto.

Roşan: Gelo bi kirmancî nuştiş tesîrê Mela Ehmedê Xasî ra nêbi?

Mem: Ez jondesserrî (yewendesserre) bîya Seydayê Xasî rehmet kerd.

Ay gore ra tesîrê yê gelêk bî.

Yekta: To raste-rast ey het wendo?

Mem: Belê. Min Quran yê het wend. Yê anakî (wina) dersa ma deyne: Bay min melay dew bi la ana îdareten ameyne. Ez a çaxî mabeynçîyê yê û bay xo bîya. Ma **vacin** wekî çî? Bay min ez şirawitê (rusnayê) yê het, yê ez şirawitê bay min het.

Yekta: Qey (semedê) çî?

Mem: Qey çî? Bay min, sebebo ge binê dew de erdê ma bîy, wesare ramitêne. Te ra vatêne “wesare”. Genimêyke (xeleyék) wesare ramitêne, te ra vatêne “wesare”. A esna ge bayê min şîne awdayîş, Xocê Xasî tenî

camî de mendêne. Hewşê camîya ma zî gelêk pîl bî, hîra bî. Darêke tûwe bî, şîne ver de niştene ro. Qutîyê xoyê cixara bî, a qutîyê yê zî sîm ra bî, gilovere bî. Zê qutîya boyaxî, feqet qapaxê aye zî sîmkerde, ser de bî. Çaqmaqê yê zî fitillî bi. Kaş kerdêne û cixara antêne. Titûnê yê zî fereknaye bi. Yanî titûno mengene nêantê...

Roşan: O kamaş?

Mem: E. O kamaş bi. Enarey bay min semedo ge Xoce (Xasî) yê nêdo vindarnayîşî, yan ga (ka) zerrê camî ra şero yan kiştê camî ra şero ge Xoce yê nêvîno. Rayîrê ê erdê ma zî binê camî ra, kiştâ camî ra derbas bîne. Başqe ca çinê bi. Bay min nêşero awdayîş tene nîno. Xoce zî mi ra vano “Ti bê min het rûşe, boy min vecêna”. Enarey bay min, ez eşrawitê, vatê: “Şo bianî Xoce hamew hewşê camî yan nê? Eg Xoce wica bo, ez xo binimnî şî. Wica nêbo ez zerrê camî ro derbas bena.”

Enarey, Xoce zehf zekî însanêk bi. Ez kewtê mîyanê berê camî, vatê: “Bay xo ra vace, wa hendî verê dîwarê hewşê camî ra xo nêno rû û nêvîro, te ra vace, ez hendî yê nêvînena!” Yanî hayî yê te ra bîne ge bay min ana xo te ra nimneno û şino awdayîşê erdî.

Yekta: Seyda, ti ma rê yewna şîre wanenê?

Mem: (Beşerîyeno.) Ê ti gul a. Ez to rê hebêk şîro gulin biwanî:

Ez Gul a

Ez gul a, gula sûr a
 Rengan de bêqisûr a
 Amed a, birînkûr a
 Ez gul a, qefesdurr a
 Ez gul a, gulzerdek a
 Boyweş a, qorçîcek a
 Ne kilm a ne dergek a
 Gul dest a, xort keynek a
 Ez gul a, rengsipî ya
 Nazdar a, gulbade ya
 Reqqas a, saz nîna wa
 Awirê xort-keyna wa
 Ez gul a keskereng a
 Ez şox a hem ez şeng a

Bilbilan rê awaz-veng a
Serê min de ala reng a
Ez Mem a, helbestvan a
War-weşê Mem-Zînan a
Egît û Mezlûman a
Zîlan û Bêrîvan a
Ez gul a, gul menevş a
Zarweş a, çar û şeş a
Çîçek a, bi boy weş a
Zerrî ra ez nêweş a.

Yekta: Seyda, zaf sipas. Î ti binê tesîrê kam şâîr an zî şâîran de mendî ke to dest bi şîîran kerd? Yan zî ma vajin ti binê çî tesîr an tesîran de mendî ke to şîîrî nuştî? Ti eşkenî ma rê qal bikerî?

Mem: Ez qalê sebebê şîîranê xo bikerî. Ena dewa (doze) wextê destpêkerdişê xo de, tîya Dîyarbekir de yew merdimê ma bibi. Merdimêkew vengdaye bi. Ez enka namê yê nêvacî baştır beno. Herkesî o şinasnayne, naskerde bi. Ez şîne yê het ameyne. Temamê enê memleketî hameyne yê het, çî virazîyayne. Enarey ez serra hezar û new sey û pancakes û şeş de yê het menda. Min ser o tesîrê yê virazîya. Şâîrîya min zî, ma feqî bî, mîyanê feqîyan de yê şâîrî, yîne ge şîîr şeklî bizanayne zaf qîmetê xo bibî mîyanê miletde. O wext şîîrê Seydayê Cigerxwînî hema newe mîyanê miletde vila bîne. Yanî hebêk qaçaxçiyêke bişiyêne binê xete (Sûriye), wet ra ardê. Yîne eşrawitê, seba ge mîyanê şarî de vila bê, vatê “Berê, bidê şarî, wa xo rê biwanê”. Cinê bî. Yanî ê zî zehf nadir bî. Hebêke bikewtê destê ma...

Roşan: Kovara Haware?

Mem: Nê, nê. Ana bidestuşte şirawitê. Qaçaxçiyê Licê şiyêne, yîne wica dey (dayne) qaçaxçîyan û vatê “Berê bidê melanê xo, wa wica biwanê”. Enarey heba ge bikewtê destê ma, ma anîyey te ra, ma rê zehf balkêş ameyne. Balkêşiyêk bî ge yîne dozêka çiqas ewke arda ziwan... Û ma de zî tesîr kerdêne. Di ay demî de, ma zî dest kerdê bi ci. Serê Berzanî de, wekî din serê Kurdistanî de. Ana xebatê min virazîya, yanî destpêkê min hezar û new sey û pancakes û şeş bi.

Zaf çî ma sere ra derbas bî; hetê şarî ra, hetê dewlet ra... Mîyanê şarî de hinkî serê ma de hamey... Feqet ma heta eyro zî bi enê qeydey

hamey.

Weko bîn waştîşêkê şima?

Yekta: To heta ewro şîirê xo resnayî wendoxanê xo?

Mem: Min di-hîrê rey eşrawitî cor (Navenda Çanda Mezopotamya qest keno) bê armanc mendî; yanî nêrisay hedefê xo. Ma şirawitî İstenbol, ay zî awnakî mendî. Yanî belkî tay xo rê, bê namê min xo rê ewk kerdî zî, nêzana. Pêro şîiranê min de zî namê min esto. La ê ge biwazê eşkenê namê min xo rê bibedelnê. Labelê gava kitabê min vecîyo, ê go (ko, do) şerm bikerê. Go bizanê wayirê enîyan esto.

Roşan: Seyda, to qalê binê tesîrîdemendişî kerd, min rê binêk kêmî ame. Yanî ez wina texmîn kena ke ti ne bitenê binê tesîrê Seydayê Cegerxwînî û o zato ke to nameyê ey nêda de mendê. Çunke ez zana dîwanê Melayê Cizîrî, Mem û Zîna Ehmedê Xanî, Feqîyê Teyran û zafê bînan zî medresan de tim wanîyayê. Gerçî ma rê qismet nêbiyo ke ma medresan de biwanî la ez weş zana ke tu feqî û melayê kurdan ïnan ra bêhayî nîyo û mîyanê şarî de zî tim nê zanîyêne. Ez vana belkî tesîrê ïnan zî bîyo. Ne bitenê nê bîyê. Mesela edebiyatê farisan ra zî zaf edîbê şinasnayeyê sey Sedîyê Şîrazî, Hafızê Şîrazî û mesela eserê ïnanê sey Gulistan û...

Mem: Belê, belê. Raşt a Roşanê m'. Yanî min enê ge to vatî zî şinasneyne. La şâîrî min het tam ay warî de nîna ziwan. Vanê "Şâîrî sey ecacê pêlê behran a. Yena, yena, yena, o wext kiçî (kes) eşkeno binusno, vaco. Û wexto pêlî vinderê, kiçî zî vindeno". Ê min, ez anî nîya. Şâîrî min anî nîya. Tim, wexto ge ez biwazî binusnî, ez nusnena. Wexto ge néwazî, néwazena.

Yekta: Ê to îlham nîyo?

Mem: Nê. Ê min îlham nîyo. Yanî min het anî nîyo. Gelêk melay vanê "Heta merdim Melay Cizîrî ra yan zî Feqîyê Teyran ra nêwano, eşq bi kiçî nêgêro, nêşkeno vaco". La yê min ana nîya. Yanî ez rastî vacî, en tay hîris serrî esto ez şîir nusnena. Zêde wo, kemî nîyo. Enê hîris serrañ mîyan de min xo het anakî nêdîyo. Yanî zeke pêl bêro, hema ez vacî û binusnî û pêl nêro ez vinderî, ana nîya. Feqet ez çiqas biwazî ez eşkena binusnî.

Yekta: Seyda, to rê zehmet nêbo ma rê yewna biwane.

Mem: Ez şîir biwanî keynê xo rê?

Vate _____

Yekta: E.

Mem: Namê ena şîre “Kurdîstan Zehf Weş o” yo.

Kurdîstan warey kurdan
Zehf weş o, bexçey gulan
 Warey ma bi deşt û koyan
 Bi Serhed û bi zozan
Dîcle w Ferat bi çeman
Zap û Sarim û Ceyhan
 Koy Agirî, Ararat
 Cûd û Xelatê b' Sîpan
Sûk û bajarê to weş ê
Amed û Licê w Hezan
 Biwane binusne
 Xelas ke pê Kurdîstan
Ti kurd ê, nas bike xo
Baw û kalikan, warê yînan
 Kurdîstan weş ware wo
 Bexçe w bostan o b' rezan
Ha bêrê, pêro bêrê
Ma xelas kê Kurdîstan
 Emserr di hezar serrî
 Bî tamamî pey zayan
Bes memanê di hewn de
Şar şî aşmî, ezmanan
 Mem vano çend helbestan
 Pê ti nas kê Kurdîstan
En ziwanê may-bayan
Xo vîr nêkê zey biran
 Qey serekân sipasdar
 Şima rê zehf silaman

Yekta: Sihetê to weş bo. Seyda, to heta nika kamcû kitabê kirmanckî wendê?

Mem: Min kitabê Xasî wendo. Ma hema qic bî, yanî şenik bî mi wendo. La min badê yey “Eqîdeyê Îmanî” nuşt. Yanî nimac, roce, temamê

ay çîyanê îslamî min bi zazakî nuştî. Şîîr şeklî de yanî. Te ra vanê “menzûm”.

“Nûbihar”, îlmê serf û nehwî de “Teskîf”, “Terkîb û Zurûf” û “Mewlûd” zî bi kurmancî bî.

Roşan: Seyda, to qe taqîb kerdo ke edebîyatê kirmancî de ci esto ci çinê yo?

Mem: Yanî sadece ez enê vacî, waştişê min eno bîyo ge min vato “Ez ci binusnî ci nênuşnî?”

Roşan: Seyda, to va “Çinê yê” ya. Bi kirmancî estê nika. Mesela qaso ke ez zana çend kitabî estê; roman, hîkaye û şîîrî. Înan ra “Kilama Pepûgî”, “Dêrsim ra ve Dareestene Seyîd Riza”. Kovara Vateyî safî kirmancî (zazakî) ya û bî pancêş hûmarî (sayî) vejîyaya. Hêna (reyna) tay çiyê folklorîkî ke mîyanê şarî ra arêdîyay...

Mem: Min va ya. Ez zehf ser o nêvinderta, min zehf taqîb nêkerdê. Sadece min waşto ez binusî. Min nêdiyê heta enka.

Roşan: Ez texmîn kena ke ewro da-vîst hebî kitabê kirmancî estê. Enê da-vîst serranê peyênan de nusîyê.

Mem: Beno ge. La min nêdiyê, hayê min te ra çinê ya. Min va qe şîma vanê “Ê eserê ge verû cû ra vecîyey”. Enka beno.

Roşan: Miftîyêkê . . .

Mem: Miftîyê Sêwregi, zazakî Mewlûd nuşto. Aw zî vinîbîyaye wo.

Roşan: Ez vana qey nîmêk te ra esto. Ameyo dîyayîş.

Mem: Welle ez nêzana. Min wextêk vatibi ge ez ay taqîb bikerî la min nêşka. Yalnız ez enê vacî, wexto merdim biwazo tefrîqatê yîne - ha Zazakî ha Kurmancî wesayîre- bizano, hela kamî nuşto, bi ci hawayî hamey nuştîş, merdim nêşkeno anî bi zelalî çîke veco. Mesela gelêk şîîrî û eno “Leyla û Mecnûn” ge ez vana “Min viraşto”. Min eserêke mîyanê ereban ra, eserêkê yîne derdest kerd (vist xo dest) -xora Leyla û Mecnun bi xo zî ereban ra bîyê- û min ard tîya. Sade bi erebî bi û zêde şîîr nêbi la min gorê a mesela kerd şîîr. Ez wazena çîyoke ez bizanibî, ez virazî.

Yekta: O çarnayış (tadayış) bi?

Mem: Nê. Yanî açarnayış tenê nêbi. Min newe ra gorê mesela kerd şîîr. Min kerd bi wezn. Yanî, kitab şeklî.

Roşan: Seyda, ez wazena tîya çiyêk vajî. Rastî zî gama merdim binuso, lazim o ke o ware de ci esto ci çinê yo merdim taqîb bikero. Yan

ney?

Mem: Belê rast a. Yanî ez vana her însan qaydeyêkê yê esto. Ez çi rey nêwazena tu eserêke ewk bikerî. Yanî binê tesîrê yê de bimanî. Ez vana gava ez zaf çî biwanî beno ge merdim teqlîd bikero.

Roşan: Seyda, eno çîyo ke ti vanê, bi tenê seba to derbas beno. Tabî hurmetê min fîkrê to rê esto labelê ez bi xo wina nêfikirîyena. Yanî min gore, gama merdim wareyêk de bixebitîyo, çi edebîyat û çi wareyêko

Şâîr Mem, Yekta û Roşan Lezgîn

bîn de, gere miheqeq merdim wina hera-hera ê wareyî bişinaso; taqîb bikero. Eno nêno maneya teqlîdkerdişî. Xora her kes rengêkê xo, vengêkê xo, dirûvêkê xo esto. Mihîmtir o yo ke merdim sadiqê ê veng û reng û dirûvê xoyê resen, yanî sadiqê eyê aidê xo bimano. Labelê gere merdim edebîyatê şarê xo zî û ey şaranê bînan zî bişinaso. Seba ke merdim xo tekraranê ê bînan ra bipawo.

Merdimêk rojêk, ez ne şaş bî şino verê Sedîyê Şîrazi û vano “Seyda, ez wazena bibî şâîr, ti ci tewsiyê min kenê?” Şîrazi vano “Şo hezar heb şîre ezber bike û bêre...” Camêrdê ma şino hezar heb şîre ezber keno û yeno. Şîrazi vano “Temam. De narey şo pêrune xo vîr a ke û bêre..” Lajek şino pêrune keno vîr a û yeno. O wext ustاد te ra vano “De binuse!”

Mem: Rast a. Sedîyê Şîrazi Gulîstan (r. 251) de vano “Der û kêtâbê

ma telfiqî nereft”. Yanî kitabê ge ma wendî, ma te ra nêçinay we; ma zerrê xo ra ardê meydan. Ma cayke şîrê yewî ra nêard û nêkerd mîyan. Her însan ewkê yê zey pê nîyo. Ena rey yê min, ez ana vana: Wexto ge ez banî eseranê ê bînan ra û binusnî, min rê zeke ez hinkî mîyan ra weçinî. Loma zî ez nêwazena.

Yekta: Seyda, to çi rê heta nika şîrê xo çap nêkerdî, nêresnayî wendoxanê xo?

Mem: Min va. Min çend rey eşrawitî cor, eşrawitî İstenbol, ca mendî.

Roşan: Seyda, to eşrawitê kamî ré? Edresê ïnan çi yo?

Mem: Tîya merdimêke esto, namê yê Remzî Yildirim o. Wextêk sorimliyê MKM (Mezopotamya Kültür Merkezi)yê Dîyarbekirî bi. Min dey yê. Yanî yê zî eşrawitê İstenbol. Va “Ma eşrawenê İstenbol de vecenê.” La nêzana se bî pê. Serr û nîm zêde qedîya zî tu neticeyêke te ra nîyame girotişî.

Min eşrawitî cayna zî, wa o zî cay xo de bimano. Cû dima min fek te ra vera da. Min anîya nêbeno, min va “Ez xo rê bi destê xo tîya fotoqopî bikerî, belkî ez enya pêrine bîyarî arê dî û ewk bikerî (bi işaretê destanê xo musweddeyanê şîranê xoyê serê masa de nîsan dano).

Roşan: Seyda, to reyke min ra vatibi ke “Ey serrat min da-vîst şîrê xo dayê yewêkê ecnebi”.

Mem: E. Ay merdimo ge min day ci, min ra va “Ez go berî to rê bikerî kitab”. La tu xeberêke yê ra zî nêveciya. Yewêkew xerîb bi. Enê kitabê min zî a çaxî Zeynelabidînî (Zeynelabidîn Amedî) bi dest nuştî. Ma fotoqopî kerdî. Min ay wext hebê yîne deyne hezar kaxid. O zî taykîne xo rê berdo İstenbol de kerdo çap û xo rê rotê. Der-dorê Nûbiharî û . . .

Yekta: Ti Medya-tv temâşe kenê?

Mem: Elbette ez kena.

Yekta: Kam programan? Înanê kirmancıkî?

Mem: Ez programanê zazakî ser o zehf ewk nêkena. Ez zêdetir xeberan û programanê sîyasîyan temâşe kena.

Min het zî awo ge zêdetir kan o zazakî yo. Eno war de gelêk emarey estê. Feqet ez mîyanê şarî de zêde rewan nêvînena. Programê Medya-tv yê ge zazakî vecênê, zefh ê şarê Dêrsimî yê. Merdim yîne ra zehf fam nêkeno. Hinkî ê Çewlîgî (Bîngolî) zî vecênê la tay ê. Ê zî rey-rey meyman ê. Yanî ê zî tam nêzanê, ziwanê yîne zehf şino tirkî ser. Ez vana qey ziwan xereppnenê.

Roşan: Seyda, to va “Gelêk emarey estê”. Ti eşkenî binêk ma rê zelal kerî. Çî yê enê emarey?

Mem: Mesela enka “may”, yanî “mak”. “Make”, “may” a. Kurmancî de make çinê ya.

Roşan: “Mê” esta.

Mem: E, e, “mê” esta. “Mak” çinê ya. Mak, zazakî ya. Hezretê Hewa wexta kî şîya Mekke, namê Mekkî “Mak” bîyo. Enîya anêto “mak” erebî nîyo, ardo kerdo “Cedde” yanî “pîrike”. Cedde nuşto. Yanî vato “Ma vacin Cedde”; bajaro ge pîrike tede bîya, kerdo Cedd. Erebîstanê Seûdî de, verê Mekkî de wo. Mîsalî gelêk ê.

Yekta: Seyda, ez zemanê verî zaf meraq kena. Ez nêzana zemanê verî weş bi, ya nika. To rê kamcû weş o?

Mem: Zeman, ti vacê tîya ra çewres-pancas serre verê cû û enka, verî zêde nezan bî. Zemanê ma zî, ma zehf waştene ge Kurdîstanêkew serbixo virazîyo û di ay zemanî de zî tay însananê ma vatene “Ê ge doza (dewa) Kurdîstanî kenê bêdîn ê”. Ana kewtibi serey yîne. Vatene “Deway Kurdîstanî, deway dînî ra dûrî ya”. Zehf nezan bî ay wext. Feqet eyro roc, deha zêde zanayış û hişyarî esta. Ma vacin babê to, emrê yê zehf esto wa...

Roşan: Ez hîris û hewtin de ya Seyda.

Mem: Hîris û hewtin de wo la hay ro xo bîyo. Vîst serre verê cû keynayê zey to, qe kesî ê însan nêhesebney. Qe yîne nêzaney ci ci yo. Hema ti, ti çares-pançiyesserrî ya, ti ha amîya min dir roportaj kena. Çiqas raverşiyayış esto! Yanî ti eyro û verî bidê tê ver, gelêk averşiyayış esto. Hema beno ge di warê zor û zilmî de zî zêdeyî bibo. Ay zemanê min de çik nêbîne, loma zêde zilm zî çinê bi. La enka hem Kurdîstanî ser o xebate esta hem zî zilm zêde bîyo.

To min ra zefh persî kerdi. Ka ez zî to ra pers kerî. Ti zî xo bide şinasnayışî. (Bi hewayış vano.)

Yekta: Ez bîn dokuz yuz seksten yedî de, yanî senî vanî? Hezar û new sey û heştay û hewt de, Dîyarbekir de amiya dinya. Nika ez lîse de wanena.

Mem: Eferim. Eferim keynê min rê!

Roşan: Seyda, to persê zemanê verî ser o tay çî vatî. Zemanê verî de pêrodayış, kiştiş, kênaremnyış û sewbîn meseleyê ke miyanê şarê ma de bîyê, zafê ïnan melayan, şexan, aliman û rîsipîyanê dewan reyde hel

bîyêne. Qe wina vîrameyîşêkê to çinê yo gelo?

Mem: Şêxan û axan, esas yîne şar tehrîq û teşwîqê şer û pêrodayîşî kerdê. Waştê insanî pêginê. Melay zî binê maîyetî yîne de bî. Şerrêke ma het, cîwarê ma de vîrazîya, şerro pîl, dewa Benê (dewêka Licê ya) de. Se û des (110) hebî insanî hamay kiştiş. Şêxanê ma hinkî (tayêne) xo dabi a kişte hinkî xo dabi na kişte. Şerrê Benê menşûr o. Ez vana qey serrra hezar û new sey û vîst û hewtine de bi. Ay wexto ge mehkûmî şîne Sûriye. Evdirehmanê Benê zî mehkûmê yê şerrî bîyo. Ez nêwazena tay çîyan enka vacî. Beno ge tay çî newe bibê. Lazim nîyo!

Dewicî verdayêne pê. Merdimê ma zî şêx bî. Enarey pê bihesiyê, go vacê “Bianî! Kerra erzeno ma”. Mîrekan, şêxan û melanê memleketî, şar tehrîq kerdê. Hayî şarî te ra çinê bî. Badê cê zî, yanî (‘enê, goya) kewtêne mîyanê yîne û werê ardê. La tam werê nîyardê, nîmcet verdayê; seba ge hewêna pê verdîyê û mihtacê yîne bê. Anî. Yanî wir dî terefan dey pêro û badê yê şîne xo eştê yîne, vatê “Ma pê bîyarê”. Xo rê kerdêne destik. Yîne zaneyne ge anî nêbo, ena rey ga qarşî yîne vecîyê.

Eyro dinya de zî eynî çî yo. Hukmatî şarê xo verdenê pê. Dewletê pilî dewletanê qican verdenê pê. Ez gorê zanayîşê xo anî vana.

Şarê ma ser o zî ez zehf çî zana la ez nêwazena çî vacî, wa cay xo de bimano. Eno verpêdayîşê şêxan û axan, awayko min to ra va, bi kurtî anî bî. Verdayne pê. Mesela gelêk dewanê dorê ma de, şîne gerre kerdê. Dewicî, tu çarey yîne nêmendê, şîne xo eştê şêxan. Xora aray (mabeynê) yîne û hukmatî zî weş bî. Axan, şêxan û melan hetê maddî ra zî yîne ra werdê, hema ya çîke kerdê ya nêkerdê.

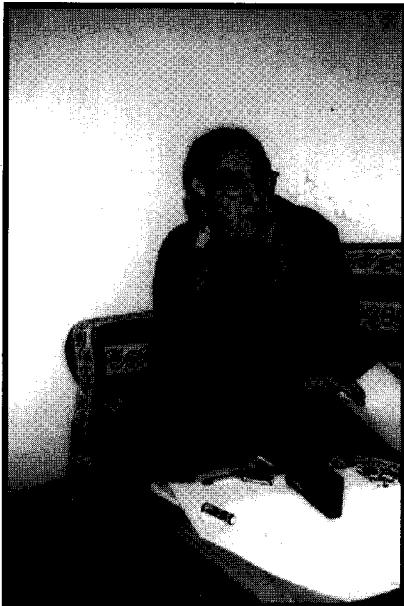
Roşan: Seyda, hetê ma de ê melayî û alimê şinasnayeyê ke to nizdî ra ïnan de embazîti kerda, kam î?

Mem: Ê namdarî, xora sere de Seyday Xasî bi; min va. Û Mele Ebdirehman (Evdirehman Uçaman) bi. Melayanê welatparêzan ra enê bî. Seydayê Mele Evdquodus bi. Lacê Seyday Licî bi. Seyday Licî menşûr bi.

Roşan: Seyda, hema zî pêgirewteyê şêxanê şima, yanî şêxanê Hezanî estê? Şar hema ra zî şino hete yeno?

Mem: E, e. Hema ra zî estê. Binêk qelebalixê yîne virazîyeno. Enka Şêx Celal yîne temsîl keno. Tiya Dîyarbekir de wo. Mirîdê yîne estê; şarê Çewlîgî, tiya tay şarê Qerejdaxî. Estê yanî.

Yekta: Seyda, ti qe gîriyayê? Yanî vanî ya, “gözaltı” bîyê?

Şâîr Mem

Mem: Ez gîrîyawa. Serra hezar û new sey û heştay û panc de. Taykîne namê mi zî dabi. Duyes rocî min mîyanê eskerî de tehda dî. Wexta Licê de ma destê eskerîya de bî. Tîya Diyarbekir de tek hucra bî la qasê wicay xirab nêbî. Licê de zehf giran bî.

Yekta: Seyda, ti eşkenê xeyrê xo ma rê binêna qalê Seydayê Xasî bikerê?

Roşan: Seyda roje yo, veysan bîyo; ma o aciz kerd!

Mem: Nê, nê. Wa canê keynê min weş bo. Seydawo Xasî însanê-kew zehf zanaye bi. Kalikê bay min Şêx Eshedîn bîyo. Seydayê

Xasî ey het wendo. Loma zî yê zehf qîmet deyne malbatê ma. Bay min melay dew bî. Xasî endê ge alimêkew pîl bî, hameyne camî de vindertêne, heta ge bianîyê ezan hamew wendişî camî ra kewtêne teber. Xocew Xasî şîne qederêke teber a vindertê ge bay min yê nêdo vernîya xo, pê imamtî nêkero. Şîne, zaneyne ge yîne nîyetê xo ardo, hema hameyne tabiê imamî bîyne. Însanêkew nefsqicek bi.

Ez enaye zî vacî, Seydayê Xasî vatê “Ez xo rê şina dorê dewarı”. Dorê xoyê dewaran de zî şarî kerdê nêkerdê vatê “Ez xo rê şina dorê xo”. Wexta ge şîne ko zî derzê kolîyanê (îzimanê) xo xo dir ardê. Ci rey zî kolîyo tern nêbirneyne. È qoc-mocê wişkî vetê, xo rê ardê. Qetû’et ê ternî nêvetê. Tim ê wişkî.

Wexto ge şarî zekat deyne yê zî zêdeyê qûtê xoyê serrêke, çengêk zêde qebul nêkerdê. Tim bi ziwanê xo memleket idare kerdêne. Ci rey çik nêgirotê. Bay min behs kerdêne, vatê: “Rocêke ma şiyî Safya.” Safya dewêkê Bismîlî ya, ha verê Kerxê de; nêzana şîma zanê ya nê? Hecî Elike bîyo. Hecî Eli meşhûr bîyo. Bay min vatê: “Yê Xocî di herê yê bî, yê min zî yew her. Herêke yê barê xo bar kerdê û yew zî o xo rê bîne sipar (espar, aspar). Extîyar bi, nêşkeyne peyatî bigeyro. Ma şî, risay dew. Hecî Eli hame vernîyey ma; anî zey ge cenazey yewî erd o bo,

hame û berma. Xocê Xasî va ‘Ti qey bermenê Hecî Elî? Ci bîyo? Xêr o?’ Hecî Elî va ‘Xocewke zê to Hezan ra zehmet biko bêro bireso tîya! Eger methî bîyê dayîşî, qarşî to de ez aşmê amnanî de bi selekêk simer nêkena. Ez nêbermî, go kam bibermo?’ Badî va ‘Ma to rê şîyes welçekî genimo weçinayewo pak abirnawo. Ma go bidin to, ti bere, hendî ti qe meye. Hîrê-çar serrî to rê bes o, nêqedîyeno’. Xocê Xasî va ‘Nê Hecî Elî’. Ay merdimî dir Kurmancî xeberî deyne, va:

*‘Kerê min yek sipî yek reş
Îhtîyacîya min ya pênc ya şes.’*

Yanî zêde nêbeno ha! Zêde nêbeno.

Bayî min va: “Yê zî şes welçekî ra zêde nêgirot. Ma herî bar kerdî. Di welçekî na herêk ser û çar zî herê bînî ser. Xoce bi siparê ay ge di welçekî ser nayo û ma hamey.”

Ez mesela herê yê zî şima rê vacî:

Xocê Xasî namê herê xo Kemal nabi pa. Qestê ewkî ra yanî! Yew muxtarê ma bi, merdimê yîne zî hameyne. Aray yîne weş nêbî. Eno şino Licê de gerrê Xocê Xasî keno. Vano “Xocî namê herê xo Kemal nawo pa”. Sawcî cendirman şiraweno, Xocî benê. Xoce zano çîke esto la nêzano ci yo, şino Licê. Qeymeqam zî sawcî het beno. Sawcî û qeymeqamê pêro hurmetkarî bîy, yanî zanaw memleket de însanêkew senîn o. Sawcî ca dano ci, vano:

-Xoce Efendî rûşe. Ti senî hamey?

Vano:

-Welle ez siparê herê xo bîya, hamîya.

Vano:

-Belkî enka namê herê to zî esto?

Xoce vano:

-Namê herî Kemal o.

Sawcî anêno qeymeqamî ra, vano “Welle rast o, merdimê ge gerrê yê kerdo rast vato”. Xocê Xasî ra vano:

-Xoce, to qey eno namê herê xo wa naw?

Vano:

-Ziwanê ereban de ‘kemal’ o çî yo ge tam hamew risaw qiwetê xo. Herê mi zî tam risaw qiwetê xo, min eno semed ra eno name naw herî wa.

Sawcî vano:

-Welle to enka rast nêvatê tam ma rê bîne xîlafêk. To va, hendî ma

zanê ge ti rast merdim ê. To încar bikerdê, ma ga vacin “Belkî rast a ge to nameyê Kemalî mexsus naw pa”. Yaxo nê, ma ti aciz kerdî. Ti qisûrê ma meanîyê. Yalniz o muxtarê şima, gere ma goşê yê biancin. O hame ma ra ana va.

Yekta: Seyda, nika merdimê Xasî, tutê (domanê, gedeyê) ey yan torinê ey estê?

Mem: Lacê yê qe çinê bî. Keynê yê hebêke bî. A ewilî da dedezay (datîzayê) xo. È zî marî ca pede, rehmet kerd. Dima ra da lacê biray xo. A gavî lacê biray hema şenik bi, qic bi. Wexto ge ena keyna xo da dedezay xo, ew zî hema şenik (qij) bi. Mela Arif bi, zemanêk melay Ûlî Camî (Ulu Cami) bi, badî da yê. Ez texmîn kena ê ra panc lacî, di keyna yê. Tîya Diyarbekir de yê. Keynay yê rehmet kerda la torinê yê estê.

Yekta: Fotografê ey çinê yê?

Mem: Ez vana qey hebke esto. Min kêlikêke serê mezelê yê de viraşa û min şîrêke weşe ser o nuşta. Enka haw serê mezelê yê de. A yazî zehfine fotrafê ay anto. Zehfin de esta la fotrafê yê ez vana qey bi tenê yew bî. Merdimêkew heybetin bi. Zehf xişn nêbi la merdimî nêşkey banîyo te ra. Anî çimê yê tûjî bî, yanî çimê aliman bî. Wexta ge merdim banîyey çimanê yê ra, heybet kiçî rê virazîyey. Ez nêşkey zehf het rûşî, çîyan pers kerî.

Ez meseleyêke xo û yê vacî: Rocêke hame hucra camîyê ma de rûnişt. A gavî soba çinê bî. Ma kuçike de adir vistê ta (wekerdênê). Şima nêzanê kuçike ci ya. Anî erd o, tede adir kerdêne. Locine bî, dû şîne. Kunco (kujo) ge tarî bi, Xasî wica rûniştê, cixarey xo antê. Bay min zî heto roşn de bi, dersê tutan deyne. Feqî-meqî bî ay wextî. Hame ke bay min wica nîyo, nişt rû, va “Hela şima her yew biwanê”. Esta vîst tut. Va “Her yew rêzêke biwanê”. Ma wend. Mi ra va “Welle bay to nêwend, çîke te ra nêvecîya la ti biwanê, go çîke to ra vecîyo”. Va “Ti biwanê, go to ra çîke vecîyo”.

Enarey min zî, badê ay, çîko zehf nêwes kerd. Badê ge anî yê medhê min kerd. Verê cû semedê berîya (berî, keyberî) niftey bî, mehtey bî. Nifte dayne piro û hebke zirbe dayne ver ro, hendî berîya nêbîne a. Dar ra virastey bî, çangellî bi. Çangel kewtê mîyanê ay niftan û hendî nêbîne a. Aw esna de ez kewta teber, min xo vîr a kerd ge Seyda haw zerre de. Min va “Ez bi yarî (henekî) serê tutanê dewican de, serê feqîyan de berîya biqefelnî”. Min nifte te ra ant û ê zerre de mendî. Enarey desmacê

yêwo şenik (destawa ey) leze hameyne. Wexta wiştê we (weriştênê) hema bi serê ewkê xo girotê (dest erzeno navranê şelwaranê xo, sey Seydayê Xasî keno) û bi vazdayış xo resneyne cay destawe. A rocî senî ge vazdano, anêno berîya girote wa. Va “To dî ay herî ma ser o berîya girotal!” Rehmê Homay ro ci bo, vengê yê hame mi la tersan ra ez nêeskawa şî ber akerî. Ez şîya dîyar (cor), pê camî ro ageyrawa, min nifta locine ro eşt war; yîne ber kerd a, Seyda şî desmacê xo teze kerd.

Ez misêwa mabeynê ey û babê xo de şîne-hameyne. Yê nêwaştê min xo ra dûr bido. Tim hetê min wa hameyne, ez te ra remayne. Eger pê camî de rûniştebayne, ez nêşîne. Rocêke vîneno ez ha kîye ra vecêna, ez go şêrî. We dûrî ra min vîneno, xo dano hetê rîy zerrî. Ez seyîn (senî) derbas bîya, va “hêw!” Xo da vernî min, va “Vindere!” Ez vinderta. Ez qefelnawa, va “Çira to a rocî ana kerd?” Min cewab nêda. Va “Şeytanî to ra va?” Min va “e”. Va “Ti hendî xebera şeytanî nêkerê!” Dima ra va “De bê ma werê bêrin”. Destê min girot û şâ tê (têşana), şâ tê; va “Ma werê hamey?” Min va “e”. Va “Hendî xo min ra mede kişa, ana şo û bê”.

Yekta: Seyda, to hema kurt da piro; to xo bi ma baş nêda şinasnayış. È to ci tutê to estê?

Mem: È mi? È min jondes (yewendes) hebî estê. Şeş keyna yê, panc lac ê. Ma pêro têhet ê. Ma keyê xo de zî zazakî û kurmancî qisey kenê. Nesrine (22 serrî) zî şîiran nusena. Par yew şîira xo eşrawite programê Hekîm Sefkanî (Medya-tv) rê. Wica bî birîncî. Xelatê da aye, nêşî xelatê xo zî nîyarde. Hekîmî televîzyon de wende. Ma keyê xo de pêro zî bi edebîyat eleqedar ê.

Roşan: Seyda, tay merdimî nika vejîyayê vanê kirmancî (zazayî) kurd nîyê, ti se vanî?

Mem: Ez nêzana merdimbihewo, bibermo! Ti zanê, enê çî emarey bindestîyê miletê yê. Yanê karêko boyin o, boyâ xirabî dano.

Tarîxnuştoxanê meşhûranê sey Îbnul Esîr (1160-1234) û Yaqûtî nêzdî heşt sey serre ra ver nuşto ke dimilî (zazayî) eşîranê kurdan ra yê. Yaqût seserra hîrêsine de, Mu'cemu'l-Buldan de behs keno. Mu'cemu'l-Buldan -çapê Misrî- haw tîya. A ez verê to de akerî. Cîldê çarîne rîpelê 415ine de vano: “... Qeleyê yîne zaf mehkem ê û qeleyê Beşnewî û Bohtî û Zewwazan resenê pê. Herçî kurdê ke eşîranê dimiliyan ra yê, zêdetir koyanê berzan de yê.”

عَوْلَ اِسْلَامِدَهْ اَشَهَدُ بِرِيَا
 زِيَادَنَ فَاجَهَ قُبُولَكَهْ بِرِيَا
 مَعْنَى بِي اَشَهَدُ اَنَا او يَوْمَيْ
 مَعْبُودُكَ قَطْ حَنِيكُو وَوَتَنِي
 حَمْ مُحَمَّدْ قَاصِدُو فيْ اَمْرِي بِي
 قَلْبَ دَمَ بَارَزَكَهْ تَمَامَ كَهْ حَقِّي
 خَالِقَ قَاتَ دَفَرَ اَنْ مُبِينَ
 خَلْقَ اَنْسَانَ وَجَنَانَ كَرَدْ حَبِينَ
 طَائِقَيْ مِنْ بِي بَارِعَاهْ مُدَانَمْ
 مِنْ بِي خَلْقَ كَرَدْ بِنُوشَكَلُ مَرَانَمْ

Wa enê merdimî hinkî balê xo bidê tarîxî ser. Ez heyret menda. Eyb o! Goş mekunê çîyanê awnayinan wa la heqê joy çinê yo ge wirzo rastî bedelno.

Yekta: Seyda, ma namê kovara Vateyî ser o to rê zaf-zaf sipas kenê. To bi feko roje ma rê ende sohbet kerd. Zaf sipas.

Mem: Ez zî zehf sipas kena. Heme tutê ciwanî, însanê ma sey to zanaye bibê û ziwanê ma rê xizmet bikerê, ziwanê ma vinî nêbeno.

Kovara Vateyî vecîya, yew min rê bişirawê.

Ez keyna xo rê yewna şîr zî biwanî.

Ez Binusnî, Ti Biwane

Nas ke xo, kurdî bizane
 Baw û kalik, da w bi pîran.
 Ez ci vacî, goş ci şane
 Ez binusnî, ti biwane.
 Ma nêweş î, derd hezar o
 Dermanê ma pelkê dar o.
 Wişkê dare bi kermê dare
 Ez binusnî, ti biwane.
 Nas ke ti şêx, beg, melayan
 Hewn de mendê, wirze payan
 Çar parça ê, ca bi cayan
 Ez binusnî, ti biwane.
 Kole yê ti, pê zerrweş ê?
 Ti nêweş ê, yan bêheş ê?
 Ya serxweş ê, name keş ê?
 Ez binusnî, ti biwane.
 Bes ke kînê en neyarî
 Mezgê to toleyê darî?
 Ti bi kamî ken hawarî?
 Ez binusnî, ti biwane.
 Vengê xo nêberdo xo to
 Derdê to dest daw b' destê to.

Vateyê to, fek bi fek to
Ez binusnî, ti biwane.
To ra vanê “kurdo wehşî”
Ti b’ vatey yîn zaf pê weş î?
Mergê to baş zey bi heşî
Ez binusnî, ti biwane.
Mem vano Vatey baw, kalan
Goş ci şane, bes ke hewnan!
Kurd ê ti, ware Kurdistan
Ez binusnî, ti biwane.

Çend şîrê bînî yê Memî:

Newroz Roşanê Kurdan o

Newroz dîrok de zehf kan. Di weqtê baw û kalan.
Nemrûd perest bi pûtan. Di ay weqtî no roşan.
Îbrahîm peyamberî. Werdî kerdi ay serrî.
Pûtê Nemrûdê verî. Serrî bi çar hezaran.
Newroz di ay weqtan de. Pê vato Quran de.
Bi çar hezaran zêde. Serrî vêrtê Newrozan.
Weqtêk serê wesarı. Kaway Asinkarî.
Vist û yewê Adarî. Kişto neyarê kurdan.
En roşanê kurdan o. Rocêkew nam-nîşan o.
Pîl û bi hem qican o. Adir wekê ser koyan o.
Pîro pîya şî roşan. Pîl û qicî bi kalan.
Pîroz keycejney kurdan. Rewşen bo şima roşan.
Se hezaran bi zêde. Bigêrê bi dest govende.
Xelas kê min bi zinde. Bindestê ay neyaran.
Mem vano ay çîyo baş. Wirzê xo ser, mebê şas!
En warê baw û kalan. Xo vîr mèkê Kurdistan!
Kurdistan warey kurdan. Mendo bindestê neyaran.
Rizgar bikê Kurdistan. Pîroz kê en Newrozan.

Kund û Qijan Naw ro Ser de

Welat gul a, telî dor de, kesk û zergûn sûr bi reng de
Bilbilê ay haw qefes de, kund û qijan naw ro ser de
Gul rengsûrî guney zerrî, hêsrê çiman dar û berî
Kerdî zergûn seyan serrî, kund û qijan naw ro ser de
Kund û qijan lûy û vergan, kero çar parçey Kurdistan
Ma zî bîy hevalê vergan, kund û qijan naw ro ser de
Wareyê ma Kurdistan o, wareyê baw û kalan o
Zanayê kurdan yo zano, kund û qijan naw ro ser de
Xayîn û nezanê kurdan, qey peran gul dawa kundan
Ez ci vacî nîno ziwan, kund û qijan naw ro ser de
Ax kena, axîney zerrî, hêsrê çiman aw day herrî
Kerdî zergûn dar bi çerî, kund û qijan naw ro ser de
Kurdî hewn dey ta bi eyro, en ci esr o en ci dewr o
Ça w to namûs mendê eyro? Kund û qijan naw ro ser de
Veyn dena ez şew bi rocan, qîrînêy min şî bi ezman
Bi aya şarê rîy erdan, kund û qijan naw ro ser de
Bi hezaran serrî vêrîyay, şarê kurdan nêbî ayay
Hewn de mendî bi vengê "ay" "ay", kund û qijan naw ro ser de
Warey ma ser de zimistan, tim wesar bî Mezray Botan
Ça w warey to, ça w Kurdistan? Kund û qijan naw ro ser de
Mem vano qey to en vatan, nêmendo zey to nezan
Hewn de mendê şew bi rocan, kund û qijan naw ro ser de.

DEWÎ VÎNBÎYAYÊ

Orhan ZOXPAYIJ

Bêntarê (mabêni) Dara Hêni, Bongilan û Pasûrî, nê cayan de yew mintiqa esta. Na mintiqa de çend dewî estî. Heta in demo peyên zî xeberê kesî na mintiqa û merdimî ke nê dewan de ciwîyinî zaf çinê bî. Nê dewan û merdimanî ïnan (ên, yin) ser o belkî şima zî heta nika (inkey) çîki nieşnawito. Nê dewî heta nika dewî vînbîyayê bî! Wexto ke min meseleyî nê dewan eşnawit, ez ecêb menda, fekî mi akerde mend. Gelo no deme de senî beno ke merdimî nê dewan ehend qewmî (şari) xo ra dûrî mendî? Nê merdiman ra zafin hema bajar û qezay nêdî. Heta nika dewijan werî xo, teftalî xo, lazimîyê (lazimey) keyeyî xo yaban ra, nê dewî ke ïnan ra nêzdî yê, uca ra peyda kerdên. Heta 1994 zî hayîyê nê merdiman (însanan) dinya ra zaf çinê bî. Dinyayê nê merdiman naver-wever, çend hebî mezrayê ïnan bî.

Mi no mesele ci wext eşnawit? Yew roj çend qicî koyî (gerillayî) amêbî bîbî mêmânî (misafirî) mi. ïnan na mintiqa ser o mabêni xo de galgal kerdîyen, xo rê (rî) terreqnên. Nê embazî zaf serrî ko ya mendibî. Na mintiqa de zî xêlek mendibî û merdimanî mintiqa de zaf embazîye, merdimîye kerdibî, pîya ciwîyêbî.

Na mintiqa de dewa ke merdimanî aye bineykek xo rê bajar dîbi, dewa Riz (Sağöze) a. Namê na dewe, yanî Riz, ziwanî armenîkî de mena xo cennet o. Terteleyî armenîyan de na dewe bîya veng. O dorme ra merdimî çend eşîran amê tîya (itya) de xo rê ca dayo xo. Na dewe de zaf meywe reseno, zerzewat ramîyeno, şînayîye tede zaf a. Mintiqa de meyweyo nêdîyaye na dewe de reseno. Na dewe, Riz, raştî zî sey namê xo, yew dewa ke sey cennetî ya.

Şarî na mintiqa kirdkî (zazakî) qalî keno. Tayê merdimî nê dewan pabestê eşîranî Tavz û Şîrnâna ê, tayê zî eşîrê Mistan (Mistûn) ra, keyeyî Murtezan (Murtezûn) ra yî. Nê di eşîran, Tavz û Şîrnâna (Şîrnûn), meseleyî Şêx Seîdî de hukmatî Tirkan ver o sere daritibi wi. O rî ra (semed ra) merdimî nê dewan heta ewro (îro, êro) zî eskerî tirkan ra vanî "eskerê romê". Nê merdiman xo dewlet ra dûrî girewto û xo dişmenî

ra pawito. Koyê na mintiqa zaf berz ï, cayoke yabanî yo. Nê dewî bajar û qezan ra zaf dûrî yê. Na mintiqa de rayîrî (raharî) erekbeyan çinê yo. Xerîteyî idarî û eskerî yî tirkan de namê nê dewan nivêreno. Heyanî 1994 zî eskerî tirkan uca dewî, mezreyî estî-çin ï, zaf hol nêzanên.

Mabêni 1992-1993 de qicî koyî (gerillayî) operasyonanî tirkan ver xo peyser danî, şinî uca. Ê uca de yewna dinya vênenî. Tenganeyî ver nibîn, ïnan (ayin) uca ca nikerdên. Tarîxê kirdan de zî wina (ûna) yo, kirdî wexto ke kewtî (kotî) tenganeyî, paştê xo daya koyan, dewanê serî koyan de bi ca bî. Merdimanî na mintiqa zî paştê xo daya koyan.

Na mintiqa ra vanî Gelîyê Kovî. Nameyî aye ra zî yeno fehmkerdiş ke yew cayo zaf yabanî yo, bê kesî yo. No ca de panc-şes awî pîlî resenî piyeser. Nay ra wet sed heb ra zêd dereyî qijikî zî miyanî na gelîye de resenî pîye. Nê dereyan ra golî (guelî) û layî virazîyêni. Nameyî nê golan ra yew Awkê Sarim a, yew gol zî rişyena Awkê Pasûrî ri. Golê hîryen Nederan (Nederûn) ra resena Awkê Muradî ser. Gola pîl Awkê Sarimî ser de rişyena.

Na mintiqa de zaf koyî berzî estî. Gomak, Kalbadîn, Koz, Qela Sor, Çotela, Berbihîv, Seresipî, Kerrê Şeytûnî, Kele, Dorşîn û sey nînan. Tiya de sewbîna qılı berzî zî estî. Ca-ca de zî kemerî xorî (xuerî) estî. Serî nê koyan pêro (piyer) ware yê. Waro pîl ê Nederan o. Koyî, qılı, kaşî pêro daristan o. Darî ey zêd ra mazîr, azgulêr, valêr, sinzêr (simzêr) û querçêr ï. Na mintiqa de nêzdî 5000 darî gozêrî (guazêrî) estî. Nêzdî Valêran (Valêrûn) de rêzi (qebaxo bînc) esto. Wexto ke merdim yew koyo berz ra biewnîyo na mintiqa ra, erazî aye se yew plato, yew cayo dumduz eyseno. Erazî mintiqa, sey yew labîrentî zaf tîyemîyankewte yo.

Cayo ke tede ciwîyinî yegayî (hêgayî) pîlî tede çin ï. Ê xo rê yegayanî xo virazenî. Her serr laser û hezazî nê yegayanî ïnan xerepninî, la ê hûney newe ra virazenî. Pey kerran a diyes (kerpe) nanî ru, pey ey herr kenî de, no qeyde ya yegayanî xo virazenî. Nê yegayanî qijikan ra vanî "zêvî". Cayo dûrî ra pey vayan a aw anî yegayanî xo ser û arazî aw danî. Gilgil û korek (kuirêk) zaf la xele (genim) tay raminî. Sey zerzevatî îsot (îsuat), firingî, bazilcanî (balcanî) sîyayî, xeyar ûsn. raminî. Sereyi keyeyî 15-20 bizî ïnan estî. Tayê keyeyan ga û mangayî ïnan zî estî. Her keye çend kergan, dîkan, yan zî eleloyan keno weye (wîye).

Awê ay cayan de maseyî zaf ï, şarî mintiqa qij ra pîl seydvanîyê

masan keno, pey daran û vaşturîyan a masan tepşinî. Mîyanî daristanî mintiqâ de pezkovî, hargûşî (argueşî), lûyî, heşî, vergî, xozî (xuezî) ûsn. zaf î.

Şarî na mintiqâ zaf feqîr o. Îdareyî nê merdiman ho weyekerdişî heywanan û rencberîye ser o. Zaf çîyanî xo ê bi xo virazenî. Mavaji ke kincanî (cilanê) xo, ê bi destanî xo ya kuras, şal ra virazenî. Eke kincî nînan bî kehen (kihan) yan zî diryayî, ê xo rê puel (pol) kenî. Heta 10-15 serrî cuwa ver zî çarêxî (çaroxî) kerdên pay. No pey ra dest pêkerd dewê Riz ra lastikî sîyayî êrnenî (herînaynî). Heyanî ke binî lastikanî ïnan qul nibîn nêîstên. Çilê û lambê xo, ïnan bi destanî xo ya vireştên. Fîtil kerdên mîyanî ronî (ruwenî) kelî, wina roşnîye (roşney) vireştên.

Kapitalizm hema tam nikewto na mintiqâ. Dayîş-girewtîşî ïnan pê bedilnayîşî ya beno. Merdimî na mintiqâ enflasyon nisinasnenî. Çîyo ke ïnan rê lazim o, pê aqît (helawê tuyan), ron, hakan, toraq (tueraq), terne, hingemên (hengimên), guazan ûsn. a êrnenî. Yanî çiyî xo teqas kenî. Merkezî bedilnayîşî (ticaretî) dewê Riz a. Şarî nê dewan kedê destanî xo, malî xo beno Riz, uca de çercîyan de pê tef-tal (kel-mel) a bedilneno. Solê (sualê) xo, ê bi xo hêniyan (yenûn) ra peyda kenî. Cilan û firaqanî xo pê wel a şiwinî.

Şarî tîyayî çay û şeker niêrneneno. Heyanî nê serranî peyênan zî çîyo winasî (ûnayen) nisinasnên. Qatixî yin şit, mast, ron, duwe, toraq, helaw, şerbetî helawê tuyan û çîyo winasî yo.

Tay keyeyan de tifingî bî. Tayê çî kerdên mîyanî barutî û o tewir a xo rê newe ra barut vireştên. Xizalî daran kuwên, torî barutî ya sewbîna çî bînî zî kerdên mîyan (ke ê ma hinî nîyezanî çina yê), no tewir a xo rê newe ra barut vireştên. Heta goreyê vatîşê tayêne, wişkî pişkilanî bizan zî kerdên mîyanî nê malzemeyî barutî.

Nê dewijan nameyî Darê Hêni, Bongilan, Pasûr, Licê, Hezroyî eşnawito la ci (çe) rey nişî nê cayan, çike nasnameyî (kîmlîgî) ïnan çinê yo. Kesî hukmatî tirkan rê eskerîye nikerda. Eskerî tirkan 1994 de qicanî koyî (gerillayan) ser o yew operasyon virêşt. Esker kewt mîyanî nê dewan, tira 25 camêrdî kîştî. Nufus de qeydî ïnan çinê bi, eskeran telsizanî xo de vatê "Ma 25 terorîstî kîştî". Gerillayan telsizanî xo de goş (gueş) nabi qalkerdişî eskeran ser.

Eskerî tirkan, aşmê temmuzê 1989î de nêzdî Gelîyê Kovî de yew operasyon virazeno. Gerillayî Azgilêr (Geyikdere) de vistîbî dame (dom),

11 gerilla şehîd bîbî. O wext ez bi xo zî semedê cinazê nê gerillayan a şîya Darê Hêni. Pey erebe ya ma yew saete û nêm de encax şî resê dewê Lîygozêr, uca ra wet rayîrî erebeyî qedîya. Ma dewijan ra 15 qatirî kîra kerdî, yew saete û nêm de encax ma tirmî nê gerillayan ardî resnê Lîygozêr. Ma uca ra zî pey erebeyan a nê tirmî berdî Licê de defin kerdî. Serekî HEPê Dîyarbekirî Vedat Aydinî, mezelanî nê embazan ser o yew xeberdayış kerd.

Meseleyî Dewanî Vînbîyayan ne (nîye) yew sanik (sûnik) a ne zî yew hîkaye ya. Şahidî nê merdiman estî. Merdimanî dewanî vînbîyayan gerillayan ra vatêن "mehkumî", "eskerî Şêx Seîdî". Zerreyî nê merdiman de meseleyî kirdîye (kirdey) kule besta. Ridî (semedê) meseleyî Şêx Seîdî ya zerreyî nê merdiman de hema ra zî dejî tîrkan esto, dejî ïnan dejoke nimite yo, la dejoke zaf giran o.

Cengawerî kirdan sey Yadoyî (Yadî Mehmudî Ebâsi), Emerê Faroyî ûsn. meseleyî Şêx Seîdî ra pey na mintiqa de zaf mendî. Nê qehremanan ra tayî na mintiqa de şehîd kewtî. Semedê meseleyî Şêx Seîdî ya ewro zî mileti na mintiqa qican û tornanî (tuernanî) Hafiz Efendî Mistûn, Sadiq Begî Valêri, Feqî Hesen û Husêni Muedûn ra zaf hes keno. Hafiz Efendî bawkî avûkat Huseyîn Turhallî yo. Feqî Hesen, Dîyarbekir de torî Şêx Seîdî ya dar de kerd (aleqna); pîrikî (kalikê) mebusê verêni Çewlîgî Kazim Ataoglu yo. Feqî Hesen, meseleyî Şêx Seîdî de, walîyî Dara Hêni bi.

Hukmatî tîrkan na mintiqa 1994 de kerde veng. Nê merdiman dewî xo zorê (zuarê) hukmatî tîrkan ver ca verdê, amê Çewlîg û Dîyarbekir de bi ca bî. Halî ïnan bajar de zaf xirab o, pêro belengaz i. Qeydî nufusî ïnan, wendîş-nuştîşî ïnan çinê yo. Halî ïnan se beno?

Merdimanî Dewanî Vînbîyayan pê zorî tîrkan a bajar sinasna la werikna (werrekîna) ïnan bajar nisinasnên!

HEYDO KEÇANICÎ RA DI ŞÎİRÎ

PÎ Ü LAC

Ez pî ya, ti lac a;
Zîben, berben, hard hecîya.
Hêş û aqil mi ra vecîya,
Meke lawo, layê mi!

To nêvînen roc û aşman,
Ez ancena derdê şima.
Ewlad roştîya ma û pî ya,
Meke lawo, layê mi!

Berlîn ra ez ama Maînz,
Çira ti mi de kena qerez?
Pî ra qey biya aciz?
Meke lawo, layê mi!

HELÎMA

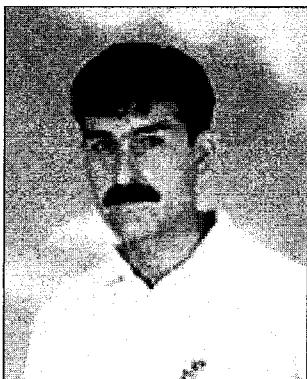
Saete bîya dide
Helîma çîn a çê de
Helîma herê kewte
Qey xebere ma nêdê?

Çimê Helîma kesk ê
Burî-bijangî virastê
Helîma ma de raşt be
Virane to ra fîstê

Helîma ti rindek a
Helîma ti çênek a
Helîma ti veiyvik a
Helîma ax Helîma

Mîyanê xo şiknena
Çimanê xo qirpnena
Xortanê şarî xapnena
Xo dime fetelnena

REM

Roşan LEZGİN

*"Wexto ke kerexîyena hêvî,
Heta bi peynîya xo zî asêna hendî.
Û lewê toyê vilehinarêni tim min ra dûrî,
Çimê min zî kevza çimanê to de mendî bî."*

O rismo ke ma pîya "Parqê Trafikî" de antibî, mîyanê çarçiwî de serê masa de yo. Nika kîşa saete de sey xîyalêko ke mîyanê mijî ra biewnîyo asêno. Ez nêzana, belkî zî çimê min bîyê xumamin. Hewayîşêko nîmcet lewanê Şemale wa neqeşîyo. Ez, hêna sey her game xemgîn a. O çax ma hema lîse de wendêne. Serê masa de defter û kitabê ma asênê û di qedehê çay ke heta nîme te ra amo şimitene. Pê ma de zî dêsê bedenî; lema lafoke heta dîyar pencê xo eştê ra dês.

Ez zaf rincan a. Destê min her çî ra, heme çî ra; dinya ra bîyê serdin. Xora ez heta nika tu çiyék rê zî nêbîya. Ez tu dolabék rê nêbîya destikêk. Ger ez bîya destik, o zî destikê destarre yo. A destarra ke hertim canê min tehnena, kena ardî; wel û werdî. Ez se ra erzena, kam het a şina tewş o. Ez kena nêkena nêbeno. Pêmawena, sencena, vêjena... Hewa! Nêbeno. Her çî, heme çî vayî şano xo ver û beno. Destê min zî sey zerrîya min veng û varit. Qey ez verê cû ra, wexto ke dayîka xo ra bîya ez winî bîya? Ez nêzana. Gelo şima vanî bextê merdimî sîya yo, ya ê welatê merdimî?

No şes rojî yo ke ez zerreyê na oda ra nêvejîyaya teber. Serdî ver zerregilora min recefiyena. Pîzeyê min vik û veng. Cixara mina peyêne

ez nêzana çend rojî yo qedîyaya. Hişyarîya min û rakewtişê min sey pê yê. Ez nêzana ke ez haya ya yan rakewte. Ge-ge çimê min benê tarî. Tîrêke mîyanê linganê min de dej dana. Hema zî gonî min ra şina. Ez vana qey reyayê binê çenganê min visîyey. Leşa min heme bîya kewe. Vanî “Filistîn asqisi“. Çi asqî!

Ez ne zana mîrdetî çi ya û ne zî cinîtî. Kam ci bi kamî dano îspatkerdiş? Kam neheq o û kam heqdar? Welat ci yo? Ziwan!... Ez nêzana ci wazenê ma ra. Çi zirarê ziwanê ma ïnan rê esto? Ax, ci rê ez no wext de amîya dinya? Seba çî ez se serre, di sey serre verê cû nêamîya dinya? Yan zî wa ez qet nêameyêne dinya.

Fekê min zik û ziwa. Ez vana qey yewî qirrika min tepîsta. Boya min çikîyena. Heme dêsi gala min kenê. Ez xo ra nefret kena. Ez vana “Hema ez warzî pay û biremî, hey biremî. Kam het a beno wa bibo“. Ez ende ke eware-eware kuçe û kolananê nê şaristanê xopanî de gêraya; min heme pêmawito. Însanî sey xeyaletan verê min ra vêrenê. Serê goşeyê her kuça de ê camêrdê zimbeltûjê çimbiloqî vinderte yê. Ez awiranê ïnan ra zaf tersena. Vengê “têlsiz“ê ïnan ra heme têlê zerrîya min qerefênenê. Gama ke ez verê ïnan ra vêrena, ez serê xo nana xo ver. Hendî ez zafê ïnan şinasnena û ê zî min.

Ez tik û tenê ya. Ke ez raste vajî, gama ke ez mîyanê însanan de bibî zêdetir o wext ez tenê ya. Wexto ke birra ez tenê bibî zî ez vana qey ez heme însanan reyde ya. Min hewayış xo vîr ra kerdo. Însan senî heweno? Ecêb! Hewayışê mino tewr peyên key bi? Nêno vîrê min. Hewayışê mino ke yeno vîrê min o yo, wexto ke ez û Şemale pîya ma mekteb ra remayne û ma şiyne ê kuncê peyênê “Şêxmûs Pastexanesî“ de, kîsta a stûna qaline de roniştê û ma qalê xapênayışê dayîkan û bawkanê xo, bêzarîya mamostayan û qalê zingurîya xo kerdê û heta ke hesirî çimanê ma ra ameyêne war ma hirr-hirr hewayne. Ê wextan ma rê dinya xêr-xebere bî. Dereyî, koyî, gelî, kaş û kendalî, fetl û fatûlî heme verê çimanê ma de sey sîniye bî. Gonîya ma girêyê, kel dayêne. Hema wa heqê di şûşeyanê cocacola taneka ma de bibîyne, bes bi. Babê min vatibi “Ez pars zî biheseliyî, gere ez lajê xo bidî wendişî“. Rasta zî babê min pars heseliyâ la wendişê min!. Min heta ke çend quruşî pere dayîka xo ra girewtê, min a dinya bi çimî dîyêne. Zaf reyî zî min û Şemale ma pereyê xo kerdêne pêser, hema heqê fişê ê garsonê kejê pastexaneyî bîyêne

temam. Xora roja ke pereyî ma de çinê bêne zî, ma şiyne dîyarê ê zinarê kîsta mizgefta Hezretî Silêmanî de roniştêne, lingê xo pira veradêne war û ma cor de matê Çemê Dîjle bîyne. Binê tîja vereşanî de awa çemî çîrusiyê; eynî şîmşêrêko qews o sêmên. Zincê ma boyâ zebeşan ra bîyêne pirr. Gama ke roj şiyêne awan û heme refanê boranan leweyê çemî ra xatir waştêne û agêrayne koxanê xoyê texteyênanê serê banan û gama ke vengê azanî hetê kendalê weverê çemî de zimêne, ma zî o wext hêdîka cayê xo ra wariştêne û bi gamanê hurdiyan agêrayne keye. Ma bi xo tersanê pêxwas û berdoşanê Xançepêkî ra nêaftarêne şêrin verê çemî labelê versiya ma wina cêwî versiya bedenî de hemberîye kerdê û şiyêne bostananê hindîyan ê verê çemî ra zî viyartê. Gama ke ma ameyne serê kuçeya mehlaya ma, hendî ez û Şemale ma yewbînî ra abirîyayne. Aye gamê xo şidênenê û min zî sist kerdêne. Se beno se nêbeno, wa pîlê ma bi ma nêhesiyê!

Rojêk ez tenê şîbîya mîyanê ê bexçeyan. Wextê tûyan bi. Ez şîya serê tûyerêke, min gil têşana. Binê dare bi pirr tûyê siyayê şîrînî yê ke dîyarbekirijî ïnan ra vanî “qere hubur”. Nişka ra çend pêxwasî min ver de vejiyyay. Yew te ra estbi ke herûnda kardî alışka ey kerdebî di leteyî. Merdimî vatêne qey hîrêalişk o. ïnan bîlasebeb uca ez mirdîya xo kuwaya. Qayışê min zî min ra girewt. Min ci rey qalê na mesela yewî ra nêkerdo. Ez hema newe şîma rê behs kena. Verê cû ez şermayêne vajî ke yewî ez kuwaya labelê hendî ez qet nêşermayena. Çîyo ke nika ameyo sereyê min, o kuwayışê ê qirixanê Dîyarbekirî mijdîyanê ey de şino! Min bi xo heta nika qet yew nêkuwayo la min zaf kuwayış werdo. Ewilî dayîka xo ra. Dima ra bawkê xo ra, birayanê xo ra, apan ra... Eskerî de zî min zaf kuwayış werdo. Û nika zî işkencexaneyan de!.

No bi çend serrî ke min Şemale ra tu xeberêka xeyrêne yan zî bêxeyre nêgirewta. Ez nêzana ez se bikerî. Ez kena ke xo biwera labelê tu çiyêk zî destê min ra nêno. Roja ke şîya heyânî ewro Şemale zerrê sîneyê min de şemal-şemal veşena... Ez çiqas wazena hêviya xo aye ra bibirnî, ez aye xo vîr ra kerî labelê ney. Qet nêbeno. Hîna vêşerî dusyena min wa. Min wena, helnena. Zerrîya min eynî kila adirî. Dewqa min şîna. Werrekna gama ke Şemale verê xo şana koyanê berzan ez zî aye reyde bişiyne. Ci fêde, hendî destê min ra şîyo. Xora bi dizdêni şîye. Ez nêzana ganî ya, merdî ya, birîndar a?... Kam zano. Bi çend mektuban ez aye rê nusnena. La ka adresê! Min heme nayê pêser. Ger ez bieşkî warzî pay,

ez ko hemîne berî serê Pirdê Desçimeyî ra awe de ray kerî. Vanî “Awa Çemê Dijle cinnet ra zaya û reyna herikîyêna şina cinnet”. Ger Şemala min merda bo, helbet a nika cinnet de ya. Beno ke nê mektubê min zî awa Çemê Dijle de şêrî û biresê cinnet. Şima se vanî? Ez nêzana şima bawer kenê yan ney. Ez bi xo tu çiyêk ra hendî bawer nêkena.

Pencera ra vengê qîj-wîja tutan yeno. Heme kurd ê la bi tirkî qisey kenê. “Nehey şiyê şaristan bîyê leblebî!” Pêro zî sey min koçkerdeyê dewan ê. Ma heme sey yewbînî yê. Ma dor û verê nê şaristanan de debirîyênê. Verê cû ma wina nêbî. Ma serê erdê xo de, mîyanê bexçe û rezanê xo de... Her keye bolêk pes verê berî de... Ez hema tenya ê bexçeyê ma nêdana bi hemeyê dinya. Beyê ma estbîy, hah bi qasê sereyê min. Bîyêne zerd, zerd eynî sey şemamokan. Wina awin û Miz bîy. Awa çemî ra zî boyâ beyan ameyê. La xewxêrê ma? Encîlêrî, gozêrî, sayêrî... Payîzo peyêن de hinare ma şaxe wa şeqiyayne. Çiqas şîrînî bî.

Astorêkê ma estbi. Astorêko rewan. Min zaf ey ra hez kerdêne. Ez seba ey eynî merdêne. Rojêk min afirre de cew kerd mîyanê simerî û o zî wina bi fişîniya firnikanê xo hefelîyabi ser. Gama ke min cew û simer şayî têmîyan, ey gaz da engiştâ pîla destê minê rastî ro. Carrînî kewte min ser. Nenûgê min bin ra qelêya. O nenûgê min hema zî wina yewkişte yo.

Veyveyê kekê min de ma veyve kerde asparê ê astorî. Wexto ke qefleyê berbûyan resa dîyarê Pozê Meçi, ez bi vazdayîş resaya vernîya qefleyê veyveyî. Apê Hesî hema ca de hefsarê astorî na mîyanê destanê minê qijekan. Veyve, bi şalêka sûre ya malê Hîcazî şalekerdebî. Temezîyêka keske serê rîyê aye de veradayî bî û çîtêka zerde zî mîyanê çareyê aye ra sereyê aye ro piştî bî. Gama ke ma resayı verê berê ma, veyve, yew kuz mîyanê şala xo ra vet û da erd ro. Kuz bi parça-parça. Dima ra şekero sûro quliker, pereyê asinênen hurdiyî vila bîy... Tutan sey verganê vêşanan hewa ra dayî arê. Wexto ke teqe-teqe kewtebî tifingan ser, min zî hefsarê astorî mîyanê destanê xo de pêt şidênabi.

Ê çaxan zaf vewre varêne. Eynî bi qasê qamêke. Heme ca çîlsipî. O astorê ma zî wina çîlsipî bi. Eynî sey vewre. Ma mûyanê dimê ey ra damî mûndê. Kendalê Bêwanan de ma qasê palasêk ca vewre dayêne kîşte, erd kerdêne sîya û ma damê xo nayêne ro. Binêk zî qûtê kergan ma rişnayne ser ra û ma ameyêne şibakanê oda ra cayê damanê xo temaşe kerdêne. Qijîneyê belükewerê vêşanî ameyêne ser. Hema ê

qijînanê rebenan çend nekulî nêdaybî hebanê korêkî ro, mîyanê damanê ma de perpetîyêne. O hing de zerreyê oda de şiqînî kewtê ma ser. Kêfan ra fekê ma şiyne pê goşanê ma. Werrekna ma wina nêkerdê! Nika çiqas zerrîya min ê heywananê bêçare û bêziwanan rê veşena.

Huçê Tûlî zaf weş damî mûndêne. Zaf zingur bi!... Ci mizûrrîyêk dewe de bibayne, meheqeq ka engiştâ Huçî tede bo. Serrnewe de kamcû keyî o destveng raykerdê, wey halê ey keyî rê! O wext ma warbay, bê şelwar serê vewre de gêrayne zî labelê qet xemê ma nêbi. La nika? Nika bi min çiqas serd o! Temamê canê min tevezîyayo. Reqe-reqa didananê min a. Ez wazena hema şêrî hewn a û qet nêwarzî. Heta bi heta... Ez nêzana Şemala mina narîne vera ê serdê koyan senî xo ver ro dayo. Bi ê destanê xoyê qijkekanê nazikan senî tifing girewto û bi ê engiştanê barîcean senî teqnayo. Ci rey nêkeweno min sere ke aye tifing merdiman ra nayo. Ez nêzana eke ez bişiyêne, mi zî tifing nayne yewî wa?

Ê wextanê ke ma hema dewa xo de bî, wexto ke ma qij bî, min û Şemale ma pîya kay kerdêne. Ma şivaneyê bizêkan û verekan bî. Rojêk ma yew leyreka birîndara borana yabani mîyanê lemêk de dîye. Baskê ayo çep şikîya bi. Bêmecale nêeskayne biperro. Ma xo reyde arde keye labelê eynî a şewe ê xoneyê bêînsaff keysa xo ro aye ardebî û a leyreka birîndara rebene werdebî. Çimê aye çiqas rindî bî. Melûl-melûl ewnîyêne ma ra, seke lavey bikero. Ê wextan keyeyê ma de yew qefesê zerencan estbi. Çutêk zerencê bawkê min tede bî; dîkêk û marîyêk. Şefeqan ci weş wendêne. Ez nêzana ci sebeb ra bi, a zeranca marîye nêweş kewte; babê min a serebirnaye. O wext o dîk ekesiyabi. Kerbanê embaza xo ra nekulê xo nêdayne qûtî ro. Çend rojî ra dima babê min o zî serebirna. Yeno min vîrî, dadîya min rûçiknayî û sûr kerdî. Min fekê xo nêna goştê ïnan ra. Bê min hemîne goştê ê zerencan werd. Zaf guneyê min bi ïnan amebî. Ez şîbî Derê Keşîşî de min piştîya xo şanayebî ê qocê vamêra -a vamêra ke ez nêzana key virûsk ginabi piro- û seba ê zerencan ez bermabîya. Ax, ez nêzana seba çî ïnsanî nê teyr û tilûranê bêguneyanê masûman dekenê qefesan, la seba çî mesela maran, marulayan û dimpiştikan nêdekenê qefesan?

Yeno vîrê min Şemale pê hesiyabî, a zî bîbî zerrtenge. Xora min ci ra hes bikerdê aye zî hes kerdê, min ci ra nefret bikerdê aye zî. Ê wextan

min û Şemale verê bizékan de ma xo rê banikî viraştê. Min pívokan ra gilarze viraştê û nayê serê sereyê aye. Labelê roj ame ma heme hêvîyê xo mîyanê xirbanê veşayeyan de verdayî û reme-rem remayî. Û hendî heyatî heme hetê xoyê bexûdî musnayî ma. Gelo şima vanî no ciwîyayîş çi yo? Perr û baskê ey estê verarê mergî de? Yan zî hisêko xerîb o mîyanê zerrîya mîlcikêka macire de!...

Boya min hende ke biya tengê nika, ez xo ra nêvînena warzî camê pencerê xo zî akerî. Wa qet girewta bo. Ez nêwazena hêwirzê kuça bigoştarî. Hendî rîyê min nêgêno ke ez yew merdimî zî bivînî. Ez vana qey o çîyo ke ïnan ê hucreyanê tarîyan de ardo min sere, her kes pê zano. Min hema newe fam kerd ke Şemale çi rê wina min ra remayne û nişka ra bîye vindî.

Verê ke Şemale bigîrîyo, xora ma zî hendî zaf goş nêdayne mektebi û dersanê xo. Goya ma wend labelê ney, zafê wextê ma mîyanê komele-momeleyan de viyartê. Ma kerdê nêkerdê ma nêmusayne ciwîyayîşê mîyanê şaristanî. Her çî ma rê xerîb asêne. Ma heme hêrsê xo zerrê xo de dewesnêne pêser û badê cû ma meydanan de viritê. Ma kulmê xo şidênêne û heta ke ma ra ameyêne ma qîrrayne. Heme hêrsê xo ma uca rişnayne. Zaf reyî ma zor-çiqiyam xo destê ïnan ra xelisnayne. Labelê a reya peyêne min bi çimanê xo dî ke Şemale fekrû gina erd ro. Linga aye ca ra vejîyabîye, nêşka biremo. Gama ke ïnan porê ayo derg tepişt û erd ra kirişte, min va qey erd û ezman min ser o ameyê pê. Axx, a game çiyékî zî destê min ra nêameyêne.

Tam diwêş rojî ma tu xebere aye ra nêgirewte. Wexto ke işkence ra vejîya û amîye keye, rîyê ayo gilover zerd û zimilêq bibi. Yewî dest bieştê serê zinca aye, gan dêne. Aşmêk ra zêde zerre ra nêvejîya teber Şemala min.

Ez rojêk şîya keyê ïnan. Mîyanê cayî de bî. Bermabî. Awirê xo mi ra remnayne. Çimê ayê kevzêni bîbîy sey sotikê adirî. Qet yew çekuye zî fek ra nêvejîye teber. Ziwanê aye nêgîrayne. Min vatê qey min ra heredîyaya labelê wina nêbî. Dayîka aye tede vetibi ke mesele çi ra yo!

Badê ke Şemale orte ra bîye vindî, ez hertim şîyêne serê ê zinarê pey mizgeftê Hezretî Silêmanî, cayo ke ez û Şemale her game uca roniştê. Vayê vakurî xo reyde boyâ aya şîrêne ardê û verdêne rîyê min. Labelê emser ez çiqas şîya û min çend reyî destê vayî maç kerd zî, ey qet a

boya mexsusê Şemala min nêresna zincîya min.

Na mektuba mina peyên a ke ez Şemala xo rê nusnena:

“Şemala min

Vereşanêko teng û tehl bi hendî emrê mayo mende ra. Ma awirê xo yê lalê nefamî yê ke mîyanê sanikanê şewanê derganê bê astereyan ra neselîyaybî, mîyanê kila adirê dewe ra remnay. Karwanê rêçanê linganê mayê warbayan şahidiya remayışê ma kerdene. Çilkêk hêviya bênamîye serê lewanê ma de û mîyanê lîlikanê çimanê ma de zî hêrsêko bêsermîyan. Ma hefsarê xo da destê qederêka kore û ma kewtî serê rayîranê nenasan...

Helbet min zî û to zî bi peynîya a sanika kane nêzanayne. Û ma pîya hertim destâ Siyabend û Xece bî. Seba ke mirad çimanê heskerdoxanê Koyê Sîpanî de nêmano, ma bi çimanê xoyê hesirênan varan varnêne mîyanê destanê xoyê hurdilekan. Labelê mîratê gakovî nefesê xoyo peyên de aqibeta xo ardêne heskerdoxanê ma sere. Û a roje ra nat o ke nalayîşê birîndaranê mayê bêmiradan mesil û mesîlikanê xewleyan de zimeno.

Bêguman ma zî Siyabend û Xeca sanika xo bî, binê versîya dara darbenave de. Mîyanê qîyalê hele de, gama ke kavirê kurrî şana vernîya bolê pesî û zinge-zinga zingilê milê ey goşanê ma de çinga, seke yew mîlçike aşma hamnanî de serê halînê xo ra biperro û maro siya leyrekanê aye biwero, wina heme xîyalê ma zî binê banikanê ma de raşîyay.

Yeno vîrê to Şemala min? Ma çendik û çend roşanan de kerra eşte verê zerrîya xo, ma leteyê nanê destê xoyo peyên zî pirusna û eşt verê e mîlçikanê yabanîyan, seba ke xezebê zimistananê ke vewra xo sey simerî varnenê ra xo biresnê wisaran. Û ma lete bi lete zerrîya xo eşte binê ziwanê Teyrê Sîmirxî ke belkî Mîrza Mehemedê ma bieşko binê hewt tebeqanê erdî de çimeyê awa hêniyê şaristanê a Pîra Pite de dêwê hewtsereyî bikiso, kênaya Padîşayê Maran ro xo mare bikero û xo brişno hawara hewnanê ma.

Ax Şemala min! Heta ma hayî ro xo bîy, ma dîy ke hendî zerrî ma wa nêmenda û ma bîyê neheyê serê tehtan. Nika ma qûtê qijikanê çemanê nenasan ê.

Ti zana şemala min? Ma her yew mîyanê gelîyanê xoyê xorîyan de

qehremanê sanika xo bî ke heta ma mîyanê şaristananê xerîban de bîy mîrkujê qehremanîya xoya kovîye.

Ax delala min! Roja ke to verê xo şana koyan û peyê xo şana xîyalanê mayê wisarênan ra nat, nê mîratê şaristanî min rê xir û xalî yo. Û ez weş zana, a beyêra ke boyâ xo dabî ê porê toyê lacîwerdênî, hendi bêawîye ra bîya wişke. Ti bizane ke min ê xîyalê ma zî heme binê versîya Bedenê Dîyarbekirî de wina bêgorr û bêkêl, bênişan nimitê.

Şemala min,

Ez zaf rind zana ke hertim ê çimê toyê kevzêni rayîrê min de yê. Ez ha yena vilika min, ez yena...“

rlezgin@hotmail.com

saradistribution.com seba taqîbkerdena medyaya kurdî, seba peydakerdena kitab, kovar, rojname, kaset, CD û vîdeoyanê kurdî, çi yê neweyî ci yê kehenî (bi sorankî, kirmancî/zazakî, kurmanckî), bêrênê Internet de *kitabxaneyê kurdî* yê *Ewropa* yê *tewr kehenî* ra biewniyênê (nîyadê).

Erje û eseranê xo yê kulturi baş biseveknê!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

saradistribution.com ji bo lêçûna (taqîba) li medya kurdî, ji bo peydakirina pirtûk, kovar, rojname, kasêt, CD û vîdeoynê kurdî, çi yên nuh û çi jî kevin (bi soranî, kirmancî/zazakî, kurmancî), fermo werin li Internetê serdanekê li *kevintirîn pirtûkxaneya kurdî ya li Ewrûpa'yê bikin.*

Nirx û berhemên xwe yên çandî baş biparêzin!

www.saradistribution.com

Tel/fax: +46 8 331229

KEKÜ

Arêkerdoxe: Xezala ŞARIKİ

Zuvêr yew dewê Palî ya, ina dew di yew ca estû, cî r' vûnî "Kerrey Kemer" (Kerrey Way-biray). Nizdiye in dormaley di, yew ca di zemûnîyek yew way û bira benî. Daykê yîn mirena. Bawkî yîn honê zewicîyenû. Ina cinîyê bawk yîn (dûmrîye yîn) in qicûn niwazena. Tira hes nikena.

Ew (o) wext feqîrê bîya. Dûmrî (damêrrî) yew ruec wir d' (her di) qicûn kena rey kînger. Tore dûna ci, vûna:

-Şîryen kînger are diyen, bîyaryen, ma pocîn.

Keyna bineyna pîl sera, lac keyna ra qic benû. Way û bira kuwîn pye, dûnî ra şîn. Keyna kînger vecena, hê verî yew xwe rî wena yew zî dûna kek xwe, vûna:

-Hû kekê, inî bû (biwer), inkê ra tepya hîn mo (mewir). Ez kînger vecen, ti mi dima arye di, torey ma kir. Ma şûn d' benî kîye, nîyûgi (nêke) dûmrîye ma qeyrena ma ser.

Keyna kînger vecena, lac dima dûnû arye. Xeylêk wext vîyerenû, keynek ûnîyena hîn bîyû erey, kek xwe ra vûna:

-Kekê, dê ew torey ma bîya, kînger ma hîn bes nîyû? Ma hîn şîyeri kîye.

Kek tore ûn, dûn wayê xwe. Ya kena a, ûnîyena zerrey yî, çîk tê çin û, vûna:

-Pîyor tu werdû?

Kek vûn:

-Wilay mi niwerdû, ewi go tu da mi, mi ewi teynâ werdû. Ti înûn

nikena se zerrey mi aqalaşni, bûnî ci (biewnî tira).

Keyna kardê xwe gena, sîney kek xwe qalaşnena a, ûnîyena (ewnîyêna) zerrey yi, ew zîlî kînger go yê do ci (dayo ey), ewi teyna ho tê. Unîyena binî torey xwe, eg ho qulkerde, kînger bin ra rişyo. Ti mevac dûmrî binî torey yîn qul kerdû, wazena yew felaket bîyarî yewbînû sarî ser. Keyna kek xwe ra vûna:

-Kekê, hîn warz; mi ïnûn kerd, tu niwerdû.

Unîyena kek ra veng nivecyenû, hama zûna merdû. Hîn qehrîyena, zot dûna xwe ri, Homay ra vûna “Homa! Ti mi yew teyr kirî, ez tim-tim bigeyrî, vacî:

Kekû! Kekû! Kekû!

Mi nikişt, xincîr kişt.

Mi nipişt, dismal pişt.

Şi verî Kerrey Kemer a nişt.”

MALMÎSANIJÎ VA*

Roportajkerdox: Cemil OGUZ

Malmîsanij serra 1976 ra nat bi kirmancî (zazakî) nuseno û kirmancî ser o xebitêno. Yê heta nika çend hebî kitabî yetî. Ma bi Malmîsanijî dir kirmancî û xebata yê ser o xeberî da.

-Ma Vate ra dest pê bikerî. Xebatê şima ya Vateyî ser o çi taw dest pê kerd?

-1996 de ma tayê embazê kirmancê ke Ewropa de manenî, xo kurd zanî û bi kirmancî (zazakî) zanî, ma amey pêser. Ma 15-20 tenî amey têhet. Ma wareyê kirmancî de şînî (eşkenî) se bikerî, ma naye ser o vindertî. Ma meseleyanê nuştîşê kirmancî ser o munaqeşe kerd.

Semedo ke mîyanê kurdan de mekteb çinê bîyo, her kes goreyê şîweya dewa xo nuseno. Ma va ma nê karî bikerî bisistem. Semedê naye ra zî ma qerar da ke ma serre de di rey kom bibî, kombîyayışan (toplantı) virazî. Ma naye ser o pê kerd. Bi nê kombîyayışan ma waşt biresê tayê netîcayan.

Kombîyayışê ma hewt rojî, panc rojî yan zî hîrê rojî ramenî.

Xusûsiyetanê muhîmanê na xebata ma ra yew no yo ke kesê ke ameybî pêser, hetê sîyasî ra wayîrê fikranê cîya-cîyayan bî. Grûb û partîyanê cîya-cîyayan ra bî yan zî xoser bî. Xusûsiyetê müşterekê ma no bî: Ma kurd i û kirmancî (zazakî) qisey kenî. Herçiqas fîkrê sîyasî cîya-cîya bibê zî, ziwanî ser o piyakarkerdişê kurdan çîyêko musbet o. Çunke meseleyê alfabe, ziwanî û rastnuştişî (îmbla) müşterek î. Mavajî yew kurd PKK ra zî bibo, Partîya İslamiya Kurdistani ra zî bibo ey rê alfabe û rastnuştişo müşterek lazim o.

Kombîyayışan de ma çîyanê muhîman ra dest pêkerd. Mavajî ma nê çîyan ser o vindertî û tesbît kerdi:

- 1) Nameyê lehçeya ma
- 2) Alfabe (herfi)

* No roportaj rojnameyê Azadiya Welatî (nr. 305) de vejîyabi.

3) Nameyê rojan, mewsiman, qitayan, ziwanan, lehçeyan, dînan, mezheban, aşman (mengan), şaristananê (bajaranê) Kurdîstanî, dewletan û paytextanê dinya, heywanan, hacetan (aletler)

- 4) Zemîrî
- 5) Edatî
- 6) Sifetî
- 7) Karî (fîlî)
- 8) Bestoxî (bağlaçlar)
- 9) Îzafe (tamlama)
- 10) Hûmarî (sayilar)
- 11) Kilmnuşteyî (kısalmalar)

Meseleyê alfabe de ma alfabeya kurdan nêvurînaya (nêbedilnaya). Nê meseleyî de ma nêwaşt ke ma kurdan ra cîya herfan qebûl bikerî. Dima ma meseleyê rastnuştişî ser o vindertî. Mavajî ci bi herfa werdi dest pê keno, ci bi herfa girde dest pê keno û çiyê bînî.

Merdim ke wazeno çiyêk binuso termînolojî lazim o. Ti zanî, şarê ma hîna zaf dewij o; zîret de meşxûl bîya, no ware de termî (terim) estî. Labelê mavajî termê felsefe, sosyolojî, psîkolojî, iqtisadî çinê yî. Ma waşt naye rê çare bivînî. Ma kombîyayışan de hetanî ewro termê îdarî, sîyasî, edebîyatî, gramerî, perwerdeyî (eğitim), huqûqî, leşkerî (eskerî), anatomî, merdimîye (akrabalık), weşîye (sağlık) û cografya tesbît kerdî.

-Şima alfabeya kurdî qebûl kerde. Henî derdorî estê alfabeyeke bîne qebûl kenê. Ti eşkenê na ser o ci vacî?

-Ma kirmancî (zazayı) zî parçeyeyêk miletê kurd i. Labelê nê serranê peyênan de Ewropa de tayê merdimê ke kirmancî qisey kenî vejîyay vanî "Ma kurd nîyê". Nê merdiman alfabeya ma vurînaya (bedilnaya). Heqê kesî çinê yo alfabeya ma bivurîno. Na alfabe alfabeya miletêk a. Mavajî ez bi xo 1976 ra nat kirmancî nusena, ewro gama ke xortêk alfabeya ma bivurîno (bibedilno), ci sebeb ra ez alfabeya ma ca de verda û sey ey binusa? Hetê ilmî yan zî tarîxî ra sebebo maqul çinê yo ke ez alfabeya xo ca verda û şêra bi yewna alfabe binusa.

Tayê merdimê ke xo se kurd qebûl nêkenî, semedo ke kirmancan (zazayan) û kurmancan yewbînî ra dûrî finî, wazenî tayê çiyan peyda bikerî. Mavajî herfanê alfabeya kurdan vurînenî, herfanê cîyayan peyda kenî. Sey herfanê ğ, ü, ph, th.

Heqê kesî çinê yo ke meseleyê alfabe de yewbîyayışê kurdan biheremno. Bêguman heqê kesî (şexsî) esto ke no xusûs de fikrê xo vajo labelê herkes ganî (gerek) xo ser alfabe nêvurîno. Eke herkes xo ser alfabe bivurîno, wendoxî rê zehmetî vejîyêna û ziwanê ma naye ra zerar vîneno.

Mavajî C. M. Jacobsonî alfabeya kirmancî (zazakî) ser o kitabê nuşto. Bingeyê alfabeya Jacobsonî tena fek û telafûzê Dêrsimî yo. Telafûzê Dêrsimî de tayê vengî estî, kirmancîya mintiqayanê bînan de çinê yî. Labelê alfabe de lazim o vengê mehellî nê, vengê umûmî yê müşterekî yê esasî bibî. Semedo ke nê vengî mintiqayanê bînan de çinê yî, alfabe de cadayışê nê vengan îcab nekeno. Eke wina nêbo her mintiqâ de tayêna vengî estî, merdim nînan zî dekerî alfabe, herfê alfabe benî zaf û alfabe bena zehmete. Hetê pedagojî ra zî no metod şâş o. Ma semedê fikrê şexsî yê Jacobsonî ra cirê alfabeya xo bivurîni? Meşte Anderson yan zî Svenson alfabeya bîne vejî, ma newe ra alfabeya xo vurînenî?

Nê merdimê ke mi behs kerd, alfabeya xo û pêroyê kirmancan û kurmancan ca verdanî, şonî sey Jacobsonî nusenî. Fikrê mi gore no karêko şâş o.

Tayêna zî estî ke bi zanayış wazenî dişmenîya kurdan bikerî. Mavajî kurmancan û kirmancan (zazayan) verdê pê. No ware de tayê xebatî zî estî. Mavajî "Türk Kültürünü Araştırma Estitüsü". Kitabê ìnan kirmancan ser o estî, vanî kirmancî kurdî nîyî. Ey ra pey bi nameyê "Zaza Kültürü Yayınları" Ankara de tayê kitabî vejîyayî. Merdim gama ke bala xo dano nê kitaban, fam keno ke nê rindîya kirmancan zî kurmancan zî nêwazenî. Serranê 1990 de tayê vilawekî (bildîrî) bi namey "Zaza Gençliği" filan vila bîy. Mîyanê nê vilawekan de eleyhê kurdanê Başûrê Kurdistanî de û eleyhê PKK de pasajî zî bî. Nîyetê nînan sewbîna çî yo. Ê meseleyê kirmancan (zazayan) xo rê kenî behane.

-Mamoste, henî vanê zazakî henî vanê kirmancî, henî vanê kirdkî henî jî vanê dimilkî. Şima ci qerar girot, ma yê yewbîyayinî çawa virazé?

-Embazê ke yenî kombiyayışanê ma, mintiqayanê cîya-cîyayan ra yî. Sey Bongilan (Solhan), Çewlîg (Bîngol), Dêrsim, Erzingan, Gimgim (Varto), Hêni, Lîce, Pali, Pîran, Sêwregi. No bêguman çiyêko rind o. Na xebata ke bena, xebata yew mintiqâ, yew qeza, yew dewe nîya. Na zengîneya ma ya. Wexto ke ma dest bi na xebate kerd, ma çîyanê

muhîman ra dest pêkerd. Ma meseleyê nameyê kirmancan (zazayan) ser o zî vindertî. Seke to zî va, çend nameyê kirmancan estî. Realîteya ma na ya. Mintiqa ra mintiqa nameyê kirmancan cîya yo. Tayê cayan de kirmancî (zazayî) bi xo, xo ra vanî "kird". Dêrsim de xo ra vanî "kirmanc", Sêwregi de xo ra vanî "dimili". Tayê cayan de zî beno ke xo ra vanî "zaza". Nê pêro vajîyenî. Ma nînan ra yewî zî yasax nêkenî! Pérune şarê ma vano. Ê binî ma ra se vanê? Mavajî tirkî ekserîyeten vanî zaza. Mintiqaya ma de kurmancî (kirdası) zazayan ra vanî dimili, labelê Sêwregi de zazayî bi xo zî xo ra vanî dimli/dimili.

Tayê merdimî semedo ke nê meseleyî weş nêzanî, yan şaş fam kenî yan şaş izeh kenî. Verî ganî (gerek) ma bizanî ke nê heme çar nameyî kirmancan mîyan de estî, yenî vatis û milet xo ra vana. Labelê yew mintiqa de yew name yo, yewna mintiqa de nameyo bîn o. Ziwanê qisekerdişî (qalîkerdişî) de, vatis de beno ke ti nînan ra kamî vajî zaf problem nêbeno labelê nuştîş cîya yo. Ferqê nuştîşyo muhîm o yo ke ti ganî tercîh bikerî. Mavajî yew mefhûm, yan zî yew çekuye hîrê-çar varyantê xo estî, ti nînan zanî. Wexto ke ti nusenî, ti nînan ra yewî tercîh kenî. To rê kam raşt bibo ti ey tercîh kenî. Ti nêşinî hemîna tercîh bikerî. Mavajî ke ti wazenî muqabilê "Zazaca Sözlük"î binusî. Ti nêşinî vajê "Ferhengê Zazakî, Kirdkî, Kirmanckî, Dimilkî..." Wina weş nêbeno, ti ganî yew çekuye (kelîme) weçînî. O wext ti do kam çekuye weçînî? Problem uca yo. Kombiyayîşê ma naye ser o derg û dila munaqeşe kerd û netîce de ma nînan ra "kirmanc" tercîh kerd. Tayê merdimî vanî "Şima cirê kirmanc tercîh kerdo?" Çunke dewa ey de nêvanî kirmanc, vanî kird yan zî dimli, wazeno ke ma sey dewa ey vajî. Labelê eke ma sey dewa ey vajî zî na rey tayêna merdimî şikayet kenî vanî "Şima qey nêvato kirmanc? Dewa ma de vanî kirmanc". Nika ganî ma fam bikerê ke nê çar nameyî estî, ma mecbûr i nînan ra yewî tercîh bikerî û ma zî kirmanc tercîh kerdo. Çekuya (kelîmeya) "kirmanc"î tenya zazayanê Dêrsimî mîyan de nê cayanê bînanê Kurdistanî de zî esta. Mavajî Cizîre, Şirnex, Kurdistanê Başûr û Rojhelatî de zî çekuya "kirmanc"î esta.

-*To Tîrêj ra dest bi niştinê kirmancî kerd. Yê demî û nika tu bidê verê zobînî rewş senîn o?*

-Kovara Tîrêje 1979 de dest bi vejîyayış kerd. Mi Tîrêje ra ver dest bi nuştişê kirmancî kerdo. Nuşteyê min ê verêni 1976 de neşr bîyi. Labelê Tîrêje muhîm a. Semedo ke na kovare heme kurdî (kirmancî û kurmançî) bî, muhîm a. Ewro ferq esto. Verê heme çî, o wext min û beno ke tenya çendna merdiman kirmancî nuştînî. Ma nuştînî û beno ke ma bi xo wendînî. Çunke şarî kirmancî nuşte nêdîbî, nêzanaynî biwanî û zaf kemî ameynî nuştîş. Şarî het nuştox eke teleb (waştiş) bibo nuseno. È mi teleb çinê bî zî mi nuştînî. Mi bi xo bawer kerdînî ke ganî na lehçe bêro nuştîş, cuwera (coka) mi nuştînî. Ma tam nêzanî, labelê hîrê-çar milyonî merdim kirmancî qisey keno. Cuwera ganî ê zî xo ifade bikerî. Verê heme çî ez wazena hîssanê xo ifade bikera. Gama ke merdim nuseno, merdim wazeno eleqe bibo. È ma inasar çî çinê bî. Zor bi, labelê mi bi xo vatînî ez nusena, kam se keno wa bikero. Hetanî serranê 1980î wina bi. 1990 ray pey tek-tuk çî vejîyay.

Ewro tayê kitab û kovarî vejîyênî. Ferqê ewro o yo ke hîna vêşî (zaf) yeno nuştîş û wendiş. Semedo ke vêşî ihtiyac vejêno orte, milet eleqedar beno, no baş o labelê çî heyf ke kalîteyê nuşteyan (yazîyan) zaf aver nêşîyo. Kalîte nizm o. A roje ra hetanî ewro kalîteyê nuşteyanê kirmancî zaf aver nêşîyo. Sewîyeyê nuşteyan nizm o. Ez to rê yewna mîsale vaja; na weşe nîya labelê rastîya ma ya. Ez ewnêna (nîyadana) camêrdî kirmancî ser o gramer nuşto, ferheng nuşto, labelê o bi xo herfan nêşinasneno. Şar gama ke şono mektebo verên herfan museno (bander beno), ê ma mîrikî gramer veto, herfan nêşinasneno. Mîrik kitab vejeno, hema herfan nêşinasneno. Tayê estî tercume ke kenî bi kirmancîya dewa xo tercume kenî. Labelê kesê ke nusenî yan zî tercume kenî ganî weş kirmancî bizanî. Ganî bi kirmancîya dewa xo tenya nêvinderî, kirmancîya mintiqayanê bînan zî bimusî.

-*Ez nêzana şima qet lêkolîn kerdo yan nê, zaravayê kurdî kînga jobînan ra cîya bî? Yan jî nê zaravay kînga vecîyay meydan?*

-Teskîtkerdişê nê meseleyî zaf zehmet o. Çirê, ti zanî? Semedo ke materyalê nuşteyê kurdî yo kan (kehen) destê ma de çinê yo. Kirmancî tenya nê, bi kurmançî, kurmançîya başûrî (sorankî) û gorankî zî materyalo kan çinê yo. Lehçeya kurdîya ke tewr (en) verî ameya nuştîş

gorankî ya. Edebîyatê na lehçe zî hezar serre ra kantir (kehenêr) nîyo. Yewbînî ra ciyabîyayîşê lehçeyan hîna kan o. Semedo ke ti wextê nê ciyabîyayîşî fam bikerî ganî materyalo hîna kan to dest de bibo. Mavajî gorankî seserra 11. ra pey ameya nuştîş. Seserra 8. de yan zî 3. de kurdkî çi tewir bî, Îsayî ra ver çi tewir bî? Ma nêzanî, çunke destê ma de materyal çinê yo. No ware de spekulasyonî bibî zî zanayîşo rast çinê yo.

*-Temam. Beylû nîyo kamco zarava raver a. Enka dirûm senîn o?
Kamco zarava zêde raver a?*

-Averşiyayîş girêdayeyê meseleyê sîyasî yo. Lehçeya kurdkiya tewr (en) girde kurmanckî ya. Tewr zaf kurdî bi na lehçe qisey kenî. Labelê semedo ke rewşa (durum) sîyasî ya Kurdîstanê Başûrî yewna tewr bîya, kurmanckîya başûrî (sorankî) zaf ameya nuştîş. Herçiqas kurmanckîya başûrî lehçeya tewr girde nîya zi 1920an ra nat îmkanê nuştîş dîyo. Rewşa Başûrî ya sîyasî hetanî cayê musaît bîya. Kam lehçe îmkanê sîyasî bivîno, a lehçe xurt bena. Rewşa sîyasî faktoreke muhîm a, labelê mesele tenya rewşa sîyasî ser o nîyo. Însan bi xo zî ganî xebate bikero. No zî faktorêk o. Yanî yew girêdayeyê rewşa sîyasî yo û yew zî girêdayeyê ma yo. Eke nê her di çî têdir paralel weş şêrî, vernîya ziwanî abena. Eke nînan ra yew tenya bibo, zeîf beno. Eke her di zî nêbî xora şono.

Kurmanckîya başûrî semedo ke fersend dîyo, nusîyaya, sero kar bîyo, merdim şîno (eşkeno) vajo tenê (biney) aver şîya.

Avantajê kurmanckî zî zafbîyayîşê kurmanckîqiseykerdoxan o. Yê dîyine, kurmancî mîyanê dewletanê cîya-cîyayan de yî. Mavajî Ermenîstan de estbî. Uca semedo ke rejîmê Sovyetî musade kerd, kurmanckî nusîya. Kurmancê Ermenîstanî beno ke qasê nufûsê Diyarbekir zî çinê bî, tîya kurdkî yesax bi hema uca nusîya. Kurmancî Kurdîstanê Rojhelatî, Başûrî û Suriye de zî estî. Bi kilmî, merdim şîno vajo semedo ke kurmancî zafî û mintiqayanê cîya-cîyan de yî, istiqbalê kurmanckî baş aseno. Ewro ra pey zehmet o ke kes bişîno vernîya nuştîşê kurmanckî bigîro. Beno ke bişîno (bieşko) zeîf bikero; dewî bî vengî, tayê kurmancî şîyê metropolan; şînî qels bikerê hema nêşînî vernîya ci bigîrî.

Lehçeya gorankî, lehçeyanê kurdkî ra hetê edebîyatê nuştîkî (yazılı

edebîyat) ra tewr kan a labelê ewro bi na lehçe hema-hema ke nênuşiyêno. Goranan cengê û Iraqî de zaf zerar dî. Îstîqbalê gorankî baş nêaseno.

Yê kirmancî (zazakî) zî rewşa xo krîtik a labelê kirmancî zaf tay (tikê) nîyî, çend milyonî estî. Ganî kurdi wayîr ro kirmancî vejîyî.

-Qeybî kurdan ziwanêkew jobûyîn mimkûn o?

-Ziwano yewbîyaye mumkun o hema zaf zor o. Çirê zor o? Ez çend sebeban vaja. Semedo ke ziwan bibo yew, tayê faktorî lazim i. Ziwan xo vero nêbeno yew. Mavajî semedo ke ziwan bibo yew, ziwanêko milî virazîyo, dewletêka milî lazim a. Eke dewleta nêbo zî ganî federasyon, yan zî otomîyêka raştikêne bibo. Eke statuyo sîyasî nînan ra cêr bibo êdî zehmet o. Statuyo sîyasî çend kêmî bibo, no ehende zehmet beno. No fîkrê min o.

Wexto ke tayê faktorî nêri ca, lehçeyî nêbenî yew. Yew faktoro muhîm halê sîyasî yo labelê tenya no bes nîyo. Lehçe û şîweyê ke pêra nêzdî yî, hîna asan benî yew. Mavajî kurmanckî û sorankî yewbînî ra hîna nêzdî yî, kirmancî hîna dûrî ya. Hetê ziwanî ra tayê çî yewbînî ra dûrî kewtî. Eke dewleta kurdan bibo zî yewbîyayışê kurmanckî û sorankî hîna asan, hema yewbîyayışê kurmanckî û kirmancî hîna zaf zehmet o.

Labelê merdim şîno tayê çiyan bikero. Merdim şîno se bikero? Verê heme çî ganî alfabe û rastnuştiş (îmla) yew bibî. Hetanî ke dest ra yeno termînolojî yew bibo, yanî termê newe yê ke mîyanê mileti de çinê yî, mavajî termê îdarî, huqûqî, sîyasî, felsefî û ê bînan bikero muşterek. Çunke nê termî heme lehçeyan rê lazim i. Termê ke yew lehçe de çinê yî, merdim şîno lehçeyanê bînan ra bigîro. Wexto ke termî û çekuyê neweyî virazîyenî zî politikaya ziwanî ya milî û muştereke muhîm a. Kurdan ra zaf merdimî qalê yewbîyayışê ziwanî kenî labelê çi heyf ke goş nê meseleyan ra nêkewenî. Ti do vajî senî? Mavajî kurmancî gama ke nusenî yan zî terman peyda kenî, bala xo nêdanî kirmancî ser, goş pa nêkewenî. Soranan zî gama ke termî peyda kerdî, bala xo zaf nêdaya lehçeyanê bînan ser. Lazim o gama ke ma termînolojî tesbît kenî, ma bala xo bidî kurmanckî, kirmancî, sorankî û gorankî ser; hetta eke mumkun bibo ma têde pîya termînolojî tesbît bikerî. Eke wina bibo hîna hol beno. Hema wina nêkenî. Soranan ê xo tesbît kerdo, ne kurmancan ra persay, ne zî kirmancan ra. Xora ê vanî "Ziwano standard

esto”, yanî lehçeya ïnan a! Kurmancî vanî ”Ma zaf i” û zaf rey goş lehçeyanê bînan ra nêkewenî.

Ma (yanî Grûba Xebate ya Vateyî) gama ke terman tesbît kenî, ma ewnênî (nîyadanî) kurmanckî ra zî, sorankî û gorankî ra zî. Yanî ma bala xo danî ïnan ser zî. Ganî tesbîtkerdoxê lehçeyanê bînan zî wina bikerî.

Meseleyê alfabe, rastnuştişî û termînolojî ra teber lazim o hacetanê massmedya de zî yew politikaya ziwanî ya milî û maqûle bibo. Ewro televîzyonî estî, televîzyon faktorêko muhîm o. Televîzyon û rojnameyan de merdim ganî giranî bido çîyanê müşterekan ser. Mavajî spîkerê/spîkera televîzyonî wexto ke qisey keno/kena yan zî programan virazeno/virazena eke tenya bi fekê dewa xo qisey bikero/bikera, şarê mintiqayanê bînan nêfikirîyo/nefikirîya nêbeno.

Merdim nê çîyan ser o videro zî garantî çinê ya ke heme lehçeyî benî yew. Çunke yewbî yayışê lehçeyan asan nîyo. Labelê eke politikaya maqûle tetbiq bibo, lehçeyî yew nêbî zî nêzdiyê yewbînî benî, merdimê ma hîna asan yewbînan ra fam kenî. No mesele bi zor yan zî tehda û metodanê antî-demokratikan zî hel nêbeno. Hetta metodê winasî benî sebebê reaksîyonanê xiraban. Beno ke tayê merdimî vajî ”Ma hema kurmanckî safî nêkerda, wa kîrmanckî zî ma rê probleman nêvejo, nênusîyo”. No mentiq şaş o û zerar dano kurdan. Fîkrê inasarêni kîrmancan kurmancan ra serd kenî û dûrî finenî. Ganî ma no xusûs de zaf dîqet bikerî. Ganî televîzyon, rojname û kovarê kurdan zî hîna zaf ca bidî kîrmanckî. Mavajî yew kurmanc û soran televîzyonê kurdkî de cirê xeberan bi lehçeya xo goşdarô, cirê yew kîrmanc bi lehçeya xo nêgoşdarô? Berpirsiyarê kurdan ganî cewabê nê persan bidî? Eke cewabê nê persan pratîk de nêro dayîş, edebîyatê birayıye pere nêkeno.

-Ez xeberdanê to ra nê vecî; gere zaravay zehf nêzdî jobînî bibê?

-Ez vana mumkun o. Eger merdim politikaya ziwanî ya maqûle tetbiq bikero hêdî-hêdî nêzdî yewbînî benî. Eger politikaya to şaş bo, no mesele şîno dûrî kewo û zehmet bibo; hetta qiseykerdoxanê nê lehçeyan mîyan de problemê hîna girdî zî şînî vejîyi. Semedo ke ewro dewleta kurdan çinê ya, semedo ke tayê lehçeyê ma yewbînî ra dûrî yi, ganî her lehçe bêro nuştiş. Ganî kes kesî rê manî nêbo, hetta eke bişîno bibo destek. Heto bîn ra hetanî ke mumkun bo ganî alfabe, rastnuştiş û termînolojîyê

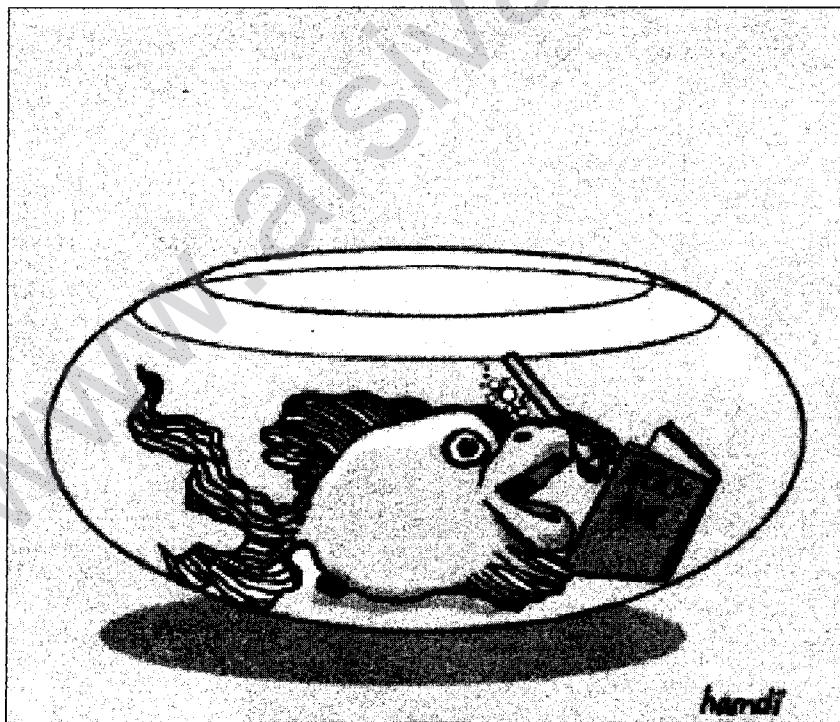
nê lehçeyan müşterek yan zî nêzdiyê yewbînî bo. Ganî qiseykerdox û nuştoxê heme lehçeyan dîqetê naye bikerî. Gama ke yew nêkero, o bîn zî vajo "Ti diqet nêkenî, ez zî nêkena. Ti kam î?" o wext kurdî yewbînî ra dûrî kewenî.

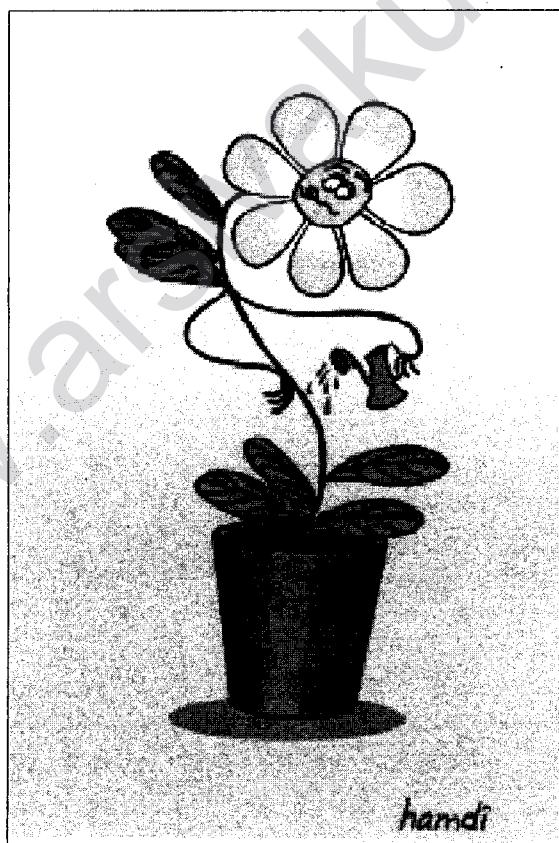
Rewşa sîyasîya ewroyîn a kurdan de tehlîkeyê nê meseleyî hîna zaf o. Çirê? Çunke gama ke partîyê kurdan, kurdî çarçeweya Tirkîya de mendî û heqê xo tenya na çerçewe de waştî, no mesele zehmettir beno. Çunke gama ke mesele wina bî, muxatabê her di lehçeyan zî dewlete bena. Dewleta merkezî. Xora hesabê dewleta merkezî zî nîno ke kurmanckî û kirmackî bibî yew. Wexto ke muxatabê kurmancan zî, yê kirmancan zî dewlete bibo, fersendê merdimanê ke wazeni kurmancan û kirmancan yewbînî ra dûrî bifinî zaf beno. Mavajî berpirsiyarê dewlete û tayê kesê şovenî yê ke nêwazeni heqanê kurdan bidî, vanî "Tewir tewir kurdî esto? Dewlete heq bida kam kurdî? Kurmanckî yan kirmankî (zazakî)?" Kurdî zî ganî biaqil bî. Ganî yew nêvajo "Tenya kurmanckî" yan zî "kirmancî". Ger tayê kurdî vajî "kurmanckî", tayêna zî vajî "kirmancî", nêbeno. Xora ê wazeni ke ma ra tayê vajî "kurmanckî", tayêna zî vacî "kirmancî" û ma verdî pê. Verî eşîrî verdaybî pê, dima mezhebî; nika zî wazeni lehçeyan verdî pê. Ganî merdim dîqet bikero. Vera persanê inasarênan ganî ma vajî "No mesele meseleyê ma kurdan o. Di lehçeyê ma Bakûr de estî: kurmanckî û kirmancî. Heqê nê her dîyan zî esto. Gama ke nê her di lehçeyî bêri wendîş û nuştiş kesî rê zerarê xo çinê yo."

Hamdi OZYURT

vatişê bêvateyî

hamdi

VATEYÊ VERÊNAN

Arêkerdox: Fırat ÇELKER

Aqil serran de nîyo, sere der o.
Astorî danê pêra, werte de herî şonê.
Baqil qesê xo zano; bom ci zano, ê vano.
Çem derbazbîyayen de astor degiş nébeno.
Çêyo bê cinî, mendo re areyê bê awe (axwe).
Çuwala tale tîk nêvindena.
Çuwala kane hertim pol wazena.
Dare kerm, însanî derd weno.
Dîwaro raşt nêrijîno.
Ebe (hebe) hera lenge nêvecîyîno ko.
Ê (yê) ke zanê nêvanê, ê (yê) ke nêzanê vanê.
Fekê kutikî ra aste nêno guretene.
Heq koyan vîneno, ci ra vare varneno.
Her dare ra koçike nêbena.
Here ra vato “Bê govende”, vato “Ya awe (axwe) lazim a ya kolî”.
Hevalê qilancike, pirnika xo tim û tim cî (gî) der a.
Hîrre-hîrra astorê bozî, piştiya gayê sûrî ra wa.
Însan ke bî her, pîyayê palankerdene zaf ê.
Kor muso ketan (zingilan), nêvindenô.
Maya însanî ke merde, pî însanî rê beno babalix.
Merdene teyna va xo bigoyno.
Mêş a cî (gî) cî ra dûrî nêkuna.
Mîya girêdayîye cayê xo de çerena.
Mîya merdiye vergî ra nêtersena.
Mordemo vêşan, vêre beno mird, çim vêşan o.
Pê koyan de bibo, binê hardî de mebo.
Qîymetê zernî serraf zano.
Sere şî kotî, lingî şonê uca (uja).
Şono şaristanan ra êno, şono goristanan ra nêno.
Zerîya mordemî kamî de bîye, rindeke a wa.
Zêde qiseykerdene (qesîkerdene) de zurî vecînê.
Zurê pîlan qijkekî zanê, nêdanê ru (rî) ra.

VENGBÜREK

Arêkerdox: Jêhatî ZENGELAN

Yew dostê cenêrda yew mîrikî beno, cenêrda yey dim a geyreno. Yew lajê inê mîrikî zî beno, namey yey Vengbûrek beno. Yew roj Vengbûrek ewnîno ki yarê dayki honî yo dayki heti yo. Ewnîno tera (tira), dindono seqênenô; şûno.

Yarê dayki, dayki ra vono:

-Ti se kena kena, ti serey inê wena. Nêki ma tehm yemnon ra nêveynenî. Inê vinî ki.

May Vengbûrekî şûna patîron pewjena, xo kîşton ra bestena. Hetonî lajê yay yeno, patîrey wişkî benî. Cenêki xo kîşton ser o tadona, patîrey wirdi benî û xirt-xirt kenî, veng vejenî. Lajê yay vono:

-Dayê, qey se bîyo to? Ino çi veng o yeno?

May yay vona:

-Lajê mi, inê caxê mi şikêni. Ez nêweş o, halê mi çinî yo.

Lajê yay vono:

-Qeyî, çina ra, çi bîyo to?

Vona:

-Lajê mi, ez şîya hekîmon, mi ra va “Ti qesbay ay estorî bûra ti wes bêna, nêki xelasa to çinî ya“.

Lajê yay vono:

-Dayê, ez estorî qirbonê to keno; ez inkay şûno sere birneno.

Dono piro şûno hewş, ewnîno ki estor “kirr-kirr” binê xo keneno, vono:

-Ya heywon, to çi zona ki ez yeno to sere birneno?

Estor vono:

-Vengbûrek, ez zono ti mi sere birnenî. Hima bizoni ki may to rîy xo şîya kena. Patîrey xo kîşti ra bestî, xo qelebnena, patîron ra veng vejîyêno, vona “Caxê mi şikêni“. Vona “Ma estorî zeh kerî“, tera pey zî to zeh kenî.

Namey estorî zî Vengbûzek o.

Vengbûrek wardeno yeno keye. Kalmey (şimşêrê) xo besteno, toy altunon xo rî gêno, wenîseno estorê xo û terkî dîna keno.

Şûno yew ca, mavajî seki bêro Pîrajmon ⁽¹⁾. Yeno eyel-meyelî kavirî berdî Bîrekê Qerî ser, çerînenî. Yew gedeyî ra vono:

-Ho to rî yew altun, yew kavirî bidi mi; ez kelley yey vejeno û wa ayo bîn pêrû (pêro) to rî bo!

Yew altunî dono bede. Yew kavirî gêno, sere birneno; kelley yey gêno, veng keno, meqlûb keno û xo sere ra ceneno û ayê bînî ca verdono. Di hebî muyon zî estorê xo ra kaş keno, estorê xo veradono, estor şûno.

Dono piro yeno, yew kuça ra şûno, ewnîno ki yew wistawo zêvker ha serê kuça di gîştirîyon û bazinon verazeno. Xo yew hûkda bonî ya nono, ewnîno zêvkerî ra la zêvker yey nêaqilîno. Hima çend seetî ra pey bide aqilîno. Ewnîno ki hetonî yerey ewca di vindeno, şûno yey gêno ono xo het, vono:

-Keçeleko pintî, to şefeqî ra xo ewca têpiringnawo, ti ewca di çi vindertî?

Vengbûrek vono:

-Wista, ez nêewtawo bêro to het la ez wazeno xo rî yew wistayê sey to het şagirdey biko.

Wista vono:

-Bê mi het!

Şûno mîrikî het, weyra xebetîno.

Yew roj ewnîno keynay yew keşîşî omeyi, di çimon dîya di çimon nêdîya. Yew gîştiri ha tedire wo, dona wistay, vona:

-Wista, mi rî iney verazi.

Vengbûrek vono:

-Wista heyro, ti inê gîştirî bidî mi, ez verazo.

Wista dono bide. Yû ay gîştirî gêno verazeno, temom keno. Yew roj keynay keşîşî yena, vona:

-Gîştirî mi temom bîyo? Bidi mi.

Vengbûrek vono:

-Sêmê to qelp bi, yemnon (yewbînan) nêtepîş.

Keyneki dona piro şûna.

Abihewa vêreno.

* * *

1. Pîrajmon (Pîrajman): Yew dewa Pîranî ya.

Yew roj dêwî hîrê hebî keynonê padîşay benî. Delal vê (veng) dono vono:

-Padîşay vato "Kom bêro şêro keynonê mi dêwon ra bigiro û bîyaro, ez xelay yey zî dono û keynonê xo zî dono bede".

Kom û kom şûnî? Vonî "Lajê qazîy û lajê miftîy şûnî".

Vengbûrek dono piro şûno padîşay het, vono:

-Padîşay mi, ez zî şûno.

Vono:

-De (der) gêrê wa ino keçelo pîs zî tadir şêro. De rî estoron tepîşeno.

Vengbûrek şûno wistay xo het. Wista yew kuz dono bede, vono:

-Şû ma rî awk bîyeri.

Kuzê xo gêno, şûno eynîy ver. Pûsteyî (posteyî) xo sere ra vejeno, pêşeno, yey û kuzî weyra dekeno binê yew dirrik û nimneno. Ay di hebî muyonê estorê xo pêra şûneno, estorê yey yeno. Cilonê cengî pera gêno, kalmey xo besteno, wenîşeno estorî û şûno. Ay wir dî (her di) ver di, yû zî yini dima şûno. Seki şêro Eynîyo Sipî, weyra yini reseno. Silam dono yini, perseno vono:

-Şîma se ra şûnî?

Vonî:

-Willay dêwon keyney padîşay ma berdî, ha Qesra Tucêr de yi, ma şûnî bede.

Vengbûrek vono:

-Keyney padîşay ma zî berdî, ez zî şîma dir yeno, ma pîya şêrî.

Heme hîrê têrey kuwnî û acêr ginêni. Seki bêrî Pîron (Pîran). Şûnî yew kureçî het. Çelîg ra çewres hebî sîkkeyon verazenî. Dekenî heqbon, estoronê xo wenonî û şûnî. Şûnî bindê quesri, estoronê xo ra yenî war, heqbon ra sîkkeyon vejenî û vonî "De ma bikuwî".

Yew şûno yew zinarî xo kift a nono ono, dono piro; req û req seki terû (tiro) şêro. Vengbûrek vono:

-Ona mekê kutikzay kutikon!

Vonî:

-Qeyî?

Vono:

-Yew wa vajo "tirt" yew zî vajo "pirt", rehet tera şûno.

Ewnînê ki nêbeno, şûnî heqbe ra morjon gêni onî. Yû gêno hetonî cor dono dêson ro û tepîşenî şûnî dêsi ser. Ewnînê ki dêw ha tembor (tembur)

ceneno û heme hîrê keyney reqesêni. Keynekî ewnînî cor û Vengbûrekî veynenî, vonî:

-Ti se kenî? Mela ti iney bikişî!

Keynekî dêwî ra vonî:

-Ti vonî “Reqse şima reqs nîyo”. Temborê to tembor nîyo ki reqsê ma reqs bo! Ona milê xo bidereynî, weş tembor bikuw!

Yû ki milê xo dereyneno, Vengbûrek kalme dono piro, milê yeş dera keno.

Dima keynon gêno yeno serê quesri, vono:

-Bewnî, ina keyna lajê qazîy rî! Wa erd ro nêgina.

Ü keyna veradono. Toy erd ro ginena, toy hewa ra tepîşenî. Keynaya bîni zî veradono, vono:

-Ina zî lajê miftîy rî!

Keynaya şiniki (şeniki) zî xo rî verdono, vono:

-Bewnî, ina waştay min a! Sew erd ro bigino, ez şima parce keno! Ez şima gonî nêverdono!

Di muyonê estorê xo dono aya keynaya şiniki, vono:

-Ti ki şîya war, inê muyon têra ker; yew estor yeno, wenîş û şû heyonî binê dewi. Ay muyon bigîri bierzi û estorî veradi, wa şero.

Yê ki şûnî, yû zî yeno war la se keno nêkeno nêşêno berê quesri akero.

Dêwî mêtê nalon û sîyê müşûnon dekerdi tewredê estoron, estoron ver a kerdi. Vengbûrek ewnîno ki estorî tewron têşonenî, mêtî û sîy vonî “xirt” û “xirt”. Şûno berê emarî (embarî) akeno, ewnîno ki eskijî û findiqî ha dekerde yî. Eskijon û findiqon nono estoron ver, estorî yew heftे wenî û xo yenî.

Zîn erzeno yew estorî ser, wenîşeno û ay bîni zî pa besteno. Qesri ra vejîno, vono “Ma lez şêrî, wa dêw ma nêreso”.

Yeno binê dewi, muyon estoron ra kaş keno û yini zî veradono, şûno.

Yeno dewi la nêewtono şêro keye, wistay het. Xo het vono “EZ inkay şêro, wista mi ra vono “Ti şîy kura, qewason (eskeran) ti berdi kura pey to kar kerd?” Mi vîr di nîyo ino çend rojî yo ki ez şîya”. Şûno eynî ser. Binê dirrik ra pûsteyê xo vejeno, xo sere ra besteno, ay pertalon pera gêno, kuzê xo gêno, awk dekeno û şûno.

Şûno xo hûka dêsî ya nono, wista yeş veyneno, vono:

-Keçelo pintî, eyrû (ewro) des û hîrê rojî yo ki ti şîy. Ti kura mendî? Qewason ti berdi kura, pey to ci sixre kerd?

Vono:

-Wistay mi, ez se kero! Qewason ez tepîsto, ez vera nêdawo. Mi toley daron xo kift di kaş kerdî, paşa mi pêrû rês bîya.

Wista vono:

-Qey ci heqê yini esto ki inahewa ezêt bikî to? Ez hey şero tera perso.

Vengbûrek vono:

-Wista, heyronê to beno, gûş pa mekuw, fek tera veradi. Ti şêrî ina hew yenî mi benî kişenî.

Yû ki ona vono, wista fek tera veradono.

* * *

Wexto ki Vengbûrek şibi quesra dêwî, weyra ra yew erbêşo (hargûşo) zerrên, yew tozîyo (tajîyo) zerrên û yew zî zerenco zerrên xo dir erdibi, hergû yini ra yew bi.

Toy zemon ra pey, yew roj padîşa nêweş kuwno. Hekîmon ser ra geyreno, hekîmî tera vonî:

-Ti şitê şêri û Saya Xelatî bûrî, ti weş benî; nêki weşîya to çinî ya.

Delalî hewna vân donî vonî:

-Padîşay gerrê devon (deveyan) veto, dermonê yey şitê şêri û Saya Xelatî ya. Kom şêro ino (nînan) bîyero, çina ki biwazo padîşa dono bede.

Vengbûrek eşnaweno, wistay ra vono:

-Wista, ay çina wo, ci veng o?

Wista vono:

-De Keçelek to rî ci lazim o! Ti pey se kenî? De şaristonê Hindîstonî yo, hinzar heb delal vân donî. Ez ci zono vono se!

Vengbûrek vono:

-Wista, heyronê to beno, vono se, mi rî vaji.

Wista de rî vono: Egîti şonî şitê şêri û Saya Xelatî onî. Padîşa nêweş o, pey ino weş beno; kom şêro ino bîyero, yew keynay padîşaya şiniki esta, ayay de rî mare keno.

Vengbûrek vono:

-Wista, zonî ez zî emazê (embazê) yini wo.

Hewna vono:

-Ez qestî kena, qestî.

Vengbûrek dono piro ki egîti ha xo hazır kenî, estoron wenîşenî. Yû zî muyonê estorê xo têra dono, estorê yey yeno, wenîşeno û yini dima

kuwno. Şûno, seki bêro binê Eynîy Sipîyî. Ta reseno. Egîtî weyra vindertî. Nêzonî hetê kom kîst a şêrî. Perseno vono:

-Şima se ra şûnî?

Vonî:

-Willay padîşay ma gerrê devon veto. Ma şûnî de rî şitê şêri û Saya Xelatî onî la ma nêzonî ma hetê kuray a şêrî.

Vengbûrek vono:

-Ax bênomisînî! Wa yew vajo “tirt” yew vajo “pirt”, rayer şima ver di abeno.

Yû zî binekî yini ra aqitîno, ewnîno ki yew extîyar ha tera ver o. Extîyarî ra perseno vono:

-Bawkal, ma şûnî şitê şêri û Saya Xelatî onî, ma se kerî?

Extîyar tera vono:

-Ewtîya ra hîrê hebî rayerî şonî: Ino yew rayerê nêageyrayîşî yo, ino yew mavajî şûno Suki (Diyarbekir), yew zî şûno Pîron.

Yeno ay wir dî bînon ra vono:

-Bewnî mi ra. Wa inê yew rayerî ra lajê qazîy şêro, wa inê bînî ra lajê miftîy şêro û inê rayerî ra zî ez şûno. Ma komî dîy ma hewna yenî ewtîya û ay bîno pawenî. De şêrî.

* * *

Ay wir dî şîy, binekî geyrayî, va “Ma kura ra şitê şêri û Saya Xelatî onî!” û şîy yew aşxone.

Vengbûrek ome extîyarî het, va:

-Bawkal de mi rî vaji, ez se kero?

Bawkalî tera va:

-Ti şûnî, yew laya awk to ra ver esta. Lay bûyin a, rêm û gilêji tera yenî. Yew wîrdesi bûri û vaji “Oxx, ci awka weşî!” Ti binekî vêrenî, yew bexçe to ver di vejîno; sayî, alunçî, müşmişî tede zaf î. Yew sayeri zî sayonê tirşon û kateyînon gêna. Şû aya sayer ra zî yew say bûri û vaji “Oxx, ci saya weşî!” Tera pey şû Qesra Beleki. Xonima quesri ha weyra hewn di ya, ti şû bîyeri. Yew eyni esto. Linga şêri qesiyyaya. Taştare ki bi yena eyni, awk ser. Linga xo têşonena. Comêrd bi, rind nîşon bigîri, hin tîrsing bierzi, wa linga yay bigino. Yew darba linga yay esta, wa veradîyo. To ki tîrkemon eşt, xo binimni, wa to nêveyno. Key ki dejê yay nişt, şebatê (şewatê) yay nişt, ay çax şû het, vaji “Mi ina rêşa to

veraday".

Vengbûrek dono piro şûno, ya Ella ya Fettah! Şûno lay ra weno, víyereno. Bexçe ra say weno. Şûno quesri. Xonima quesri hewn di bena, yay zî werezneno. Keyna vona "Ti şû, ez ewtîya vindeno; ti ki ageyrayî ma pîya şêrî".

Dono piro şûno eynîy ser. Taştare beno, şûno xo nimneno. Yew şêri yena, linga yay quesiyaya bena. Çizî û barîya yay bena. Şûna awk wena, yew paş a xo finena. Vengbûrek nîşon gêno, tîrkemon erzeno; dono aya rêşa linga yay ro, darbi veradono. Şêri barena, vona:

-Komî ki dawo ina linga mi ro, inkay mi dest kuwo, ez yey parce keno.

Rêm û rêja ki tera amey û dejê yay ki nişt, vona:

-Komî ki mi rî ina hewli kerda, mi ra çina biwazo ez bişîyo, mi dest ra bêro, ez ono ca.

Vengbûrek kûzik (kozik) ra wardeno, vono:

-Willay mi to rî ina hewli kerda.

Şêri persena vona:

-Miradê to çina wo?

Vengbûrek vono:

-Miradê mi şitê to wo.

Şêri vona:

-Şitê mi pûstedê mi ra vêşîr çîy di nêedelîyeno. Madem ki to mi rî ina hewli kerda û mi zî soz dawo to; lajê mi beri pey hewt koyon di sere bibirni, pûste ki û pûstey yey bîyeri.

Vengbûrek gedî beno. Seki bero Kaşê Cemalon ra sere bibirno. Barî û nalîya yey ewcayon ser kuwna. Yey pûste keno, pûstey yey gêno ono.

Şêri tera vona:

-Mi to ra va "Berî pey hewt koyon, to berd pey hewt lemon". Ez ka to bûro la mi soz dawo to. Çijedê xo ra şit dona bede. Ay pûstî pirrê şit kena. Vengbûrek şitê xo gêno, yeno bexçe ra Saya Xelatî zî gêno. Heqbey xo pirr sayon keno, weneno estorî û rayer kuwno.

Yeno extîyarî het. Ayno weyra pawebî extîyarî verdono, yeno suki. Ewnîno ki ay emazonê yey ra yew ha selexoneyî ver de wo yew zî ha kellexoneyî ver de wo. Yew kellon vejeno, temîz keno, ay bîn zî pewjeno.

Vengbûrek vono:

-Herênî şima se kerd?

Vonî:

-Ma se kerî? Ma kura ra şitê şêri û Saya Xelatî onî?

Vengbûrek vono:

-Ê la sew ez şitê şêri û Saya Xelatî bido şima, şima vistewredê xo rî berî, şima mi rî se kenî?

Vonî:

-Willay ti çina biwazî ma to rî kenî.

Naley estorê xo beno kure di sur keno ono, yini ra vono:

-Timnonê xo acêr dê!

Yê timnonê xo acêr donî, Vengbûrek nalewo sur dono piro. Toy şitê heri û toy sayonê sey çaxılı dono bede. Yê gênî şûnî. Yû zî şûno kalî het. Estorê xo û waştay xo gêno, şûno dewi. Yê zî yenî dewi.

Yê şitê heri û sayonê sey çaxılı donî padışay, padışa weno ki pey weş bibo. La ewnînî ki ihi weşîya çina ya, yû hîniya xirab beno.

Vengbûrek zî yew tasa şitî û yew say beno dono padışay. Padışa ki weno, yeno xo, weş û war beno.

Padışa keynaya şiniki dono Vengbûrekî la keynaya xişni (pîli) vona:

-Şirtê ma estî. Gere toziya zerrîni sênîya zerrîni di bireqesiyo.

Vonî:

-Ma se kerî?

Vengbûrek vono:

-Bênomisînî, yew vajî “tirt” yew zî vajî “pirt”, bes o, tozî û sênî yenî.

Yê vonî:

-Axay ma, ma heyronê to benî, ti inê belay ma ser ra vîyarni!

Vengbûrek şûno aya tozîy û aya sênîya ki keydê dêwi ra erdîbî, ono dono bede. Keynaya pîli donî yewî.

Keynaya bîni zî erbêşo zerrênen wazena. Vengbûrek yay rî zî erbêşo zerrênen ono, yay zî donî ay bînî.

Vengbûrek û keynaya şiniki monenî. Ya vona:

-La zonî yew şertê mi zî esto: Gere zerenco zerrênen yew sênîya zerrêni di kay bikero.

Vengbûrek de rî zerencê zerrêni ono. Keynaya şiniki zî donî yey.

Yû lajeko keçelek o, xişney pey kenî. Yû zî bira hetê yay a nêşûno. Yew piney kergon di moneno.

Yew roj vonî “Herb vejîyawo”. Yû zî wardeno yew qatê cilon pera gêno, muyon têra keno, estorê yey yeno. Estorê xo wenîşeno, şûno

dişmenonê padîşay fetelneno, hergû yewî hetê yew kîşt a velay (vila) keno.

Padîşa vênda bede dono, vono:

-Ti kom î, konca ra yî? Yew keynay mi esta, mi daya yew keçeldê pîsî. Bê, ez tera bigîro û to rî mare kero.

Vono:

-Kom roj?

Padîşa vono:

-Rojo yene bê!

Rojo yene yeno. Vengbûrek kalmeyî destê xo ra nono, destê xo birneno. Dismala cenîya xo wazeno, cenîya yey de rî ona, gêno destê xo ra besteno û şûno pinikdê xo.

Padîşa zî yeno keye, vono:

-Cenêki, eyrû yew ome, ay dişmenî pérû vela kerdi û ma yini dest ra xelesnay. Mi soz da bede, mi va “Bê, ez keynay xo dono to”.

Cenîya padîşay vona:

-Namey yey çina wo? Ti namey yey nêpersayî?

Padîşa vono:

-Va “Namey mi Axayê Qorçon o”.

Cenêki vona:

-Key yeno?

Vono:

-Rojo yene yeno.

Cenêki vênda keynay xo dona vona:

-Keynay mi, no keçel çina wo ti het vindena! Bê xo bisû, rojo yene Axayê Qorçon yeno, pîy to to dono bede. Fek inê keçeli ra veradi.

Keyneki tencireyî ser nona, awk germ kena. Yû zî destê yey dejeno, destî ver nîwes o; pinikê kergon di paştî ser kewto û naleno. Destê xo gêno seredê xo ser nono. Keyneki ewnîna, vona:

-Dayê, dayê, cilê ma ha veşenî! Ez vono qey Keçelekî adir panawo!

Û vazdona şona fekê berê pinikî, ewnîna ki yû paştî ser o qelebiyaye wo. Aya dismali veta, cilê newey pera girewtî û destê xo rîdê xo ser nawo, ha naleno. Keyneki vona:

-Qey mîrdek to hetonî inkay xo ona nêkerd?

Yû vono:

-Jinik, min ji te ra nego “Ser axayê te u Axayê Qorçon tune ye”?

Keyneki vazdona şûna vona:

-Dayê, min ji te ra nego "Ser axayê min tu Axayê Qorçon tune ye?"

Were mîze ke halê axayê min çawa ye!

Vistewrîya yey yena, ewnîna tera, vona:

-Ino xorto delal, ma xişney pey kenî!

Yewî erşawenî, şûno padîşay ra perseno vono:

-Axayê Qorçon nêome?

Padîşa vono:

-Meşti yeno.

Nimajê (şodir) Vengbûrek cilonê xo pera gêno, cenîya yey vernî di yû

zî dim a, şûnî key padîşay.

Padîşa ver ra wardeno, vono:

-Axayê Qorçon ti yi?

Vono:

-E.

Marey yini hema nêbirnawo. Padîşa vono:

-Ti gere toziya zerrêن bîyerî maseyî ser nî, ma hima mare birnenî.

Vono:

-Kom toziya zerrêن verazeno?

Vonî:

-Wa wista verazo.

Vengbûrek şûno wistay het, vono:

-Wista, min işev xewnek dî. Du heb qewas hatin, wistayê min girtin
û birin mala padîşê.

Wista vono:

-Bêmira, qey ci karê mi key padîşay di esto?

Vono:

-De gurey hewnî yo, ez ci zono!

Binekî moneno, di hebî qewasî yenî, wistayî benî.

Wista padîşay ra vono:

-Padîşay mi, ti mi ra se vonî?

Padîşa vono:

-Ti gere yew toziya zerrêن virazî, sênîya zerrêن ser nî, bîyarî; ma
marey keynay mi birnî.

Rojo bîn Vengbûrek ewnîno ki wistay destî kalekon a bestî, ona
vinderto, vono:

-Wistayê min, çi ye, çi qewimîye? Ezê rabim serê şaristanî bikim bin, binê wî jî bikim ser!

Wista vono:

-Keçelek, rojo ki ti omey mi het, mi zona ki to ra mi rî xêr nîyno. Mi yew nefhet to ra nêdî. Ne ti bî ne nomey to bo! Padîşa vono “Ti gere yew tozîya zerrêن, sênîya zerrêن ser o bîyerî ki ma marey keynay mi bibirnî”.

Vengbûrek vono:

-Ti çi donî mi ez inê gureyî to ser ra dehf (def) bikero.

Wista vono:

-Yew keynay mi esta, çavres a; çe (çi) ray çimê nomheromî bede nêginawo. Ti inê belay mi ser ra dehf bikerî, ez dono to.

Vengbûrek vono:

-Ti yew telîsa findiqon bîyeri û şû. Nimajê bê, tozî û sênîya zerrêni beri.

Ay çîyo ki yey waştbi, wista de rî ono. Yû zî muyonê xo têra dono, heme hîrê estorî yenî. Ay findiqon estoron ver di rokeno, estorî wenî.

Wista keynay xo ra vono:

-Keynay mi, hey şû bewnî Keçelek ha se keno!

Keyna yena, tirkdê berî ra ewnîna eki yey dawo balikon, ha vêr dono û yew çîy zî vono “kirt”, “kirt” çîy weno, tehneno. Keyneki şûna vona:

-Bawo, yû ha balikon vêr dono, seki çîy zî yew çî bûro, ona “kirt-kirt” keno.

Wista vono:

-Keynay mi, ez vono zerrîya yey waşt, yey va “Wa findiqon bîyero ki ez bûro”.

Nimaj beno, wista şûno. Vengbûrek vono:

-Wistay mi, bê.

Û estoron veradono. Tozîya zerrêن û sênîya zerrêن gêno xo sereyî ser nono, teber kuwnî. Vono:

-Wistay mi, ti nêvajî ha!

Wista vono:

-Nê, nê, ez nêvono.

Donî piro şûnî berê padîşay ver di ronenî. Vengbûrek vênda keyneki dono, keyneki yena. Yû dest erzeno pey milê keyneki û vono “milç” yew lewi keyneki ra dono. Wista terseno vazdono, şûno xo yew xirbi di

nimneno.

Altunon dekenî yew dismali, donî Keçelekî. Keçelek gêno û nerdûnon ro acêr gineno. Ewnîno ki wistay xo xirbi di derênawo. Vono:

-Wistay mi, ti çi rî perrayî? Bewnî, ina yew dismala altunon daya mi, sew ti nêperraynî daynî to zî.

Vista vono:

-Keçelek, Keçelek, bêmcal! To ay egîton het lewi aya keyna ra day, ez ewtaynî vindo.

Vono:

-Le-la egît ez o, ez o!

* * *

Keyneka wertin zî ayhewa erbêşo zerrêñ wazena. Hewna vênda wistay donî.

Monena keyneka şiniki. Vengbûrek wistay ra vono:

-Wistay mi, nimajê delal vên dono vono “Çi esparê ki inê şaristonî di estî, wa bêrî binê quesri ra vêrî, keynay padîşay say day seredê komî ro, padîşa keynay xo dono adeyî”. Bê ma zî şêrî.

Vono:

-Wa bo.

Ina hew Vengbûrek ay cilonê xonê rindon pera gêno û aya dismala keyna padîşay gêno destê xo ra besteno, şûnî. Şûnî binê quesri ra vêrenî. Keyneki destê yevo ki dismali tera pişta ya veynena, vona “şeerq” say dona piro.

Vonî:

-Yoniş, xelet! Hewna bêrî!

Hîrê dûnimî hin kenî, heme hîrê dûnimon zî dona yey ro.

Wista wardeno vono:

-Ne yoniş ne xelet! Hîrê dûnimon di zî daya Keçelekê mi ro. Şima gere ina keyna bidî Keçelekê mi!

Welhasilê kelom yay zî onî donî Keçelekî.

* * *

Yew roj vonî “Espirî şûnî estoron veradonî”. Vista vono:

-Keçelekê mi, de ti ewtîya dikon di vinderi, ez şûno temaşe.

Şûno yew dari ser o vindeno. Tera pey Vengbûrek zî şûno. Muyonê

xo têra keno, estor yeno; wenîşeno bede. Kalmey xo kaş keno, lajê qazîy û lajê miftîy fetelneno. Mavajî yewî beno dekeno Gûlda Tuyerekî yewî zî beno dekeno Gûlda Nehmeton. Ewnîno ki wista ha dar ra wo, şûno binê dari. Kalmey xo weşoneno, yew ina kîsti di yew aya kîsti di, wista dari ra kuwno; wir dî lingê yey şikêni.

Vengbûrek ageyreno şûno dikon. Xeberi yena, vonî “Lingê wistay şikîyayî, şar dekewto binê pûlonê yey, ha onî”.

Onî, Vengbûrek vono:

-Wista, ci bûye? Ezê rabim şaristanî wistayê xu ra qurban bikim, sedeqe bikim!

Wista vono.

-Keçeleko bêmcäl! Rojo ki ti omeyî mi het, mi to ra yew xêr nêdiyo!

Vono:

-Wistay mi, qey se bi?

Wista vono:

-Willay ez dari ra bîyo, yew egît ome; kalmewo yew ina kîsti ra yew zî aya kîsti ra da dari ro; mi xo vist, lingê mi şikîyayî.

Aya ser ra wistay weş keno. Xo bi padışayî dono şinasnayîş. Heme hîrê keynon zî gêno; keynay Qesra Beleki, keynay Qesra Tucêri û keynay wistay. Yû û inê hîrê keynekî espar benî û verê xo donî acêr.

Zaf şûnî, toy şûnî, keynay Qesra Beleki vona:

-To verê ez mare kerdo. Çimê pîy to roşna ra şiyî. Ez rûyo (roba), lingonê estorê to ver ra yew wîrdêsa herri bigîro, deker yew dismali, ma berî. Ma xo bede bidî şinasnayîş. Wa yû destê xo ina herri ra kero û rîy xo ra do, çimê yey abenî.

Vengbûrek vono:

-Wa bo.

Keyneki “çing” û peya bena, yew dismala herri dekena û hewna wenîşena estorî, rar kuwnî. Şûnî key pêrdê Vengbûrekî. Berî ver di vindenî, Vengbûrek vono:

-Ez şûno zerre, mi vînda şima komî da, wa aya bêro!

Şûno zerre. Ewnîno ki may yey ha yarê xo reyra kay û kêf kena û pîy yey zî çimon ra şîyo. Vînda keyneka Qesra Tucêri dono, vono:

-Min ji te ra nego “Ez heyânî bavê xu yê kal nebînim, li vê dînyayê miradê min tune ye”? Hele were mêze ke halê bavê kal çawa ye!

Keyneki peya bena, yena zerre.

Ina hewi vênda keyneka Qesra Beleki dono vono:

-Qîzê, min ji te ra nego . . .

Ya zî yena peydê yey di vindena.

Vênda keynay wistay, keyneka çavresi dono, ya zî yena. Heme hîrê pey yey di vindenî. Aya dismala herri gêno, pîy xo ver di, erd di roneno.

Piy yey vono:

-Ya rebbî, şikir! Lajê mi ome. Mi vengê yey eşnawit la çimê mi nêveynenî ki ez yey veyno.

Destonê xo aya herri ra dono û çimonê xo ra dono, çimê yey abenî. Vengbûrek, mara xo û yarê yay pîy xo nawneno, vono:

-Bawo, bewnî ez ino ver ra şîyo! Semedo ki mara mi shit dawo mi, ez nêşêna yay bikişo la ez inê kişeno!

Kalmey xo kaş keno, milê yarê may xo perrneno. Mara xo veradono. Ya şûna, teber ra estorî yay cêra kenî, parça-parçe kenî.

Yê zî miradê xo şâ benî (?).

2. Mi na sanike (estaneke) sey vatisê Dat Mistê Zeyni yê Pîrajmanijî nuştta.

VILIK

Ey vilê min, ti yo vil a
Ez çä ra şîr, ti serî dil a
Sed serr vîyerta ti serwer a
Ti hîviya min sêwirî (sêkûrî) ya

Ti vil, vilê kirdûn a
Erd û erş ra buy dûna
Kirdûn tu ser guîn dûna
Ti fermûnê kirdûn a

Kuwê tu berz î, derê tu xuerî
Tede vîyerinî ruey û behrî
Deştûn mi ra tûn vîyertî
Ti sultanê min sêwirî

Ti cenneta serî erdî
Tu ser ra zaf miletî vîyertî
Ti dişmenûn r' bîya derdî
Kirdî ma tede bîy serhildî

Abdulmuttalîp KOÇ
02.04.2001

BIRAWO AQIL Ú BIRAWO GÊC

Arêkerdox: Mihani LICOKIC

Tiya bî û çinê bî, di biray bî. Birayke gêc o û birayke aqil o. Birawo aqil rocêke şino verê hareyeykey xirabî. Hende vîneno heşêke cor de yena, tersan ver şino xo dewlê hareyî de limneno. Hawnêno heşe zî hamî zerey hareyî. Birawo aqil xo dewle de telêneneno, xo keno pûç.

Piçê bado coy, hende vîneno vergêke zî yeno zere. Dimay vergî ra lorêke zî yena. Yenê nişenê ro, xo rê sohbet kenê. Hergû jo qalê çî xo keno. Heşe vana:

-Ê min helûbêke engemînê min esto, min şikeft de limito (nimito). Ez roc şina henî wena. Eno payîz besê min o.

Verg vano:

-Min bîzî ardî kerdê qiwarme û kerdê deneykew pîl. Ez roc şina xo rê henî tera vecena, wena.

Lore vana:

-Ê min zî kîsêke zêrrê min estê, min mîyanê ena quçe de limitê. Ez roc de rayke yena vecena, henî pê kay kena, ez bena mirde û ez rayna kena kîs, ewca nana ro, şina.

Birawo aqil yeno keye. Serê sibay şino helûbê engemînê heşe ano keye. Şino deney qiwarmey vergî zî ano. Şino mîyanê quçe ra kîsê zêrranê lore zî ano.

Birawo gêc yeno keye, çî bêro! Biray aqilî engemîn, qiwarne, zêrrî, çî kerdo gête. Vano:

-Bira, to enî çâ ra ardî?

Ew vano:

-Ez şîya hareye. Heşe, verg, lore hamey, hergû jan qalê çî xo kerd, cay çî xo va, yanê çî xo çâ limito va. Ez zî şîya min xo rê kom kerdî, ardî. Hal û meselay min ana ya.

Birawo gêc vano:

-Emşo dorê min a!

Û şew şino xo dewlê hareyî de limneno. Hende vîneno heşe hamî, çimê cay hîy ê. Hawnêno verg hame, şinûn o. Lore hamî bêkêf a.

Nişenê ro, heşe bermenâ, vana:

-Joy helübê engemînê min berda, ez qol kerda.

Verg bermenâ, vano:

-Joy deney qiwarmey min berdo, kodikê min daleqnawa.

Lore bermenâ, vana:

Joy kîsê zêrranê min berdo, ez kerik û belike ra kerda.

Vanê:

-Kamo ku esto, şewa bîne etîya goşdarî ma kerda.

Û wirzenê geyrenê, biray gêcî dewle de qefelenenê, perçe-perçe kenê, wenê.

Yanê biray aqilî çî da pê ser, biray gêcî xo na ro ser*.

*Na sanike (fistanike) tayê dewanê Licê de yena vatis.

Rîpelê Fiqrayan:

FILÎT Û DEMÎREL

Arêkerdox: Seyîdxan KURIJ

Cewlîg ra yew merdim beno, ti ra vanî Zaza Filît. Zaza Filît İstanbul di Camî Ayasofya paweno, yew merdim halî xo di yo. Heta ke (ki) serekkomarî (reisîcumhûrî) Fransa Jacques Chirac yeno Tirkîya kes Filîti nisinasneno (nêşinasneno). Rojêk (ruejêk) serekkomarî Fransa Jacques Chirac yeno Tirkîya û wazeno Camî Ayasofya zî ziyaret bikiro. Chirac Ayasofya di gêreno, mîmarî Ayasofya temâse keno, ûnîyeno heykelan ra. Filît zî ho (ha) heykelan het pay ra vinderte yo. Chirac senî ke (sinî go) çim gineno Filîti, her (wir) di polanê (quelanê) xo keno a û ver bi (ba) Filîti vazdeno, vano:

-Waay Filît! Ti ita di çi gêrenî?

Filît vano:

-Ooo Jacques, ti?

Chirac û Filît varar şinî yewbinan ra, herkes heyret maneno. Chirac gêreno a, vano:

-Ez û Filît ma embazê (umbazê) verên î. Wexto ke (waxti go) ez hama serekkomar nibîbiya, Filît ma het xebitîyaynî. O (wi) çîftligê ma di maraba bi, ey (yi) ma ri zaf ardim kerd.

Xebatkarê wezîriyeya karanê teberî ca di hal idare kenî, vanî.

-Mosyo (Monsieur) Filît xebatkarî rêxistinê muhafezekerdişî yo. O gurê xo zaf hol keno, bawerîyê ma bi ey zaf a. Ma wazenî mukafat bidî Filîti.

Chirac zaf memnun beno û têpiyâ gêreno a, şino.

Herkes dar û domarê Filîti di yeno pêser (pyeser). Ti ra persenî:

-Yaw ti Chiracî çâ (kotî, kura) ra sinasnenî?

Filît vano:

-La yi niva?

Ê (yi) vanî:

-To qey (qê) cuwa ver ma ra niva?

Vlate _____

Filit vano:

-Zaf muhîm o?

Bînate ra yew mudet vîyereno ra, herkes Chiracî xo vîr a keno. Na rey (ray) serekdewletî Amerîka Bill Clinton yeno Tirkîya. Clinton zî wexto ke Ayasofya di gêreno, eynî sey (sê) Chiracî wexto ke çim gineno Filîti, polanê xo keno a û ver bi Filîti şino, varar şino Filîti ra, vano:

-Waay Filît! Ti hê (ha) tîya di yî?

Filit vano:

-Waay Bill, ti?

Bill Clinton gêreno a, vano:

-Ez hama newe bîbiya avûkat, yew gurê Filîti kewt (kot) mi, o ame mi het. Mi deway ey giroti. A dewa verêne bî ke mi qezenc kerdi.

Herkes şaş maneno. Wexto ke Clinton şino, ê Filîti ra persenî vanî:

-Yaw ti Clintonî çâ ra sinasnenî?

Filit vano:

-Çi serê şima bidecnî, wexto ke ez xuert (xort) bîya, ez şîya Amerîka. Amerîka di yew gure ame mi sare. Perê mi çinîye bî, mi xwi ri yew ebukato (avûkato) newe dî, byetecrube bi la ma dewa qezenc kerdi. Cuwa pê ez ameya Tirkîya, ita di bîya bekçî, wi (o) zî bi serekdewletê Amerîka.

Ê vanî:

-Yaw to qey hetanî ewro (êr) ma ra niva?

Filit vano:

-Yew dewa muhîmi nîya.

Ancî (hanc) bînate ra gelekî wext vîyereno, yew roje (ruej) Borîs Yeltsîn yeno Ayasofya. O zî wexto ke yeno Filîti ver, vindeno, vano:

-Heval (embaz), nameyê to Filît nîyo?

Filit vano:

-Ê, ez Filît a.

Ancî Filît û Yeltsîn varar şinî yewbînan ra.

Yeltsîn şino, şarî ucay Filîti ra perseno:

-Yaw ti Yeltsînî çâ ra sinasnenî?

Filit vano:

-Mi xuertê (xortîya) xwi di binê komunîstê kerdi, Yeltsîn zî mi o

wext sinasna.

Ê vanî:

-Yaw to qey niva?

Filit vano:

-Ehend muhîm nîyo, ez zaf însanû sinasnena, ez kûm vacî kûm nivacî?

Mudirî muzî hêrs (yers) beno, vano:

-Ti nika (inkê) vanî "Ez Demîrelî zî sinasnena, Demîrel embazî min o".

Filit vano:

-Ooo, Demîrel zaf hol umbazî min o.

Mudir vano:

-Zur mekiri!

Filit vano:

-Ti wazenî ma biceribnî.

Mudir vano:

-Temam ma biceribnî. Rojê şeme Demîrel şino Çewlîg, uca qisey keno.

Ma zî şimi Çewlîg, ma vînî hela (dê) Demîrel to sinasneno yan nê (nye).

Filit vano:

-Temam, ma şimi.

Mudir û muawînî xo û Filît rojê yewşeme şan (şûn) di nişenî otobus û şinî Çewlîg.

Wextî qiseykerdişî Demîrel yeno Meydanî Cumhûrîyetî. Demîrelî hema (huma) dest bi qiseykerdişî xo nikerdo, Filît mudir û muawînî ra musade wazeno û hetî Demîrelî ra şino. Polîsî verî niverdanî Filît şiro (şuero) Demîrelî het la Filît goşî ïnan (guêş yini) di çîyêk vano, naye ser ra polîsî Filîtî vera danî, Filît şino Demîrelî het.

Mudir muawînî xo ra vano:

-Nêbo no (ini) Demîrelî zî bisinasno!

Muawîn vano:

-Nizana, hela ma binê (biney) bipawî.

Bineyna cuwa pey (pê) yew pêli kuwena miyanî şarî, herkes wazeno Demîrelî vîno. Demîrel bi (pa) Filîtî ya vecîyeno kursî (kulsî) ser. Mudir ûnîyeno muawînî xo ra, muawîn ûnîyeno mudirî ra. Tabî Filît zî çimanê xo çarneno ke miyanî qelabalixî di mudirî xo vîno.

Demîrel dest bi qiseykerdiş keno, Filît goşî Demîrelî di vano:
-Ti qiseykerdişî xo dewam biki, mudirî ma kewt, ho erdi di yo; ez
biûynî (biewnîya) dê se bîyo.

Filît kursî ra yeno war, mîyanî qelebalixî ra bi zor (pê zuar) xo resneno
mudirî xo. Mudir ho erdi di yo, xo ra şîyo.

Filît vano:

-Yaw se bi Mudir Beg?

Muawîn vano:

-Mudir beg xo ra şî!

Filît vano:

-Ez Demîrel het di dîya, ayay ra xwi ra şî.

Muawîn vano:

-Nê, aye ra nê. Pey ma di di hebî turîstê almanî bî; wexto ke ti bi
Demîrelî ya vecîyay kursî ser, ïnan va "Yaw oyo (owi) yew Filîti ma yo,
la o merdimo şîşman kam o?" O wext mudir kewt erd, xo ra şî!

GAWANÊ WELATÎ RA ŞÎİRÎ

LÊRO LÊRO

Gelê kurdon Kurdîstonî
Nêpersên xu vîr nêonî
Lazim o g' vaj ez hê bonî
Qey bîyeazadî dewlet monî?

Ey kurdo jaro feqîro
Her ruej ponc rey bîya xu vîro
Şar bîyo dewlet û bîyo mîro
Qey ez bindest û esîr o?

Lêro lêro de hin warzi
Piyerdayîş ma ser bîyo farzi
Bikiş vergon heron gerzi
Wa erd asmên pîya bilerzi

Ey gelê wayon birono
Gueş xu bidên nî kûyono
Halênon lajon pîyono
Veng daw hotê dugelono

Dayê dayê de hê bîyo
Cîtêr rencber ma pîyer şîyo
Xu daw ser gilonê kûyo
Geyrêñ rahar xelasîyo.

20.10.2001

SURGULÊR

Bilbil haw mîyon bax gulon d' o
Çim yi haw sed baxon bînon d' o
Çim mi qey ina dunya di
Haw yo gulê henaron d' o?

Surgulêrê surgulon a
Cey halyenê bilbilon a
Çimon burîyon tîyeser d' dona
Zerr û ciger mi tadona

Engurê Baxon Sursurî
Ez gile b' gile tera kirî
Aşmê ruejî remezon id
Pey fitarê xu akirî

Key ma şimi pey Golavo?
Susarek o warî ma wo
Kar-gurey rindon ona wo
Nazîyon-nuzîyon tim paya wo

Werdegê guelê Hêdirî ya
Guemê yê ha perrê serî ya
Sey hingimîn hebê şekirî ya
Ya ha niştâ mi serî cîger' ya.

01.04.2001

Memo Darrêzî

Intertekst, kontekst og politisk dobbelt-snakk

Yaşar Kemals roman 'Efsendaların Arası'

Hawatîquşkîzînî - Mîlîmî - Memakîrînî - aqîrî

Ez û dîrî 2001

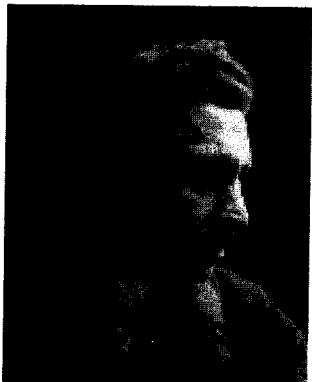
Norveçîkînî - Nûrîvîberîkîpî - Ez û dîrî 2001

NINU - www.ninu.com

Tezê mastir ê embazê ma Memo Darrêzî yo ke
"Efsanaya Koyê Agrî" ya Yaşar Kemalî ser o norweçkî nuşto

DICTIONNAIRE KURDE (KURMANDJI)-FRANÇAIS* -XVI

Ferhenga Kurdi (Kurmancî)-Frensi-XVI

Celadet Ali BEDIRXAN

*Abréviations

- cf.** (confér.): comparez
etc. : et caetera (et cetera)
f. : féminin
intr. : intransitif
m. : masculin
pl. : pluriel
tr. : transitif

Suffixes

- ce** : suffixe féminin (ex. doux, douce)
-che : suffixe féminin (ex. frais, fraîche)
-e : suffixe féminin (ex. court, courte)
-eille : suffixe féminin (ex. vieux, vieille)
-ère : suffixe féminin (ex. prisonnier, prisonnière)
-euse : suffixe féminin (ex. joueur, joueuse)
-ève : suffixe féminin (ex. bref, brève)
-le : suffixe féminin (ex. corporel, corporelle)
-ne : suffixe féminin (ex. bon, bonne)
-se : suffixe féminin (ex. délicieux, délicieuse)
-sse : suffixe féminin (ex. roux, rousse)
-te : suffixe féminin (ex. muet, muette)
-trice : suffixe féminin (ex. interrogateur, interrogatrice)
-ve : suffixe féminin (ex. hâtif, hâtive)

xışt , m. : broche, f.; longue baguette de fer	xoçık , f. : soeur, f.
xışt dan : embrocher, sonder	xodbin : égoïste
xıştikandin (bixıştikîne) : gratter	xodbîni , f. : égoïsme, m.
xiyal , f. : cf. seyal	xodkam : cf. xodbin
xiyanet , f. : trahison, f.	xodkami , f. : cf. xodbîni
xianet lê kirin : trahir	xong , f. : soeur, f.
xiyar , m. : concombre, m.	xoroz , m. : coq, m.
xizatik , f. (¹) :	xort : jeune; célibataire
xizaq , f. : traîneau, m.	xortanî , f. : jeunesse, f.
xizar , f. : ravage, m.	xortû , f. : cf. xortanî
xizêm , f. : fleur d'or que les femmes mariées portent à la narine	xoşav , f. : compote, f.
xizim , m. : parent, m.	xox , f. : pêche, f.
xizmanî , f. : parenté, f.	xubêr , m. (²) :
xizmet , f. : service, m.	Xuda , m. : Dieu, m.
xizmetkar , m. : domestique, m.	xudan , m. : maître, m.; possesseur, m.
xizne , f. : cf. xezne	xudanbext : honnête
xizzizok , f. : grêle, f.	xudanî , f. : divinité, f.
xığ , f. : gomme, f.	xudanxamûs : cf. xudanbext
xice , f. : fragment, m.	xudantehsîl : instruit, -e
xıçık , m. : caillou, m.	xudatî , f. : cf. xudanî
xilok , m. : végétal	Xudavend , m. : Dieu, m.
xîp , m. : défense de sanglier	xudavendî , f. : divinité, f.
xinet , f. : zèle, m.	xudayî : divin, -e
xivet , f. : tente blanche	Xudê : Dieu, m.
xîz , f. : 1) sable, m. 2) cf. xêz 3) glissade, f.	xulam , m. : valet, m.
xwe xîz kirin : faire une glissade	xulamî , f. : métier de valet
xîzan , m. ou f. : parent, -e	xulamîti , f. : cf. xulamî
xîzar , m. : scie, f.	xulamkole , m. : esclave, m.
xîzarcî , m. : scieur, m.; charpentier, m.	xulase , f. : extrait, m.; conclusion, f.; résultat, m.; résumé, m.
xîzik , f. : cf. xêzik	xuliqandin (bixuliqîne) (³) :
xîztêr : sablonneux, -se	xulindor (⁴), m. : sorte de fromage
xılışkan (bixılışke) : glisser	xulolik , m. : céréale

-
1. Celadet Bedirxanî menaya na kelime nênuşa.
 2. Biewnîre (nîyade) notê 1.
 3. Biewnîre (nîyade) notê 1.
 4. Na kelime weş nêwanîyêna, beno ke "xulindot" bo zî.

xulq, m. : tempérament, m.; nature, f.

xulqê xwe lê teng kirin : se brouiller avec
xulqfirehî, f. : patience, f.

xulqteng : coléreux, -se

xulqtengî, f. : colère, f.

xunav, f. : bruine, f.

xunava qurisi : verglas, m.

xundikar, m. : 1) monarque, m. 2) magicien, m.

xundikarî, f.:1) monarchie, f. 2) sorcellerie, f.

xundikarîti, f. : royaute, f.

xunivîn (bixunive) : bruiner

xur : aigu, -e; perçant, -e

xur, f. : compétition, f.

xur, m. : aliment, m.; nourriture, f.

xurcezin, f. : bissac, m.

xurcik, f. : petite sacoche

xurd, m. : cf. **xur**

xurde : 1) petit, -e; minuscule 2) débauché, -e

xurdebin, f. : microscope, m.

xurdek, m. : plomb, m.

xurdemenî, f. : cf. **xur**

xurdenas : spécialiste

xurdenasi, f. : spécialité, f.

xurifandin (bixurifine) : abrutir

xurifin (bixurife) : radoter

xurimîn (bixurime) : échouer

xuri, f. : 1) flamme, f. 2) gale, f.

xuri : galeux, -se

xurik, f. : rougeole, f.

xurîn (bixure) : fredonner

xurîn : à jeûn

xurîni, f. : 1) le fait d'etre à jeûn

xurîni şkêinandin : déjeuner

 2) petit déjeune

xurme, m. : datte, f.

xurok, f. : cf. **xurik**

xurome, f. : amende collective

xurt : fort, -e

xurtî, f. : force, f.

xurtî lê kirin : faire violence à

xurxuronek, f. : cascavelle, f.

xuşkî, f. : fumier sec

xutbe, f. : 1) khotba, f. 2) discours, m.

xuya : visible; apparent, -e; connu, -e

xuya bûn : apparaître

xuya kirin : montrer, découvrir, manifester

xuyan : qui est installé dans un village

xû, m. : caractère, m.

xû girtin : s'habituer

xû : fâché

xû bûn : se fâcher

xûl : voûté, -e

xûnkar, m. : cf. **xundikar**

xûristan, f. : univers, m.

xûş, f. : mets kurde

xûşk, f. : soeur, f.

xûz : courbe

xwal, m. : cf. **xal**

xwalojin, f. : femme de l'oncle maternal

xwaltik, f. : cf. **xaltik**

xwaltî, f. : cf. **xaltik**

xwanî : clair, -e; évident, -e

xwar : 1) bas -se; inférieur, -e 2) courbe

xwar û pêç : tortueux, -se

xwar bûn : se courber, se pencher

xwar ve hatin : se courber, se pencher

xwar kirin : courber

xwar lê nérin : regarder de travers

ketin xwar : descendre

xwara : glouton, -ne

xwarbar : comestible

xwarde : débauché, -e

xwarin (bixwe) : manger

xwarin, f. : manger, m.

xwarinmayî, f. : reste, m.

- xwarinpêj**, m. : cuisinier, m.
- xwaro** : immoral, -e
- xwarufik**, f. : puisette, f.
- xwarzî**, m. ou f. : neveu, nièce (fils ou fille de la soeur)
- xwazekar**, m. : quémandeur, m.
- xwazgînî**, f. : vieille femme servant d'intermédiaire pour la demande en mariage
- xwazok** : cf. **xwazekar**
- xwe** : pronom réfléchi : se, soi
- bi xwe** : d'ailleurs
 - ji xwe** : naturellement, d'ailleurs
 - xwe bi xwe** : tout seul
 - xwe danîn** : cf. **danîn**
 - xwe gerandin** : cf. **gerandin**
- xwebin** : égoïste
- xwebînî**, f. : égoïsme, m.
- xwedan**, m. : cf. **xudan**
- Xwedê**, m. : Dieu, m.
- xwedî**, m. : 1) possesseur, m. 2) qui s'occupe de
- xwedî kirin** : s'occuper de, soigner, éllever
 - xwedî lê bûn** : s'occuper de, soigner, éllever
 - bê xwedî man** : rester à l'abandon
- xwedîti**, f. : possession, f.
- xwedîber** : fructueux, -se; fertile
- xwedîrewş** : somptueux, -se
- xwefiroş** : prétentieux, -se
- xwefiroşî**, f. : prétention, f.
- xweh**, f. : soeur, f.
- xwehir** : cf. **xwar**
- xwelî**, f. : cendre, f.
- Kwelî li serê min.** : Malheur à moi.
- xwelidank**, f. : cendrier, m.
- xwelîmermotik**, f. : cendre mêlée de braise
- xwemal** : particulier, -ère; privé, -e
- xwemal**, m. : bien, m.
- xwemalî**, f. : propriété, f.
- xwenda** : instruit, -e
- xwendin (bixwine)** : lire, étudier
- li ber . . . xwendinê** : prendre des leçons avec . . .
- xwendî** : invité, -e
- xwer**, m. : source de revenus; fief, m.
- xwera** : glouton, -ne
- xwerandin** : cf. **xurandin**
- xweratî**, f. : voracité, f.
- xwerêl**, f. : buisson, m.
- xweristî** : vulgaire
- xwerîn (bixwere)** : cf. **xurîn**
- xwernif**, f. : cf. **xernûf**
- xwerû** : robuste, pur, -e
- xweser** : indépendant, -e; particulier, -ère
- xwestek**, f. : envie, f.; désir, m.
- xwestin (bixwaze)** : vouloir exiger, réclamer, désirer
- xwestî**, f. : fiancée, f.
- xwesû**, f. : belle-mère, f.
- xweş** : bon, -ne; agréable, délicieux, -se; en bonne santé; vivant, -e
- xweş bûn** : s'améliorer
 - xweş kirin** : améliorer, préparer
 - bi dev lê xweş kirin** : flatter
- xweşcivat** : de bonne compagnie
- xweşhal** : prospère, aisé, -e
- xweşhalî**, f. : aisance, f.
- xweşhatî**, f. : récompense, f.
- xweşik** : joli, -e ; agréable
- xweşî**, f. : bien être, m.; santé, f.
- xweşîl**, f. (?):
- xweşîla dewan** : végétal
 - xweşîn**, f. : tintement, m.
 - xweşkêf** : content, -e; en bonne santé

5. Biewnîre (nîyade) notê 1.

xweşkéfi, f. : contentement, m.; bonne santé, f.
xweşkêş : robuste (cheval)
xweşmeş : qui marche bien
xweşmêr : brave, bon, -ne
xweşmêri, f. : bonté, f.
xweşnivîs, m. : calligraphe, m.
xweşnivîsi, f. : calligraphie, f.
xweşwar : cf. **warxweş**
xwey, m. : propriétaire, m.
xwey, f. : sueur, f.
 xwey dan : transpirer
xweybext : honnête
xweybihin : parfumé, -e
xweyhal : aisé, -e
xweyhesab : prudent, -e; sage
xweyhesabî, f. : prudence, f.; sagesse
xweying (⌚):
xweyi : cf. **xwedî**
xweyîti, f. : cf. **xwedîti**
xweymeqam : qui a une bonne situation;
 considéré, -e

xweymiruwet : généreux, -se
xweynav : renommé, -e
xweyrêzik : poli, -e; aimable
xweysebr : patient, -e
xweysûç : coupable
xweyşeref : honorable
xweytêsîr : influent, -e
xweyvîni : volontaire
xweyvîn, f. : volonté, f.
xweziyandin (**bixweziyîne**) : envier
xwezi : plût à Dieu; si
xwezi, f. (⌚):
 Xweziya min naçe xwar. : Je ne neux pas
 avaler.
 Min xweziya xwe daqurtand. : J' ai avalé.
xwezok : envieux, -se; quémandeur, -euse
xwezûr, m. : cf. **xezûr**
xwê, f. : sel, m.
 pê . . . **xwê kirin** : saler
xwêdan, f. : cf. **xweh**

-
6. Biewnîre (nîyade) notê 1.
7. Biewnîre (nîyade) notê 1.

KITABÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)-VIII

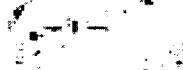
CİRAVAN NAME

Rosenthalnamezineye konu: Ebdulâzîz Esâde
în esâdetâmenî sevâdet-nesâdetâmenî. Abî İzzedîn
Muhammedînîn ve abî alîn ve selâmât-nâme

Ke buzyigî catışlıt schipkât dura. Eşte
diçta itâle Ebdulâzîz ve esâdetâmenî Muhammed
midesi nesâdetâmenî.

Yani ez pâvi Alâbîz Esâdetâmenî ineketî ve
itâle nesâdetâmenî. Ez gavur catışlıt Alâbîz ineketî in
tîz öse ihkâkat ve amelî nesâdetâmenî.

Araç Ebdulâzîz catışlıt sevâdetâmenî dura. Abu
Hammed Seâdetâmenî aleyle öselliye. Peçâmetlerî
alîci Malâkînî resûti İsmâîîlînî sevâdetâmenî sâbi
sîrî li Gâlibî erîcî dîrîkî ve amelî nesâdetâmenî.
Bu mukâne serbet İslâm amelî kera.

Eşte ve oħbi serial İslâm de neħba kudix
de iż-żebha w-ġieħlu u-żebha minn ħidu u-żebha
pa-amet kera. Ikkeri li wastrand li tettixx idha
li jaġa waqtuna ta' amilî astaxi xumxu uktî
u amel ġejtu ni qawdha nistax ce poka minnaj kif
tu. Bi minnaj ser luġeqa

Şêx Selaheddîn Firat, Beyatname,
1977, 7 r.

شیخ فیض‌الله سلحدین ایزهه

قریۃ الشیر

میرزا دستمیر گریس آفیان شام

کارلیک ساکام آفه دا اندازم

پندخو و مخن کیم دشتیورکه

تخدخان رون کلکی پیده شے

شمیل ناپ اسلام و المسلمان

ق سبیع عالیقی دو ایزد شام

کیم اسلام و زاده دکوف بایخ

پوزیت ناپ دوئشنا ایزد شام

43- Mela Mehemedê Mela Ebdul-
xefûrê Hezanî, Eqîdetu'l-Îman,
1981, 30 r.

ALFABE

Kirmanckî (Zazakî) Tirkî

A a	adir, asin, Almanya	adam, at
B b	bira, ban, Bidlîs	büyük, bir
C c	ca, cêr, cor	can, cadde
Ç ç	çim, Çewlig, Çemîşgezek	çocuk, çöp
D d	dest, Diyarbekir, Dêrsim	dal, dayı
E e	ez, Erzingan, Erzirom	el, eldiven
Ê ê	êrxat, êlçî, êqbal	-
F f	fek, fariskî, Fransa	fare, fistik
G g	ga, giran, Gimgim	göl, güven
H h	her, heş, Hollanda	hemen, hava
I i	bin, kirmanc, solin	ısırımk, ışık
Î î	îsot, Îran, Îtalya	iş, it
J j	jêhat, jan, Japonya	jandarma, jimnastik
K k	kitab, kar, Kurdistan	kalkan, küçük
L l	lal, lazut, Licê	limon, leke
M m	ma, mase, Mûş	mavi, maya
N n	nan, newe	ne, neden
O o	of, oda, ordu	olmak, odun
P p	payîz, Pîran, Pali	parmak, pınar
Q q	qeleme, qumaş, Qibrîs	
R r	rind, radyo, Riha	resim, rüzgar
S s	sipî, simer, Sêwregi	serin, sarı, süs
Ş ş	şima, şes, şas	şişirmek, şişman
T t	ti, tarîx, Tîrkiya	tatlı, tavşan
Uu	utî, uca, ucret	ütü, ücret
Ûû	ûsul, Ûrris, Ûrrim	uzak, unutmak
V v	verg, velg, vate	var, ver
W w	wisar, weş, welat	-
X x	xirab, Xarpêt, xurbet	-
Y y	yaban, yar, yadîgar	yayla, yol
Z z	zaf, zerd, zaza	zeybek, zavallî

Yado (heto çep de) û Ado